

ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM
HADTUDOMÁNYI KAR
Hadtudományi Doktori Iskola

Frölich Róbert dandártábornok

Fegyveres konfliktusok a Szentföldön a XX. században

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. Horváth Csaba alezredes
egyetemi docens

Budapest 2005

BEVEZETÉS	4
A témaválasztás indoklása, aktualitása	4
Kutatási célkitűzések	10
Kutatási módszerek	11
1. IZRAEL ŐSTÖRTÉNETE	14
1.1. Az ókori Izrael	14
1.2. A Szentföld az önálló zsidó államiság megszűnése után	27
1.3. Az ókori zsidó hadviselés vallási aspektusa	28
1.4. Következtetések	34
2. A MODERNKORI IZRAEL MEGALKULÁSÁHOZ VEZETŐ ÚT	36
2.1. A Bilu	36
2.2. Herzl Tivadar	39
2.3. Az öt nagy bevándorlási hullám	44
2.4. A zsidó fegyveres önvédelmi csoportok	48
2.4.1. A Hasomér	48
2.4.2. A Hagana	49
2.4.3. Az Écel (más néven Irgun)	50
2.4.4. A Lechi	51
2.5. A II. világháború	52
2.6. A holocausttól az államalapításig	56
2.7. Következtetések	62
3. IZRAEL ÁLLAM ÖT HÁBORÚJA 1948 ÉS 1982 KÖZÖTT	65
3.1. a Függetlenségi Háború	65
3.2. Szuez, 1956	76
3.3. A Hatnapos háború	86
3.4. A Jom Kippur-i háború	96
3.5. A libanoni háború	112
3.6. Következtetések	120
4. AZ IZRAELI KATONAI RABBINÁTUS	126
4.1. A katonai rabbinátus szükségszerűsége	126
4.2. A katonai rabbinátus felépítése	128
4.3. A katonai rabbinátus működése	131
4.3.1. A kóser étkezés biztosítása	131
4.3.2. Az ünnepek megtartása	133
4.3.3. A rabbik működése az élet egyéb területein	137
4.4. Következtetések	141

BEFEJEZÉS	143
Következtetések	147
Új tudományos eredmények	149
Az értekezés felhasználhatósága, ajánlások	150
Felhasznált irodalom	151
MELLÉKLETEK	153
1. sz. ENSZ határozat Palesztina felosztásáról 1947	154
2. sz. Az első arab-izraeli háború 1948	155
3. sz. A második arab-izraeli háború 1956	156
4. sz. A harmadik arab-izraeli háború 1967	157
5. sz. A negyedik arab-izraeli háború az egyiptomi arcvonalon	158
6. sz. A negyedik arab-izraeli háború a szíriai arcvonalon	159
7. sz. A Libanon elleni támadás 1982	160

BEVEZETÉS

A témaválasztás indoklása, aktualitása:

A modernkori Izrael Állam rövid fennállása során öt nagy háborút vívott. Az utolsó háború befejezése után sincs béke az olajfák alatt, hiszen két évtizede nap mint nap szembe kell néznie az intifádával, s a legutóbbi idők során már a terrorizmus legveszélyesebb válfajával, az öngyilkos merényletekkel is. A történelem során ugyanakkor most először került a lehetőségek körébe két, egymás mellett élő és létező önálló állam, a zsidó Izrael és az arab Palesztina létrejötte. Ez a folyamat egyik oldalról mind véresebb cselekedeteket generál, és zömében a polgári lakosság köréből szedi áldozatait, másfelől viszont elérhető távolságba hozza a kétezer esztendeje hön áhított békét.

Értekezésem röviden felöleli az eltelt kétezer esztendő történelmi és ideológiai folyamatait, melyek a jelenlegi, paradoxnak tűnő szituációhoz vezettek. A téma szinte kimeríthetetlen, szerteágazó, ezért csak egyetlen, speciális optikán keresztül szemlélem a folyamatokat. Bemutatom a judaizmus kialakulását, az ókori zsidó ország történelmi helyzetét és szerepét az ókor világában. A Szentföld -megkülönböztetett földrajzi és spirituális helyzeténél fogva- három világvallás szent helye, és mindhárom vallás időnként kizárólagos jogot formál(t) birtoklására. A XX. században a történelmi folyamatok különösen érzékennyé tették e kis földdarabot. Mind az I., mind a II. világháború után új igények merültek fel, melyek jogosságát minden fél másként értelmezte. A mai konfliktusok sok eleme a XX. századi történésekből táplálkozik, míg nem elhanyagolható az ókori történelem illetve a különböző ideológiák törésvonala

mentén kibontakozó ellentétsorozatok száma sem. A téma, miként az eltelt öt évtizedben, ma is aktuális, hiszen a közel-keleti események szinte minden nap a világ figyelmének középpontjába kerülnek.

Értekezésem a XX. századi szentföldi konfliktusok újszerű feldolgozását foglalja magában vallásfilozófiai, hadtudományi és történeti megközelítésben. A téma kutatását hazai és külföldi publikációk alapján hajtottam végre, amely új megközelítést adja a szentföldi konfliktusoknak. Nehezítette a kutatómunkát, hogy a konfliktusokról szóló összefoglalók, anyagok jelentős része még ma is titkos minőségű, s így nem hozzáférhető.

A XX. század - zsidó szempontból - legjelentősebb politikai és történelmi pillanata Izrael Állam megalakulása volt. Az önálló államiság elnyerése kétezer esztendő álmainak beteljesülését jelentette. Izrael Államnak azonban már megalakulása után egy nappal szembe kellett néznie egy kérlelhetetlen ellenséggel, mely évszázadok során felgyülemlett gyűlöletét most a totális pusztítás céljára fordította, az arab világgal.

A konfliktusok okának csakis a vallási, vagyis zsidó-muzulmán ellentétekben való keresése a kérdés szimplifikálásához vezet. A bibliai kor közel-keleti népei, témámra szűkítve, a zsidó és szomszédos népek közötti ellentétek oka a szűk területen való megélhetés volt. Ehhez természetesen számba kell vennünk a régió mind a mai napig - bár változó okokból fakadó - speciálisan földrajzi fontosságát is. Mégis, mindmáig tartja magát a nézet, hogy ősi arab-zsidó ellentétről van szó. Hogy e teória mennyire nem felel meg a valóságnak, azt jól példázza, hogy a Hispániából az inkvizíció által elűzött zsidók a muzulmán török birodalom anyaországában és különböző megszállt területein (pl. a mai Bulgária) otthonra leltek, ugyanakkor ősi, történelmi lakhelyükön, Palesztinában

életvitelüket korlátozták. Igaz, itt a kérdést bonyolultabbá teszi Jeruzsálemnek vallási szentsége, hiszen II. Szulejmán befalaztatta az Aranykaput, hogy a zsidók Messiása ne jöhessen a szent városba. Más kérdés, hogy a sokat emlegetett „Jeruzsálem az iszlám harmadik legszentebb városa” formulának a Koránban, melynek egyedüli fennhatóságát vallják a moszlimok, nem esik szó Jeruzsálemről. Kétségtelen tény azonban, hogy az ellenségeskedés gyökerei már a feledés homályába veszték. A XX. század Brit Birodalma, mely mandátumot szerzett Palesztina fölött, a mélyben ott lapuló ellentétek feltüzelésével próbálta meg a *divide et impera* elvét érvényesíteni. Ezen történelmi hibák - talán bűnök - eredménye a mai szinte megoldhatatlannak látszó, felfokozott és robbanásveszélyes helyzet.

Az ellenségeskedés - többek közt a modern haditechnikának is köszönhetően- a XX. században csúcsosodott ki. Az elmúlt században ugyanis a Közel-Kelet mind politikai, katonai, mind gazdasági és nem utolsó sorban vallási szempontból fokozottan hangsúlyossá vált, s ez a stratégiailag fontos szerep megmaradt a XXI. században is. Az angol birodalmi politika a Balfour-deklaráció¹ ellenére sem változtatta meg nagyhatalmi pozícióit a térségben. Az ellenérdekelt feleket egymás ellen kijátszva még bonyolultabbá tette a kérdést. Szintén nem járult hozzá a helyzet megoldásához az egyre erősödő politikai cionizmus, amelynek végső célja ez idő tájt egy új haza megteremtése volt a régi Izrael területén. A cionista mozgalom ösztönzésére a XIX. század végétől ezrek vándoroltak Palesztinába. Az első cionista telepések, a XIX. század második felében a kelet-európai, főleg orosz, ukrán és lengyel antiszemitizmus² elől menekülve választották

¹ Lord Arthur James Balfour, angol külügyminiszter 1917-ben támogatólag nyilatkozott a zsidó állam létrejöttét illetően.

² Noha a kelet-európai országokban az antiszemitizmus más-más jelleget öltött, az eltéréseket e helyütt terjedelmi okokból nem ismertetem.

új lakhelyül a Szentföldet. Zsidó szervezetek és mecénások (Keren Kájjet LeJiszráél, Moses Montefiore, a Rothschildok stb.) dunámonként³ vásárolták fel a földeket. Herzl Tivadar az Ősújország c. könyvben vázolta fel a megalakítandó Izrael Államot, annak létét és berendezkedését. Tárgyalásai során azonban azzal kellett szembesülnie, hogy az új Izrael támogatói és ellenzői nagyhatalmi érdektől vezetve hol mellette, hol ellene foglaltak állást. A bevándorlók nagy száma, valamint a fasizálódó Európa politikai helyzete szintén kényszerítette a briteket, hogy hol az arabokat, hol a zsidókat támogassák. Az arabok pedig félve az ősi ellenség egyre nagyobb lélekszámától, ugyanakkor nemzeti birtokaik védelmében is, időről-időre vérfürdőt rendeztek a zsidó lakosok között. A zsidó telepések természetes reakciója volt a különböző védelmi csoportok (Irgun, Lechi, Stern-csoport stb.) létrehozása, egyrészt önmaguk védelmében, másfelől pedig az angol uralom alól való felszabadulás végett. (Később ezek képezték a CÁHÁL, az izraeli hadsereg magját.)

Gyökeresen más helyzetet teremtett a II. világháború kitörése és a Holocaust. A közös ellenség elleni harc időlegesen feledtette az elnyomó-elnyomott viszonyt a zsidók és az angolok között, olyannyira, hogy a brit hadsereg keretein belül önálló zsidó egységet hoztak létre. Szinte természetes, hogy a jeruzsálemi főmufti Hitler lelkes csodálója volt, és tárgyalásokat folytatott Berlinnel az Endlösung palesztinai lefolytatásáról. Ennek következtében szervezett, fegyveres arab támadások érték a Palesztinában már régebben letelepedett zsidó lakosságot.

A II. világháború idején brit Palesztinában nem csupán a németek által támogatott muzulmánok zsidóellenes atrocitásai okoztak feszültséget. Az is problémát jelentett, hogy a zsidók magatartásában kettősség jelentkezett. A palesztinai zsidók egy része a brit

³ A közel-keleti dönüm mérétkegység izraeli megfelelője, 1 dunám = 1000 négyzetméter

hadseregben harcolt a náci ellen, ugyanakkor az „otthon”, Palesztinában élő zsidó felszabadítók az ottani angol hatalmat gyengítették.

A II. világháború után cionista csoportok tovább harcoltak a brit fennhatóság ellen, főleg akkor, mikor tudomásukra jutott, hogy az angol hatóságok nem engedik bevándorolni a vészorszakot túlélte zsidók ezreit (Exodus, stb.). A briteknek szükségük volt közvetlen közel-keleti befolyásra és földközi-tengeri hatalmuk biztosítására, a volt és még meglévő gyarmataik megközelítési útvonalainak ellenőrzésére.

1948. május 14-én kikiáltották Izrael Államot. Másnap Egyiptom, Jordánia, Szíria és Libanon egyesített támadást indított Izrael ellen. Az arab légiókat a volt rendfenntartó erők, Anglia és Franciaország térségből való kivonulása után már semmi sem tartotta vissza. Ez a háború a Milchemet Hásichrur, a Felszabadító háború nevet kapta. Itt mutatkozott meg először, hogy a zsidó nép a Holocaust után is képes megvédeni önmagát.

A hidegháború idején Izrael politikai, gazdasági, földrajzi és stratégiai szerepénél fogva a nagyhatalmi érdekek ütközőzónája lett. A Szovjetunió, mely Izrael megalakulásakor úgy gondolta, hogy kiterjeszti befolyását erre a területre is, és lépéselőnyt szerez Amerikával szemben, még pártfogolta a fiatal államot, később szembefordult Izraellel és az arab országokat támogatta. Meg kell jegyezni azonban, hogy az Egyesült Államok szintén jelentős mértékben támogatta Izraelt, épp a politikai szembenállás és a közel-keleti befolyás erősítése miatt. 1953-ban a Szovjetunió tel-avivi követségének egyik alkalmazottja ellen egy szélsőséges cionista merényletet követett el. Ezt a gyilkosságot a Szovjetunió ürügyül használta fel, hogy lazítson a két ország közötti

diplomáciai, gazdasági és katonai kapcsolatokon. Szovjet nyomásra hasonlóképpen cselekedtek a szocialista tábor országai is.

Izrael Állam első nemzetközi katonai megmérettetése az 1956-os szuezi krízis volt. Nasszer egyiptomi elnök 1956 februárjában államosította a Szuezi-csatornát. A szuezi hajózás szabadságának biztosítása érdekében brit, francia és izraeli csapatok összehangolt hadműveleteket kezdtek Egyiptom ellen. Az októberben megindított támadások kezdetén Egyiptom egy hajót süllyesztett el a csatornában, amely annak használatát hosszú évtizedekre lehetetlenné tette.

A szuezi harcok után egyre intenzívebbé váltak (főleg egyiptomi területről, pl. Gázából) a terrortámadások Izrael ellen, amelyek a zsidó államot preventív, illetve terrorista célpontok elleni katonai akciókra kényszerítette.

Egyiptomot a pánarab összefogást intenzíven támogató országok hathatósan segítették. 1958-ban Szíriával létrejött az EAK (Egyesült Arab Köztársaság), amelynek célja nem volt más, mint harapófogóba fogni Izraelt.

Az 1967-es Hatnapos háborúban szinte minden közel-keleti arab ország részt vett Izrael ellen (Szíria, Egyiptom, Libanon, Szaúd-Arábia, Irak, Jordánia). A régi-új zsidó haza túléléséért küzdő nép a harcászat, a hadművelet és a hadászat művészi alkalmazásával legyőzte a szovjetek által támogatott arab államok egyesített haderejét. Izrael Állam területének védelme érdekében a CÁHÁL elfoglalta a Sínai-félszigetet, Ciszjordániát, a Gáza-övezetet és a stratégiaileg életbevágóan fontos Golán-fennsíkot.

A hadszíntéren elszenvedett vereség nem vetette vissza az arab országok Izrael megsemmisítésére vonatkozó terveit. Az arzenál azonban kibővült, immár nem csupán Izraelt, de Izraelen kívüli célpontokat is támadtak. Színre lépett az újfajta hadviselés, a

terror zsidó intézmények, érdekeltségek és emberek ellen (1972. München, Achille Lauro stb.). Ezeket az akciókat katonailag képzett és szervezett csoportok hajtották végre.

1973-ban kitört a Jom Kippur-i háború. Egyiptom és Szíria a legszentebb zsidó ünnepen, az Engesztelés napján indított támadást Izrael ellen. A gyors arab előrenyomulást az izraeli hadsereg csak az Egyesült Államok politikai és logisztikai segítségével volt képes megállítani. Az ellentámadás szervezettsége és intenzitása meglepte az arab seregeket, s a háború Szíriában, az ország belsejében, Damaszkusz előtt 50 km-rel ért véget.

Értekezésemben fel kívánom tární a háborúk ideológiai gyökerét, a zsidó ideológia és életszemlélet ezen háborúkon is megmutatkozó átütő erejét. Bizonyítani kívánom, hogy Izrael, noha modern, demokratikus állam, mentalitásában, katonai filozófiájában ugyanazon elvek alapján él és háborúzik, mint amilyenek alapján akár Józsva vívta a honfoglaló csatáit.

Kutatási célkitűzések:

Feltárni az ókori zsidó országot, mint elődállam háborúit, és bemutatni az ókori zsidó katonai etikát.

Feltárni és elemezni mindazokat a folyamatokat, melyek Izrael Állam megalakulásához vezettek, zsidó szemmel és ideológiával.

Izrael háborúin keresztül kimutatni, hogy az ókori zsidó állam katonafilozófiája és a modern kori Izrael katonai etikája között jelentős összefüggések találhatók.

Kutatási módszerek:

A fenti kutatási célkitűzések eléréséhez a kutatási módszerek széles skáláját alkalmaztam. Számos kérdés vizsgálatánál alkalmaztam összehasonlító módszert, pld.: a II. Világháború utáni helyi, valamint az arab-izraeli háborúk lefolyásának tanulmányozásánál. A különös (részleges) módszerek közül a megfigyelést, mint az empirikus kutatás legegyszerűbb eszközét, illetve az analízist alkalmaztam. Az értekezés elkészítése során jelentős mértékben csak hipotézisekre tudtam támaszkodni és önálló hipotézis felállításával kezdtem a XX. századi szentföldi konfliktusok vizsgálatát.

A rendelkezésre álló **hazai és külföldi szakirodalom** - elsősorban magyar, angol és **héber** nyelvű kiadványok, az Internet, a témához kapcsolódó, a felkészülési időszakban megjelent tudományos munkák, dolgozatok **tanulmányozása**, a doktori értekezésem témakörében jártas szakértőkkel történő **konzultáció**, **személyes beszélgetések itthon és Izraelben a veterán katonákkal**, valamint **kutatás a CÁHÁL**, az Izraeli Védelmi Erők nyilvános levéltárában.

Az értekezés felépítése:

A **Bevezetésben** hangsúlyozom:

a választott téma aktualitását és jelentőségét;

illetve röviden bemutatom Izrael történetét Ábrahámtól napjainkig.

A választott téma feldolgozása négy fejezetre tagolódik:

Izrael őstörténete

Ebben a fejezetben röviden **bemutatom** az ókori Izrael történetét az államiság végleges megszűnéséig, különös hangsúlyt fektetve a katonai cselekményekre. **Elemzem** az ókori zsidó katonaeetikát, mint kutatásom etalonját.

A modernkori Izrael Állam megalakulásához vezető út

Ebben a fejezetben **bemutatom** a cionista mozgalmak kialakulását, Herzl Tivadar tevékenységét, a bevándorlási hullámokat. **Elemzem** a félkatonai szervezetek kialakulását, az angol-arab-zsidó ellentétek eszkalálódását, a II. világháború lelki és fizikai konfliktusait. **Feltárom** a megalakulás ideológiai gyökereit.

Izrael Állam nagy háborúi 1948 és 1982 között

Ebben a fejezetben **bemutatom** Izrael Állam háborúit, a Függetlenségi Háborútól a libanoni háborúig terjedő időszakban. **Elemzem** a diplomáciai és katonai cselekményeket, és **feltárom** az ezek mögött meghúzódó szellemiséget.

Az izraeli katonai rabbinátus

Ebben a fejezetben **bemutatom** az izraeli katonai rabbinátus felépítését. **Elemzem** a katonai rabbik feladatkörét, és **feltárom** a vallás és a katonai szellemiség összefüggéseit.

A **Befejezésben** következtetéseket **vonok le** arra vonatkozóan, hogy milyen spirituális és fizikai erők hatására sikerült egy minden korban üldözött, majd újra hazát alapító népnek győztesen megvívnia háborúit, hogyan tudott életben maradni egy újonnan alapított ország ellenséges gyűrűben élve évtizedeken át, s mi ennek a jövőbe mutató tapasztalata.

Ezt követően **megfogalmazom végkövetkeztetéseimet, új tudományos eredményeimet és ajánlásaimat.**

Az értekezéssel kapcsolatos kutatómunkát 2004. július 31-én zártam le.

1. IZRAEL ŐSTÖRTÉNETE

1.1. Az ókori Izrael

Izrael korai történelméről nem áll rendelkezésünkre sok forrás. Az utóbbi százötven esztendő régészeti felfedezései, a tudomány előrehaladása dacára a legfőbb írásos emlék a Biblia. Meg kell még említeni a források között Josephus Flaviust, az ókor nagy zsidó történetíróját, azzal a megjegyzéssel, hogy munkája átiratokban, másolatokban maradt fenn, így egyes megállapításainak hitele megkérdőjelezhető. Bár léteznek különféle elméletek és teóriák, melyek hol megerősíteni, hol megcáfolni látszanak a bibliai történeteket, mi induljunk ki abból a meggyőződésből, hogy a Biblia igazat írt. E szerint a zsidó nép őse a még hébernek aposztrofált Ábrahám, aki a káldeus Urban⁴ élt, s isteni parancs nyomán vándorolt el a Szentföldre s ott letelepedett. E perctől kezdve Izrael történelme e kis földdarabon játszódik, illetve ahhoz kötődik. Ábrahám unokájának, Jákobnak tizenkét fia született, s később ezekből és utódaikból nőtt ki a zsidó nép, mely a tizenkét fiú nevét viselő törzsekre tagozódott.

Jákob és fiai Egyiptomban kerestek menedéket egy éhínség elől, s egyik fia, József egészen az alkirályi rangig jutott. Ez az időszak valószínűleg arra a korra esett, mikor Egyiptomot a hikszoszok, egy vándorló nomád nép tartotta uralma alatt. Vannak

⁴ A bibliai helyszínek és nemzetek azonosítása nehézségekbe ütközik. Mivel nem maradtak fenn egyéb iratok, melyek megkönnyítenék az azonosítást, így csupán a bibliai, elnagyolt utalások, máshol pedig a Biblia korabeli olvasónak szóló leírások, megjegyzések alapján lehet a helyszíneket felismerni. Nehézségeket okoz, hogy a Biblia többször is ugyanazzal a névvel illet (a földrajzi leírásból kitűnően egész máshol elhelyezkedő) városokat. Hasonlóképpen nagyvonalúan kezeli a Biblia az egyes kánaánita és más közel-keleti népek nevét. Ebből pedig félreértelmezések, néhol érthetetlenek, vagy egyenesen értelmetlennek tűnő passzusok is adódnak. Értekezésem keretei nem tesznek lehetővé bővebb ismertetést e témáról, de a megjegyzés szükségeltetik a későbbiek értelmezéséhez.

más elméletek, melyek szerint a zsidók vagy soha nem is voltak Egyiptomban, vagy pedig más időszakhoz köthetők, de ezekkel az elméletekkel most nem célom foglalkozni.

A hikszosz-uralom bukása után Ábrahám utódait (kiket ekkor még célszerűbb és pontosabb hébereknél nevezni) rabszolgasorba süllyesztették. Több száz esztendő után lépett a történelem színpadára Mózes, a szabadító, a vezér és törvényalkotó, kinek munkássága a héber törzseket, melyek rabszolgaként vonultak ki Egyiptomból, honfoglalásra alkalmas, bátor, lelkes és taktikus zsidó néppé egyesítette.

Mózes negyven esztendeig vándorolt népével a pusztában, s ez az időszak sem volt mentes a harcoktól. Különböző kis népekkel kerültek konfliktusba, az amálekítákkal⁵, emoritákkal⁶. Itt még nem beszélhetünk háborúkról⁷, hiszen e csaták többnyire egy-egy alkalmi összecsapásra korlátozódtak. Itt jelent meg első ízben a zsidó történelem folyamán az ellenséges országról való információgyűjtés. Mózes felderítőket küld Kánaánba, hogy kikémleljék az elfoglalandó országot. Az Ígéret Földjét azonban nem Mózes, hanem utóda, Józua foglalta el.

Noha Kánaán földjén a bibliai leírás szerint megerősített városok voltak, ezek még a görög poliszokhoz sem voltak hasonlíthatóak. Józua kis településeket foglalt el, van, amelyiket nyílt harcokkal, van, amelyiket csak hadicsel alkalmazásával tudott elfoglalni. Jerikót szabályos ostrom után veszi be, egyhetes ostromot követően foglalja el a várost⁸. Áj elfoglalásakor először csak egy kis létszámú csapatot vonultatott fel a város ellen. A város védői könnyűszerrel visszaverték a támadást, a zsidó egység kis veszteséggel

⁵ Mózes II. 17/8-13

⁶ Mózes IV. 21/21-35

⁷ A harci cselekmények leírása a Bibliában igen szűkszavú. Néhol csak annyi szerepel, hogy „megverte őket a kard élével”, mivel a Biblia számára az eredmény a fontos, nem pedig a részletek. Így szinte lehetetlen rekonstruálni vagy akárcsak kissé szakszerűen leírni a bibliai harcokat.

⁸ Józ. 6/1-12

vonult vissza⁹. Később, kihasználva az Áj-beliek elbizakodottságát, cselt alkalmazott. Kettéosztotta a sereget, egyik részét, harmincezer¹⁰ embert lesbe állított, majd a sereg másik részével támadást indított. Mikor a védők, látva, hogy csekély számú az ellenség, kitörtek. Józua menekülést színlelt, maga után csalva az Áj-beli sereget, s a zsidó sereg másik része ekkor a védők háta mögött elfoglalta és elpusztította a várost¹¹. Kánaán minden kis városállamát elfoglalta, kivéve a jevusziak¹² városát, Jeruzsálemet. Józua hadjárata során az elfoglalt városok lakosságát elpusztította, de a településeket épségben hagyta, az egy Hácór kivételével¹³. Minden kis kánaánita nép szembeszállt a zsidó honfoglalással, kivéve a hivveusokat, akik békét kötöttek¹⁴ Józsuával. A honfoglalást követően Józua felosztja az országot a zsidó törzsek között.

Itt kell megemlítenünk egy fontos bizonyítékot, mely nem bibliai eredetű. Mernefta fáraó (i.e. 1213-1203) kairói múzeumban látható győzelmi sztéléje, mely szerint „Izrael elpusztult, írmagja sincs már”. Lehetséges, hogy egyes kánaánita városok Józua fenyegetése hatására szövetségre léptek, s Egyiptom segítségét kérték. Mernefta sztéléje egy lehetséges egyiptomi közbeavatkozásra utalhat, melyet a Biblia nem említ meg, érthető pszichológiai okokból.

Két évszázadon át törzsszövetségi rendszerben éltek Kánaánban, az elfoglalt új hazában. Ez volt a bírák¹⁵ kora. Ez az időszak a zsidó államiség megteremtésének és az új haza megtartásának periódusa. Ebből kifolyólag a bírák kora teljes egészében a háborúk, csaták és harcok kora. Nem sokkal a honfoglalást követően az új hazában éppen csak

⁹ Józ. 7/4-5

¹⁰ A bibliai számok nem egzaktak stb.

¹¹ Józ. 8/3-28

¹² kánaánita népcsoport

¹³ Józ. 11/12-13

¹⁴ Józ. 11/19

¹⁵ A bírá több volt, mint jogszolgáltató. Egy személyben volt hadvezér, politikus, jogász, ő állott a törzsek vezérei fölött.

letelepedett zsidók már iga alatt sínylődnek. Arám Naharájim, (valószínűleg Szíria) nyolc évig uralta az új zsidó országot¹⁶. Sorban következtek a háborúk. Hácór¹⁷ hadvezére, Sziszera vasszekereket¹⁸ vonultatott fel, és azok segítségével, kihasználva technikai fölényét, uralkodott a zsidókon. A Tábor-hegyi ütközetben a Sziszera uralma ellen fellázadt, a Debóra, az egyetlen női bíra és a hadvezér Bárák által vezetett zsidó sereg, tízezer fővel megfutamította és szétverte a kánaánita hadat. Ebben a korban tűnik fel a Bibliában aktív szereplőként először mint ellenség és elnyomó¹⁹ a filiszteus nép. A filiszteusok Egyiptom szövetségesei lehettek²⁰, a Földközi-tenger partján lévő öt várost²¹ magába foglaló sávon éltek. Az egyiptomi birodalom hanyatlásakor önállósodva terjeszkedni kezdtek Kánaán belseje felé. A legnevesebb bíra, Sámson filiszteus nőt vett feleségül²², s végül e nő okozta vesztét²³. A bírák kora azonban, mivel a zsidó nép félnomád állattenyésztőkből letelepedett földműves társadalommá vált, lassan lejárt, a bíra, azaz a civil vezető nem tudta kiegészíteni a prófétát, a nép hivatalos vallási vezetőjét. A nép - noha a Biblia mindig felemlegeti, hogy idegen isteneket szolgáltak - a prófétát és a főpapot tekintette kizárólagos hatalomnak.

A bírák idejében, noha sok harci cselekményről tudósít bennünket a Biblia, Izrael csak önvédelmi háborúkat folytatott. Egyetlen esetről sincs tudomásunk - Debóra és Bárák említett esetét kivéve -, mikor Izrael területszerző háborút kezdeményezett volna.

¹⁶ Bírák 3/8

¹⁷ Ld. 1. sz. lábjegyzet

¹⁸ Bírák 4/3; Yigal Yadin szerint a filiszteusok a kánaánitáktól vették át, hettita szokás szerint használták. (The Art of Warfare in Biblical Lands, 1963.)

¹⁹ Bírák 10/7

²⁰ Mózes II. 13/17

²¹ Gáza, Askelon, Asdod, Gát, Ekron

²² Bírák 14.

²³ Bírák 16/13-21

A bírák korának legmarkánsabb vallási alakja Sámuel, a próféta. Az ő idejében vívták azt a háborút a filiszteusokkal, melynek során a frigyládát elragadta az ellenség²⁴. Nem lehetetlen, hogy e megrázó vereség is hozzájárult, hogy a nép - habár a vitathatatlan tekintélyű próféta hajlott korára hivatkozott - a Rámában székelő Sámuelettől királyt kért²⁵. Sámuel igyekezett lebeszélni a küldötteket, de végül meghajolni kényszerült a népakarat előtt, s így Saul királlyá választásával²⁶ megkezdődött a királyság kora.

Saul mindösszesen két esztendeig volt király. Uralma jelentős részét a filiszteusokkal való harc kötötte le. Saul idejéig a fémmegmunkálás nem tartozott azon mesterségek közé, melyet a zsidók gyakoroltak volna. Földművelő nép lévén értettek ugyan a fémeszközök javításához²⁷, de nem tudtak kovácsmunkákat végezni.

Saul, a harcos király új hadjáratot indított Amálék ellen. Kétszáztízezer²⁸ harcost mozgósított, és ostromolni kezdte Amálék városát. Mielőtt megkezdődött volna a végső ütközet, Saul szabad elvonulást engedélyezett a város nem amálékita lakosainak²⁹.

Saul nem alakított még ki semmiféle közigazgatást vagy államgépezetet. A törzsi rendet nem alakította át, s a hivatásos hadseregnek is csupán a csírája jelenik meg Saul korában³⁰.

Sámuel, aki királlyá tette Sault, megvonta támogatását a királytól, és ellenkirályt kent fel Dávid személyében³¹. Lehetséges - noha a Biblia nem mondja ki -, hogy Sámuel

²⁴ Sámuel I. 4/10-12

²⁵ Sámuel I. 8/5

²⁶ Sámuel I. 10/21-24

²⁷ Sámuel I. 13/19-21

²⁸ Sámuel I. 15/4

²⁹ Sámuel I. 15/6

³⁰ Sámuel I. 14/50-52

³¹ Sámuel I. 16/13

felismerte Saul kezdődő idegbaját³², és emiatt is választott új uralkodót. Saul idegi gyengesége is vezetett a későbbiekben Dávid meghurcolásához, majd üldözéséhez.

Dávid első hőstette Góliát legyőzése³³ volt. Itt mutatkozott meg először Dávid szellemessége és taktikai tudása. Saul féltékeny lett a fiatalemberre³⁴, s noha vejévé lett, meglátta benne a leendő dinasztíájára való potenciális fenyegetést³⁵.

Dávid uralma során végleg legyőzi a filiszteusokat, de a győzelemhez igen nagy kitartás szükségeltetett. Mint a Bibliából kitűnik, a filiszteusok jól átgondolt stratégiával és mindig megújuló erővel harcoltak. A vesztes ütközet után (valószínűleg újraszervezve erőiket) ismételt támadást indítottak³⁶. Dávid csak az ismételt ütközetben tudta végleg legyőzni az ellenséget³⁷. A zsidó sereg a döntő csatában nem vette fel szemtől-szembe a harcot, hanem az ellenség háta mögé kerülve³⁸ támadott, s így mért rá megsemmisítő csapást.

Dávid elfoglalta és fővárossá tette Jeruzsálemet. Mikor megszilárdította uralmát, megkezdte a teljes Ígéret Földjének meghódítását. Ammon ellen kezdte az első hadjáratot. A *casus bellit* az új uralkodóhoz küldött követek megszegyenyítése³⁹ szolgáltatta. Hosszú hadjárat volt ez, melynek során a zsidó seregeknek ammonita-arám egyesített seregekkel kellett megvívniuk. Az ammonita fővárost, Rabbát többször is meg kellett ostromolniuk, mivel az arám seregek hátbatámadták őket, így elvonva a zsidó

³² Sámuel I. 16/14

³³ Sámuel I. 17/4-50

³⁴ Sámuel I. 18/29

³⁵ Sámuel I. 20/31

³⁶ Sámuel II. 5/20-25

³⁷ Krónikák I. 18/1

³⁸ Sámuel II. 5/24

³⁹ Sámuel II. 10/1-4

erőket az ostromtól. Miután legyőzte az ammonitákat, az arám Szíria ellen fordult, s még Damaszkuszt is elfoglalta⁴⁰.

Dávid hadjáratot indított Moáb⁴¹ és Edom⁴² ellen is. E harcokról nincs sok részlet a Bibliában. E hadjáratok során az elfoglalt területek erős és egységes birodalommá változtatták a törzsszövetség Izraelét.

Salamon, Dávid fia és utóda alig viselt háborúkat. Külpolitikájában inkább szövetségi rendszerekre helyezte a hangsúlyt, mintsem a háborúkra. Feleségül vette például az egyiptomi uralkodó lányát⁴³, aki hozományul egy várost hozott a salamoni birodalomba. Mindazonáltal megerősítette az ország védelmét, és új hadi eszközöket vezetett be. Ezek a harci kocsik voltak, melyeket szakképzett legénység vezetett, valamint megnövelte a lovak s a lovasok számát⁴⁴ is. Minden jel arra mutat, hogy Salamon már nem önkéntes, hanem reguláris, professzionális hadsereget tartott fenn. A Biblia leírásából⁴⁵ tudjuk, hogy fegyvernemenként (gyalogság, lovasság) különböző helyőrségekben állomásoztatta az egységeket.

Uralma idején Edomban Hadad trónörökös⁴⁶ Egyiptommal lépett szövetségre, és királlyá nyilvánította ki magát. A Biblia leírása a Hadad okozta konfliktusról és annak végkifejletéről nem érthető pontosan. Ugyancsak el kívánt szakadni a zsidó birodalomtól a Dávid által meghódított Szíria. Rezón királlyá koronázta magát Damaszkuszban⁴⁷. Salamon valószínűleg nem tudta legyőzni és visszacsatolni Szíriát a birodalomhoz⁴⁸.

⁴⁰ Sámuel II. 8/3-6

⁴¹ Sámuel II. 8/2

⁴² Királyok I. 11/15-16

⁴³ Királyok I. 3/1

⁴⁴ Királyok I. 10/26, Krónikák II. 9/25

⁴⁵ Királyok I. 9/19

⁴⁶ Királyok I. 11/14

⁴⁷ Királyok I. 11/23-24

⁴⁸ Királyok I. 11/25

Salamon új közigazgatási rendszert vezetett be Izraelben, fellendítette a kereskedelmet, és ami vallási szempontból a legfontosabb, felépítette a Szentélyt.

Salamon i.e. 922-ben bekövetkezett halála után kettészakadt az ország, északon megalakult Izrael, délen pedig Júda. Az elszakadás közvetlen kiváltó oka a salamoni intézkedések megszigorítása⁴⁹ volt. Lehetséges azonban, hogy a Saultól Salamonig terjedő időszak nem volt elegendő a törzsi hagyományok megszűnésére. Saul benjáminita volt, míg Dávid Júda törzséből származott, ez a törzsek között ellentétet okozott. Az államszervezet Salamon idejére már központosította a vallási intézményeket is, melyek ellenkeztek a régi törzsi hagyományokkal.

Az elszakadást nem kísérte testvérharc. Egyetlen jelentős katonai cselekményről tudósít e korból a Biblia⁵⁰, mégpedig Jeruzsálem Júdához való tartozásáért. Jeruzsálem Benjámin törzsének birtokán feküdt. Amennyiben Benjámin az északi országhoz, Izraelhez csatlakozik, úgy Jeruzsálem katonailag védhetlenné vált volna. A Szentírás szavaiból kitűnik, hogy Rechábeám, Júda első királya erőszakot alkalmazott Benjámin elszakadási kísérletének megakadályozásáért, de ennek részleteit nem ismerjük.

Nagyobb baj volt, hogy a kettéosztottság szükségszerűen a salamoni birodalom széteséséhez vezetett. Damaszkusz elszakadt, négy filiszteus város kikerült Izrael kezéből. Júda viszont meg tudta őrizni Gát⁵¹ városát. Ammon, melyet még Dávid foglalt el és tett a zsidó állam részévé, szintén függetlenné vált. Mésa moábita király kőbe vésett felirata szerint Omri foglalta el újra Moábot. E felirat indirekt módon kikövetkeztethetővé teszi Moáb függetlenné válásának idejét. Erre nem volt más kor és mód, csak a zsidó birodalom széthullásának idején.

⁴⁹ Királyok I. 12/1-17

⁵⁰ Királyok I. 12/21

⁵¹ Krónikák II. 11/8

Rechábeámnak külső fenyegetéssel is szembe kellett néznie. Sisák⁵² fáraó mind a Biblia, mind a karnaki templom falán lévő felirat⁵³ szerint hódító háborút kezdett Júda és Szíria ellen. Ennek során megtámadta Júdát, feldúlta az egész országot és kirabolta a Szentélyt. Rechábeám csak hadisarc fizetésével tudta megvédeni az országot.

A kettészakadás után mindkét ország külső fenyegetésekkel és támadásokkal találta szemben magát. Ezeket súlyosbította a két ország szembenállása. Rechábeám fia, Abijja és I. Jerobeám, Izrael királya között háború tört ki, melyet nagy létszámú haderőkkel vívtak meg. E harcok során Abijja elfoglalta Bét-Élt és a környező kis településeket⁵⁴.

A Biblia leírásai nem követik az időrendet, ezért igen nehéz a források alapján történeti sorrendet felállítani. Ami biztosnak tűnik más, nem bibliai források alapján, hogy Izrael megerősödése Omri nevéhez fűződik. Omri i.e. 880 körül lépett trónra, mikor a legerősebb szomszéd, Szíria Izrael létét is fenyegette. Omri szövetséget kötött a tyrusi Etbaallal, annak lányát fia, Acháb vette el⁵⁵. Ezzel erős nem zsidó szövetségesre tett szert a térségben. Ugyancsak békét és szövetséget kötött a testvérországgal, Júda királyával, Jehosafáttal. Omri lányát feleségül vette Jehosafát fia⁵⁶.

Mint az már szóba került, Omri visszafoglalta Moábot, s egy erős országot hagyományozott fiára, Achábra. Acháb uralma alatt Szíria, és annak király, I. Benhadad megtámadta, és hűbéresévé tette Izraelt⁵⁷, de nem sokkal később Acháb bekerítette a

⁵² A XXII. Dinasztiát megalapító I. Sesonk fáraóval azonosítják

⁵³ Kenneth Kitchen, a liverpooli egyetem professor emeritusa szerint ez a felirat többek között Dávid nevét is megemlíti.

⁵⁴ Krónikák II. 13/2-20

⁵⁵ Királyok I. 16/31

⁵⁶ Krónikák II. 18/1

⁵⁷ Királyok I. 20/1-4

Somronban szövetségeseivel együtt állomásozó Benhadadot, és lovasságával együtt⁵⁸ menekülésre kényszerítette. Egy végső ütközetben végleg legyőzték az arám sereget, s Benhadad szövetséget kötött⁵⁹ Izraellel. E szövetség más országok seregeivel kiegészülve i.e.853-ban szembekerült Karkarnál III. Szalmanasszár seregeivel, s ott megtorpanásra készítették az asszír sereget.

Ez az időszak volt ugyanis a keleti hatalmi pozíciók átrendeződésének kora. Ekkor erősödött meg Asszír, trónra lépett II. Assurnazipal, aki a Földközi-tengerig hatolt seregeivel, elfoglalta Babilóniát és Dél-Mezopotámiát. Az asszír fenyegetés egyre nyilvánvalóbbá vált, a kis országok egymás után ébredtek rá a fenyegetettségre. III. Szalmanasszár 841-ben megtámadta Hazaélt, I. Benhadad utódját, s noha nem tudta őt legyőzni, adófizetésre kényszerítette a nagy föníciai városokat, Tyrust, Szidónt és Izraelt egyaránt.

Ezt látva felbátorodott Szíria is. Háborút indított Jéhu izraeli király ellen⁶⁰, elfoglalva egy széles sávot a transzjordániai területekből. Joás, Jéhu fia sem járt sikerrel, sőt, megalázó feltételeket kényszerített rá az arám uralkodó. Mindössze ötven lovas, tíz harci kocsis és tízezer gyalogos⁶¹ maradhatott meg, mint izraeli haderő.

I.e. 737-ben Pekách lép Izrael trónjára. Ekkorra már megerősödött az a politikai párt, mely az asszírokkal való szembenállást hirdette, s Pekách e nézetet képviselte. Koalíciós tárgyalásokat folytatott mind Recinnel, Arám királyával, mind pedig Jótám júdai uralkodóval. Mint az a bibliai szövegből⁶² ki is tűnik, Jótám nem lépett be a koalícióba, s ezért a két szövetséges király nyomást gyakorolt rá, melynek csak Jótám

⁵⁸ Királyok I. 20/20-21

⁵⁹ Királyok I. 20/26-34

⁶⁰ Királyok II. 10/32-33

⁶¹ Királyok II. 13/7

⁶² Királyok II. 15/37

időközben bekövetkezett halála vetett véget. A szövetségesek megtámadták Ácházt, Júda új uralkodóját, aki az asszír III. Tiglat-Pilézerhez fordult segítségért⁶³. Tiglat-Pilézer azonnal megtámadta a koalíciós országokat, elfoglalta Izrael jó részét. A teljes pusztulást ekkor csak úgy kerülte el az ország, hogy a meggyilkolt Pekách utóda, Hósea behódolt az asszír uralkodónak. Hósea nem okult elődje példáján, és tárgyalásokat folytatott Egyiptommal⁶⁴ egy esetleges Asszíria elleni közös fellépésről. Ezzel egy időben megtagadta az adófizetést is. Az országot ezért megszállták az asszírok. V. Szalmanasszár Somron kivételével az egész országot elfoglalta.

I.e. 721-ben Asszíria új uralkodója, II. Szárgon bevette Somront, és ezzel elpusztította az északi országot. Lakosait száműzte, s így a zsidó nép tíz törzse eltűnt a történelemből.

Júda még ezt követő majd másfél évszázadig fenn tudott maradni. Amiképpen Ácház elutasította Pekáchot, úgy az utód Chizkija sem volt hajlandó belépni egy asszír-ellenes filiszteus-egyiptomi-edomita-moábi koalícióba. Mikor Szárgon meghalt, megváltozottnak látszott a nemzetközi helyzet. Az új asszír uralkodó, Szánhérib egyszerre két felkeléssel is szemben találta magát. Babilónia kikiáltotta újra a függetlenségét, és ezzel egy időben fellázadt Filiszteia, Tyrus, Szíria is. A lázadás később koalíciós felkeléssé terebélyesedett, melybe belépett Moáb, Edom és Ammon, Egyiptom, s végül Júda is. Szánhérib Babilónia pillanatnyi leverése után i.e. 701-ben elfoglalta a föníciai területeket, majd Filiszteiat is. Végezetül feldúlta Júdát, Chizkija és katonái beszorultak Jeruzsálem falai mögé. Ott kért békét⁶⁵ Szánhéribtől, aki súlyos feltételek mellett hajlandó volt békét kötni. Az asszír birodalom mintegy száz esztendő múlva összeomlott, és Júda visszanyerte - még ha rövid időre is - a függetlenségét.

⁶³ Királyok II. 16/7

⁶⁴ Királyok II. 17/4

⁶⁵ Jesája 1/5

II. Nechó fáraó Karkamisba vonult, hogy megtámadja Asszíriát. Útja során Megiddónál megütközött Jósia júdai uralkodó seregeivel⁶⁶, aki félt egy esetlegesen győztes Egyiptom hódításától. Jósia elesett a vesztes csatában. A hadjárat eredményeként Júda egyiptomi fennhatóság alá került.

I.e. 605-ben Nevuchádnecár babilóniai vezér majd uralkodó Kárkemisnél megütközött Egyiptommal⁶⁷, és győzött. Jójákim júdai király nem kockáztatott meg egy vesztes háborút, inkább adót fizetett Babilóniának⁶⁸. Mivel Babilónia és Egyiptom között i.e.601-ben volt egy mindkét félre nézve súlyos következményekkel járó háború, Jójákim megtagadta az adófizetést⁶⁹. Nevuchádnecár válaszul babilóniai, arám, moábita és ammonita csapatokat küldött⁷⁰ Júdába, Jechonját, Jójákim fiát és az uralkodó elit sok tagját pedig túszul vitte Babilóniába⁷¹.

Az utolsó júdai király, Cidkija idején forrongó hangulat volt Júdában. Jeremiás, e kor historikus-prófétája leírásából⁷² tudjuk, hogy Edom, Moáb, Ammon, Tyrus és Szidón urai Jeruzsálemben tanácskoztak, egy Babilónia-ellenes koalícióról. Cidkija végül Egyiptomban bízva fellázadt Babilónia ellen, de Egyiptom cserbenhagyta⁷³ őt. I.e. 586-ban Nevuchádnecár elfoglalta és lerombolta Jeruzsálemet, elpusztította a Szentélyt, a királyt pedig megvakíttatta, és Babilóniába száműzte, a lakosság jelentős részével együtt.

Babilóniai száműzetésük alatt a zsidók - mivel nem tudták, mikor térhetnek vissza - sikeresen⁷⁴ beilleszkedtek az ottani társadalomba.

⁶⁶ Krónikák II. 35/20-24

⁶⁷ Jirmija 46/2

⁶⁸ Királyok II. 24/1

⁶⁹ Királyok II. 24/1

⁷⁰ Jirmija 35/11, Királyok II.24/2

⁷¹ Jirmija 27/20

⁷² Jirmija 27/3

⁷³ Jirmija 37/7-8

⁷⁴ Flavius: A zsidók története, XI. 1/3

A megerősödő Perzsia jelentette a legnagyobb veszélyt Babilóniára. Kürosz perzsa uralkodó i.e. 539-re már az egész babilóniai birodalmat magáénak tudhatta. Már uralma első évében i.e. 538-ban kiadta híres rendeletét, mely szerint a zsidók visszatérhetnek hazájukba.

Kürosz rendelete alapján térhetnek csak vissza i.e. 538-ban, noha jelentős zsidó lakosság marad Babilóniában a visszatérés után is. Újjáépítik a Szentélyt, s folytatják az önálló állami létet. Ezután már a különböző hódoltságok időszaka következik. Az i.e. IV. században Nagy Sándor meghódítja Júdát, s ezt követően mintegy kétszáz esztendeig görög uralom alatt élnek. I.e. 167-ben a szeleukida uralkodó, IV. Antióchusz rendeletére meggyalázzák a Szentélyt, s e blaszfémia nyomán kitör a Makkabeus-szabadságharc. I.e. 164-ben újjáavatják a megtisztított szentélyt, s új uralkodódinasztia kerül a trónra, a Hasmóneusok. Mivel kohániták, azaz a papi rend tagjai voltak, így a Hasmóneus uralkodó magának vindikálta a főpapi címet is. Az utódok vagy maguk voltak főpapok, vagy a főpap lányát feleségül véve gyakoroltak befolyást a Szentély, s így a vallásos élet felett. E lépés a gyökere a sok létrejövő kis pártnak, szektának, melyek más-más érzelmekkel vették (vagy nem vették) tudomásul a teokrácia két alappilléreinek egybeolvasztását. Így alakulnak ki a farizeusok, szadduceusok, esszénusok, zelóták, akik mind szerepet játszanak Izrael ókori államiségének utolsó évszázadaiban. I.e. 63-ban Róma elfoglalja Júdát, s megkezdődik az utolsó felvonás az ókori zsidó állam történelmében. A különböző pártok és szekták széthúzása eredményeképp i.sz. 66-ban megkezdődik a „Zsidó háború”, mely során i.sz. 70-ben elpusztul a II. Szentély. I.sz. 73-ban Maszada elestével megszűnik az önálló zsidó államiség.

1.2. A Szentföld az önálló zsidó államiság megszűnése után

I.sz. 132-ben kitör a Bar-Kochba nevével fémjelzett szabadságharc, mely három év után elbukik. Róma császára, Hadrianus eltörli Jeruzsálem nevét, Aelia Capitolina-nak nevezi el, a Templom helyére pogány kegyhelyet épít, s a zsidókat kitiltja az egykori Jeruzsálem területéről, megtiltva az ott történő letelepedést. Hadrianus tilalmait Lucius Septimus Severus enyhíti, Caracalla tovább szélesíti a visszaadott jogok körét, s végül Alexander Severus állítja teljesen helyre, beleértve a Jeruzsálembe költözés jogát is.

Római provinciaként Judea megszűnt autonóm állam lenni. A zsidók viszonylag szabadon élhettek hazájuk földjén, tanházak működtek, sőt, Caracalla 212-ben teljes polgárjogot adományozott nekik. Egészen Konstantin császár koráig békében éltek Izrael földjén. Konstantin 312-313-ban államvallássá tette a kereszténységet, és a 315-ben kelt rendeletében már korlátozta a nem-keresztények, így a zsidók jogait is. A 325-s niceai zsinat határozatainak értelmében zsidók már nem fogadhattak pogány betérőket, nem tarthattak keresztény szolgát stb. Az elkövetkező századok a kereszténység és a zsidóság közötti villongások jegyében zajlottak. Mindemellett jutott idő és mód a zsidó vallási tudományosság fejlődésére is. Hillél megalkotja a mai napig használatos naptárt, lezárják mind a Jeruzsálemi, mind a Babilóniai Talmudot.

A Szentföld további sorsa az évszázadok során ugyancsak hányatott volt. Birodalmak és hódítók követték egymást, de minden történelmi esemény felidézése meghaladja értekezésem kereteit.

1.3. Az ókori zsidó hadviselés vallási aspektusa

Értekezésem célkitűzéseinek eléréséhez elengedhetetlen egy alfejezetet szentelni egy igen kevésbé ismert téma felvázolására. Ez pedig nem más, mint a rendelkezésre álló zsidó szövegek katonai vonatkozásának elemzése. A korabeli irodalomban ugyan elsősorban vallási vonatkozású ismereteket találunk, de gondos szemelvényezés után valamiféle képet alkothatunk az ókori zsidó állam katonai elveiről és moráljáról.

A Biblia, mint a korai zsidó történelem első és mai napig valójában egyetlen írott emléke, két, egymástól jól megkülönböztethető hadviselésről tudósít. Az egyik a honfoglaló, és mint ilyen, természetesen területszerző, a másik a honvédő háború. A zsidó teológia, filozófia és etika azonban a háborúskodást is átszővi erkölcsiséggel, és a pusztítást is igyekszik az elkerülhetetlen minimum szintjére szorítani. Az emberi élet mindennél fontosabb, s a humanitás már a felkészülés és a harckészültség fenntartása során is megnyilvánul.

Mózes V. Könyvében látható, hogy azokat a katonaköteles férfiakat, akiknek a magánélete valamilyen aspektusból rendezetlen, nem sorozták be, amíg nem rendeződött a helyzete⁷⁵. Békétlen lélekkel ugyanis sokkal nagyobb az esélye a csatában való hősi halálnak, mint ha csak az élete védelmére kellene koncentrálnia a katonának.

Már Mózes Öt Könyvében szerepel a honfoglalás, mint a közeli jövő legnagyobb feladata. A Biblia leírásából tudjuk, hogy Izrael rabszolganemzetként élt Egyiptomban, s az Exodus során említett számok alapján mintegy hatszázezer katonakorú férfi volt közöttük. A kivonulás előtt és a pusztai vándorlás során a „gyülelész nép”⁷⁶ megedződött, és mire Józua átvette a vezérséget, már képesek voltak akár hadicselek

⁷⁵ Mózes V. 20/5-9.

⁷⁶ Mózes II. 12/38.

alkalmazásával (Jerikó⁷⁷, Áj⁷⁸) is harcolni. Mózes V. könyvében részletes utalásokat találunk arról, hogy miként kell viselkedni a meghódított területeken⁷⁹. Ezen tapasztalatokat a vándorlás során megvívott harcokban szerezték. A zsidó etika és mentalitás kitűnő példája az Edom elleni támadás tilalma⁸⁰. Az edomiták őse nem más, mint Ézsau, Jákob ikertestvére, így az ő utódait tilos volt háborúban elpusztítani.

A honfoglalás erkölcsi alapját az isteni ígélet képezte, melyet Ábrahám, Izsák és Jákob, a zsidó nép három ősatyja, pátriárkája kapott⁸¹. Józua hadvezéri zsenijét olyan hadműveletek jellemzik, amelyekben megjelenik például a hadicsel alkalmazása⁸². Lovagiasságáról is elismerően szól a Szentírás, hiszen nem áll bosszút, mikor ő lesz csel áldozata⁸³, hanem kegyelmet gyakorolva megtartja az őt becsapóknak adott szavát.

A honfoglalás aktusával válik a zsidó törzsek csapata egybeforrott néppé, noha az Ígélet Földjén töltött első mintegy két évszázadban, az ún. Bírák korában még törzsszövetségi rendszerben élnek, ráadásként nem is kel át minden törzs a jelképpé vált Jordánon, azaz nem a teljes nép foglalja el Kánaán földjét⁸⁴.

Itt már megmutatkozik a zsidó filozófia egyik kulcsmondatának: „minden zsidó felelős a másikért⁸⁵” csírája. A törzsek, melyek nem telepednek le az Ígélet Földjén, nem kapnak felmentést a honfoglalás feladatai alól, a harcosok részt vesznek a háborúban, s annak végeztével térhetnek csak vissza.

⁷⁷ Józua 6.

⁷⁸ Józua 8.

⁷⁹ Például Mózes V. 20/19, a fák kivágásának tilalma

⁸⁰ Mózes V. 2/5.

⁸¹ Mózes I. 17/8; 26/3; 28/13.

⁸² Józua 8/3-7

⁸³ Józua 9/3-20

⁸⁴ Mózes IV. 32.

⁸⁵ Rási kommentárja a Talmud Ros Hásáná traktátusának 29a oldalához

A honfoglalás után már honvédő háborúkról beszélünk. E harcok persze nem jelentenek feltétlenül óriási seregeket, hiszen kis városok csekély számú lakossága csap össze. Az ősellenségnek számító filiszteusok vívják a legtöbb harcot Izraellel. Az első összetűzések egyikére még Sámson korában kerül sor⁸⁶. A legismertebb csata a filiszteusokkal Dávid és Góliát között zajlik⁸⁷. Dávid egész uralmát beárnyékolják a harcok, melyek nem öncélúan, a területek megszerzéséért, hanem az isteni ígéret beteljesüléséért zajlanak. Jeruzsálemet, a zsidó vallás és kultusz későbbi központját⁸⁸ Dávid foglalja el a Jevusziaktól⁸⁹. Ez szorosán véve ugyan nem tartozik a honvédő háború kategóriájába, de mivel az ókori zsidó ország Jeruzsálemmel együtt válik teljes egészévé, így Dávid tulajdonképpen beteljesíti az isteni ígéretet.

A harcok során - bármennyire paradoxnak tűnik - a humanitás nagy szerepet játszott. A zsidó gondolkodásmód irtózik a felesleges pusztítástól, és még az ellenség is megkönyörül⁹⁰. Az ellenség bukásán nem volt szabad örvendezni⁹¹. A hadifoglyok mint rabszolgák éltek Izraelben, de rájuk is érvényes volt az összes zsidó humanitárius törvény⁹². Az ellenség gyűlöletét a saját rabszolgamúltra való emlékezés jegyében tiltotta a zsidó viselkedésmód⁹³.

Az ókori hadviselésben szinte egyedülálló módon a zsidó seregek először megadásra szólították fel az ostrom előtt álló városokat. Ha megadták magukat, akkor

⁸⁶ Bírák 15.

⁸⁷ Sámuel I. 17.

⁸⁸ Mózes V. 12/11.

⁸⁹ Sámuel II. 5/7.

⁹⁰ Példabeszédek 25/21.

⁹¹ Példabeszédek 24/17.

⁹² Mózes V. 15/15.

⁹³ Mózes V. 23/8.

csupán adófizetővé váltak. Amennyiben harcra került sor, úgy csak a férfiakat volt szabad küzdelemben elpusztítani, a nőket és a gyerekeket tilos volt bántalmazni⁹⁴.

Természetesen a zsidó seregek sem zárkóztak el az idegen népekkel való háborús koalíció megkötése elől. Ennek alátámasztására szólok e helyütt egy tragikus kimenetelű szövetségről. Hósea, Izrael (az északi zsidó ország) királya Szalmanasszár asszír uralkodó fenyegetése ellen szövetkezett Egyiptommal⁹⁵, s e fegyverbarátság „eredményként” el is pusztul az északi zsidó ország. A szövetség azonban megengedett a zsidó filozófia és gondolkodásmód szerint, hiszen a hazát védelmezték, s ehhez kerestek egy erős szövetségest.

Az ókori Izrael mint teokratikus állam, a sikereket és a bukásokat is egyaránt Isten parancsolatai megtartásának, illetve a törvények megszegésének tulajdonította. Ha egy uralkodó⁹⁶, vezér⁹⁷ vagy bírá⁹⁸ istenfélő és a törvényeket megtartó ember volt, úgy sikereit Isten támogatásának köszönhette. A bukást pedig egyértelműen úgy értékelték, hogy az elkövetett vallási törvénytörések miatt Isten elfordult az illetőtől vagy az egész néptől⁹⁹. Volt egy szolgálatot teljesítő pap, akinek kizárólag az volt a feladata, hogy háború estén szóljon a néphez. E szózatot már a Tóra is megemlíti¹⁰⁰, hiszen nem mindenki volt alkalmas katonai szolgálatra. A pap feladata volt, hogy kiszűrje a lelkiileg alkalmatlanokat.

Természetesen nem csupán a Biblia áll rendelkezésre, hiszen a bibliai kor után is születtek feljegyzések a zsidó háborúkról és harcokról. A Róma ellen vívott háborúról

⁹⁴ Mózes V. 20/10-14.

⁹⁵ Királyok II. 17/4.

⁹⁶ Sámuel II. 5/12. 5/25.

⁹⁷ Józsuá 1/1-9.

⁹⁸ Pl. Bírák 11/11.

⁹⁹ Pl. Bírák 2/1-4

¹⁰⁰ Mózes V. 20/5-9

már szemtanúként számol be Josephus Flavius, de A Zsidók története c. munkájában a makkabeus felkelés történetét is elbeszéli, mely a Makkabeusok Könyve és a Talmud¹⁰¹ mellett is hiteles forrásnak számít. A makkabeus szabadságharc a feljegyzések tanúsága szerint vallási okokból tört ki¹⁰², de felszabadító szabadságharccá nőtte ki magát. Itt is összemosódik a hon és a nemzet védelme a vallás védelmével. A Szentföld védelme egyben a zsidó hit és szellem védelme is, mely két aspektus a későbbi századok során sem lett elválasztható egymástól. A Róma ellen vívott háború voltaképpen oka az volt, hogy a papok többé nem fogadtak el nem zsidóktól áldozati adományokat¹⁰³. A kultusz tisztaságának védelme terebélyesedett ki ez esetben is szabadságharccá.

Bar Kochbát, az utolsó zsidó szabadságharc vezérét mindösszesen néhány helyen¹⁰⁴ említi a Talmud. Érthető, hiszen a római cenzúra alatt nem lehetett a szabadsághőst emlegetni. Talán a bukása is tette őt méltatlanná a vallási bölcsek előtt, akik pedig nagy reményeket fűztek az ő fellépéséhez. A Rámbám rosszállóan megemlíti¹⁰⁵, hogy messiásnak kiáltotta ki önmagát. Málbim¹⁰⁶ Rabbi Akiva¹⁰⁷ vétkéül rója fel, hogy hitt Bár Kochbában. A legendárium¹⁰⁸ már jobb megítéléssel beszél róla, csakúgy, mint a Jeruzsálemi Talmud¹⁰⁹. Itt is látható, hogy a felszabadító háborút a messiási képzetten keresztül szakrális ügyként kezelték.

¹⁰¹ Sábát 21b.

¹⁰² Rámbám: Hilchot Chánukká 3/1; Makk. I. 2/20-28; Flavius: A zsidók története XII. könyv 6/1.

¹⁰³ Flavius: A zsidó háború II. könyv 17.

¹⁰⁴ Pld.: Jevámot 72a., Szánhedrin 93b, uo.97b, Bává Kámá 97b,

¹⁰⁵ Hilchot Mláchim 11/3.

¹⁰⁶ Málbim Dániel 11/34-35.

¹⁰⁷ A Talmud egyik legnagyobb alakja, a Bár Kochba lázadásban játszott szerepéért a rómaiak kivégezték.

¹⁰⁸ Midrás Rábá Brésit, 46.; Jálkut Simoni Brésit 17/82.

¹⁰⁹ Jer. Sábát, 87b.

Hadrakelt hadsereg esetén a Talmud bizonyos törvények alól felmentést ad a katonák számára¹¹⁰. Ilyen például a tűzifa szabadon való összegyűjtése (melyhez elvileg a fa tulajdonosának engedélye kellene), valamint a katonák többek közt felmentést kapnak az étkezés előtti rituális kézmosás alól (az étkezés utáni ilyen körülmények között is kötelező, mert olyan sót használtak, mely szembe jutva vakságot okoz). A szakralitás azonban a háborút is áthatotta. Csata után, míg a frigláda nem került vissza a helyére, tilos volt a házastársi érintkezés¹¹¹.

A fenti példák jól illusztrálják a háborúk során érvényre jutó zsidó etikát: a hit és a föld védelmében harcolni kell, a harcok során rendkívüli intézkedések bevezetendők, de még háborús események közepette is ragaszkodni kell az emberi élet és egészség maximális védelméhez. A védelemhez pedig nem csupán a lehető legnagyobb fizikai biztonság tartozik, de a lelket is megnyugtató módon kell kezelni. Ezért válnak időlegesen érvénytelenné háború esetén bizonyos vallási szabályok.

A vallási szabályokhoz is használtak katonai hasonlatokat¹¹². Ez mutatja, hogy a vallás, mint a zsidó emocionális élet alapja, nem tekintette erkölcsön és etikán kívülinek a harcokat, de meg kívánta őrizni azokat önnön keretein belül, tudomásul véve a rendkívüli állapotokat.

Ismételten megjegyzem, hogy bár a hadviselés nem kifejezetten témája a Talmudnak, de a harcmodorról is megtudhatunk egyet s más paraboláiból. Rabbi Nehoráj a katonákat hozza példaként egy válaszában¹¹³, s ebből kitűnik, hogy a csatát a

¹¹⁰ Éruvin 17a.

¹¹¹ Éruvin 63b.

¹¹² Bráchet 53b.

¹¹³ Bráchet 53b.

lelkes fiatal katonák kezdték el, hogy rohamukkal megfélemlítsék az ellenséget, de a végső győzelmet már a veteránok tapasztalata és harci tudománya biztosította.

Izraelről szól, ugyanakkor belehelyezve a zsidó országot a környező világba, más népekről is tudósít bennünket lapjain a Talmud¹¹⁴. Leírja, hogy Chizkija király ellen Szanherib seregében negyvenötezer herceg vonult fel, aranszekereken, zsoldosokkal és hölgykísérettel, nyolcvanezer páncélos harcos, hatvanezer kardforgató gyalogos, és mindezek az első vonalban. Mögöttük vonult fel a lovasság, melyről nincs e helyütt számadat. E tudósítás mindenesetre megfelel az ókorban szokásos hadrendnek, melyeket egykorú, nem zsidó forrásokból ismerünk. A Talmud e sereget visszavetíti Ábrahám korára¹¹⁵, és e módon jövendőli meg Góg és Magóg¹¹⁶ háborúját is. A történet külön érdekessége, hogy Ábrahám e csatája után¹¹⁷ bukkan fel először a katonai lelkész figurája, Málkicedek személyében.

1.4. Következtetések

Kétezer év diaszpórájában a zsidó népet vallása tartotta fenn, s e vallás elengedhetetlen elemévé vált az ősi földre való visszatérés. A mindennapi imában három ízben is felhangzik a Jeruzsálembe való visszatérésért szóló fohász. Nem csoda tehát, ha minden, a modern kor által előidézett problémát és konfliktust elsősorban az ősi ideológia alapján próbálnak ma is megoldani. A modern zsidó állam, Izrael, létjogosultságát és életfilozófiáját az ókori zsidó államból eredezteti. A modern Izrael háborúi, alkalmazkodva a kor megkövetelte harci cselekményekhez, magukon viselik - mert

¹¹⁴ Szanhedrin 95b

¹¹⁵ Mózes I. 14/1-17

¹¹⁶ Ezékiel 38-39

¹¹⁷ Mózes I. 14/18-20

szükségszerűen magukon kell viselniük - az ókorból eredő etikát és filozófiát. Izrael ha elsőként támad, azt „a gyilkost megelőzni nem bűn¹¹⁸” elv alapján teszi.

¹¹⁸ Szánhedrin 73a.

2. A MODERN KORI IZRAEL MEGALAKULÁSÁHOZ VEZETŐ ÚT

2.1. A Bilu

A modern Izrael Állam megalakulásához vezető út majdnem kétezer esztendőn keresztül vezetett. A diaszpórában élő zsidó nép sohasem adta fel álmát és vágyát, hogy egyszer újra saját hazájában, az ősi földön, Izrael földjén éljen. Az Állam megalapításának közvetlen története azonban az Európa-szerte felerősödő antiszemitizmussal, a kelet-európai pogromokkal kezdődik. Ezek a történelmi események voltak a láncreakciót kiváltó első lépések okai, ezek indították el a néha kilátástalannak látszó, de visszafordíthatatlan folyamatot.

A szétszóratásban eltelt kétezer esztendő során mindig voltak idealisták, akik megvalósítani vágytak a vallási¹¹⁹, vallásfilozófiai elvárást, az alijját¹²⁰. Csoportos bevándorlás azonban egészen a XIX. sz. végéig nem történt, noha voltak erre irányuló, javarészt hamis messianisztikus törekvések¹²¹.

Az évszázadok során a zsidók érezték, hogy valamilyen formában tenniük kellene a kiűzetések, kényszerkeresztelések és pogromok ellen, de a legújabb korig azonban sem a történelmi, sem a társadalmi és technika viszonyok nem tették lehetővé a szervezett kivándorlási mozgalmak létrejöttét.

A Szentföld hányatott sorsa sem kedvezett a zsidók ősi földjükre való visszatérésének. Rómaiak, Bizánc, arabok, keresztések, mamelukok, ottománok harcoltak e kis terület birtoklásáért. Birtokosai sorában az utolsó - Izrael Állam megalakulása előtt -

¹¹⁹ A mindennapi imában háromszor mondatik könyörgés az ősi földre való visszatérésért.

¹²⁰ Héber, a.m. felmenetel. Az Izrael földjére (ma már Izrael Államba) való bevándorlás terminus technicus-a

¹²¹ A zsidók körében a legnagyobb hatást kiváltó önjelölt messiás a XVII. században élt Sábbátáj Cví volt.

a Brit Birodalom volt. A Birodalom érdekeivel nem egyezett meg a zsidók tömeges bevándorlása Palesztinába, amiképpen az előző hódítók sem engedhették meg, hogy egy zsidó állam csírája létrejöjjön a birodalmukon belül. Ellentétben a zsidókkal, a hódítók nem felejtették el a makkabeusokat¹²², a Római Birodalommal is szembeszálló - és sokáig kitartó - zsidó harcosokat, Masszadát¹²³ és Bár-Kochbát¹²⁴.

A XIX. század végére megváltoztak a zsidók - és a világ - körülményei. Az antiszemitizmus, mely végigkísérte a zsidó történelmet, egyre erősödött, s - főleg Kelet-Európában - gyilkos jelleget öltött. 1881-ben pogrom tört ki Oroszországban, melynek eredményeképpen nagy létszámban vándoroltak ki zsidók az Egyesült Államokba. Egy kis csoport azonban - szervezett formában először - Cion¹²⁵ felé fordult, s néhány ezren Palesztinába emigráltak. Az első oroszországi szervezet, mely az alijját tűzte ki célul, a Chovevé Cion volt, mely a XIX. század végére mintegy 14 000 szimpatizánst állított maga mellé. 1882-ben létrejött egy új zsidó mozgalom, mely a BILU nevet viselte. A név egy Ézsajas próféta könyvéből vett idézet¹²⁶ kezdőbetűinek akrosztichonja, mely idézet magyarul annyit jelent: Jákob háza, menjünk, induljunk el! A BILU történelmi küldetése abban rejlett, hogy az Izrael Földjén¹²⁷ való letelepedést új megvilágításba helyezte.

¹²² A görög uralom elleni sikeres szabadságharcot vívó zsidó felkelők az i.e. II. században

¹²³ A zsidó háborúban legtovább kitartó, jelképpé vált erőd. I.sz. 73-ban esett el

¹²⁴ Róma ellen vívott sikertelen szabadságharcot i. sz. 132-135 között. A „Nászi” (fejedelem) címet is birtokolta. 132 és 134 között írott leveleit Qumránban találták meg. A szabadságharc nagyságára jellemző, ha csak annyit említettünk meg, hogy 12 római légiót vetettek be ellene. A bukás 135. Áv 9-n Betárnál következett be.

¹²⁵ Hegy Jeruzsálemben, átvitt értelemben Izrael Földjét jelenti

¹²⁶ Ézsajas 2/5: בית יעקב לכו ונלכה

¹²⁷ A Szentföld héber neve: ארץ ישראל, az Állam megalakulása előtt és némely esetben azóta is megkülönbözteti a területet az államtól. Ma is léteznek olyan zsidó csoportok, melyek bár Izrael Földjén élnek, de nem ismerik el Izrael Államát.

Az alijja tradicionális vallási filozófiája csupán az Izrael Földjére való visszatérést szorgalmazta. Azt gondolták, hogy az Izrael Földjén letelepedettek minden törés nélkül folytatják majd életüket a Szentföldön. Nem vették figyelembe az eltérő társadalmi rendszert, a kulturális különbségeket, a megszokott világtól való eltéréseket. Nem csoda, hogy nem esett szó az Izraelben való élet gyakorlati oldaláról.

A BILU ezzel szemben már nem pusztán vallási eszmei alapokon nyugvó mozgalom volt. Világképükben a vallásos cionizmust összeegyeztették a marxizmus egyes elemeivel, s az izraeli életet egyfajta kommunális szellemben képzelték el. Egy soha addig nem létező zsidó álmvilágot festettek maguk elé, mint az alijja által elérendő célt: „Izrael a saját országában, a próféták földjén egy, a szociális igazságon alapuló új társadalmat épít fel¹²⁸”. A BILU képviselőinek első alijjázó csoportját tizennégy volt egyetemi hallgató képezte Israel Belkind¹²⁹ vezetésével, aki az egész mozgalom elindítója és névadója volt. 1882. júliusában Harkovból Odesszába, majd onnan Konstantinápolyba utaztak. A hónap végén a tizenhárom férfiből és egy nőből álló csoport megérkezett Jaffa kikötőjébe. Az ő számukra a földművelés, melybe belefogtak Palesztinában, egészen más életvitelt jelentett, mint amilyenben Oroszországban éltek. (Oroszországban a zsidók nem birtokolhattak földet.) Noha nagy energiával vetették bele magukat az új életbe, sem tapasztalatuk, sem pénzük nem volt. Két palesztinai őslakos zsidó, a Mikve Jiszráél tagjai, akik rendelkeztek egy kis földbirtokkal, átadott nekik egy csekély területet, melyet

¹²⁸ Howard M. Sachar: A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

¹²⁹ (1861 Minszk-1929 Berlin) Palesztinában később tanárként, majd újságíróként dolgozott. Az első világháború idején kiadta visszaemlékezéseit. Hamvait Rishon leCionban helyezték örök nyugalomra.

megművelhettek. Néhány hónapos nyomorgás után kihunytt a lelkesedés, és az első csoport több tagja elhagyta Palesztinát¹³⁰.

A modern arab-zsidó ellentétek csírája is a BILU idején jelent meg. Gedera település mellett néhányan béreltek egy kis földterületet. Nem csupán a földművelés nehézségeivel és az éhezéssel kellett megküzdeniük, hanem az arab martalócokkal is, akik behatoltak a földekre, lerombolták a kerítéseket és felforgatták a megművelt földet. Az állandó veszélyeztetettséget elviselni nem tudó telepések hamarosan elköltöztek¹³¹.

A BILU, mint mozgalom, teljes kudarcot vallott, de eszmeisége később a kibucrendszerben¹³² megvalósult.

2.2. Herzl Tivadar

Az alijják ideológiájának élharcosa a BILU után lépett a történelem színpadára. Herzl Tivadar, aki 1860-ban Budapesten született, lett Izrael Állam megalakításának látnoka és kulcsfigurája.

Herzl 18 évesen került Bécsbe, ahol doktorált a jogi egyetemen, majd író és újságíró lett. Noha már a Monarchiában is megérezte az antiszemitizmust, annak teljes erejével csak párizsi tudósítóként került szembe.

1894-ben kiadta „A gettó¹³³” című színdarabját, melyben elutasította az asszimilációt és az önkéntes kikeresztelkedést, mint a „zsidókérdés” megoldási formáját. Ekkor még úgy látta, a megoldás kulcsa a kölcsönös tolerancián és megbecsülésen

¹³⁰ Ben-Zion: A Bilu fiai, Tel-Aviv, 1948

¹³¹ Chaim Chissin: A Palestine diary : memoirs of a Bilu pioneer, 1882-1887, New York, 1976

¹³² Kibuc: speciális izraeli település, mely a tagok egyenlőségén alapul úgy munkában, mint anyagi javak tekintetében.

¹³³ Gettó: A középkor egyik „találmánya” a zsidóellenes intézkedésekben. A városokban kijelöltek a zsidók számára egy kis területet, melyet bizonyos körülmények között volt szabad csak elhagyniuk.

alapuló viszony keresztények és zsidók között. A zsidóságot ez időben különböző társadalmakban élő különböző nemzetiségként kezelte, s a megnyugvást a befogadó országokban való szociális beilleszkedésben látta. Ez a gondolkodásmód a zsidóság vallásfilozófiájának egyik megjelenési formája, melyet Herzl neveltetése során szívott magába.

1894-ben azonban történt valami, ami megváltoztatta Herzl addigi gondolkodásmódját. Egy francia kapitányt, Alfred Dreyfust a szemétkosárban talált papírok alapján kémkedéssel és hazaárulással vádoltak, majd hamis bizonyítékok és tanúvallomások alapján lefokoztak és elítéltek. Noha később beigazolódott az ártatlansága, a Dreyfus-ügy erős antiszemitizmust váltott ki az amúgy is zsidóellenes francia seregben és a civil lakosságban egyaránt. Herzl tanúja volt, mikor tömegek vonultak fel, és „halál a zsidókra” kiáltással tüntettek Párizsban. Dreyfust az Ördög-szigetre száműzték. A francia jobboldali sajtó ezt az ügyet használta fel antiszemita propaganda kifejtésére. Már lecsendesedtek volna az indulatok, mikor Émile Zola megjelentette híres cikkét „J'accuse!” (vádolom) címmel, Dreyfus védelmében. 1899-ben új tárgyalást tűztek ki az ügyben, de a bíróság ismét elítélte Dreyfust - noha megállapították, hogy vannak „enyhítő körülmények”¹³⁴ -, és visszaküldték az Ördög-szigetre. Még ugyanabban az évben kegyelmet kapott, és visszatérhetett Párizsba. 1906-ban rehabilitálták, és visszakapta katonai rendfokozatát is. Ez a per és következményei váltak a politikai cionizmus forrásává.

Herzl megértette, hogy az antiszemitizmus nem győzhető le az asszimilációval és a beolvadással. Ideológiáját megfűszerezte a zsidó szuverenitás gondolatával, és a zsidó

¹³⁴ E „körülmények”: kiderült, hogy több dokumentum később került az ügy aktái közé. Ezeket a Dreyfust terhelő iratokat Hubert Henry alezredes hamisította. Henry kihallgatását követően öngyilkos lett.

vezetők gúnyolódása ellenére 1896-ban kiadta a *Der Judenstaat* (A zsidó állam) című művét. Ebben leírta, hogy a zsidók problematikája immár nem individuális, hanem nemzeti kérdés, s a zsidókat csak akkor fogadja el a világ, ha nemzetiségként egyesülnek. A zsidóság - éljen bárhol a Földön - egy nép, de jelenlegi nehéz helyzetüket csak akkor tudják pozitív erővé transzformálni, ha államot alapítanak.

Még e küldetés elérésének finanszírozására is lefektetett egy gyakorlati programot: zsidó alapokat kell létrehozni, melyeket zsidó részvényesek által birtokolt vállalatok pártfogolnak, s ezek segítségével lehet elérni a célt. A leendő zsidó ország társadalmi berendezkedését a XIX. századi európai modell alapján képzelte el.

A zsidó tömegek nagy lelkesedéssel fogadták Herzl utópiáját, de a zsidó vezetők már szkeptikusabbak voltak. Hiába fordult olyan tekintélyes és gazdag zsidókhoz, mint például Rothschild báró¹³⁵, nem kapott támogatást. Mikor azonban széles körben fejtett ki propagandát nézetei mellett, a zsidó tömegek már olyan mértékben támogatták, hogy a zsidó vezetők kénytelenek voltak beleegyezni az Első Cionista Kongresszus létrehozásába, melyet 1897. augusztus 29-31 között tartottak meg, Bázelen.

A Kongresszus nemzeti és szekuláris alapokon szerveződött meg, melyre első alkalommal érkeztek zsidók Európa minden területéről. Elfogadták a Bázeli Programot, amely a cionista mozgalom hivatalos programjává lett, s mely „jogilag biztosított otthon létrehozását követeli a zsidóság számára Palesztinában.”¹³⁶

A cionizmus nem volt új eszme. A korai vallási cionizmus már évszázadok óta létezett, s legfőbb jellemzője volt, hogy a visszatérést Cionba Isten akaratára bízta. A

¹³⁵ Edmond James de Rothschild báró az 1880-as évek oroszországi pogromjai láttán állt a Palesztinába települők mellé. Herzl-el a politikai cionizmust illetően nem értett egyet. Áldozatos munkája elismeréseként 1929-ben a Jewish Agency tiszteletbeli elnökévé választották.

¹³⁶ Halász Zoltán: Herzl (Magyar Világ Kiadó, 1995)

korai vallási cionizmus passzív cionizmus volt, ténykedése vágyakban, fohászokban és könyörgésekben merült ki. Herzl fellépése a politikai cionizmus kezdete. A politikai cionizmus aktív cionizmus, a visszatérést már összekötötte az államalapítás gondolatával, s célját politikai és diplomáciai eszközök igénybevételével kívánta elérni. Herzl elméletét továbbfejlesztette Vlagyimir Zsabotinszkij¹³⁷, aki a revizionista cionizmus úttörője volt. A revizionista cionizmus már nem elégedett meg a szelíd diplomáciai és politikai eszközökkel. Állandó nyomást kívánt gyakorolni Nagy-Britanniára petíciókkal és tömegdemonstrációkkal, hogy létesüljön zsidó állam a Jordán mindkét partján, zsidó többséggel, hadsereggel és az ifjak katonai képzésének lehetőségével. (A Cionista Világszervezet elutasította a revizionistákat, s csak 1946-ban fogadták őket vissza, a megváltozott történelmi helyzetből kifolyólag.) A korai vallási cionizmus vallásos cionizmussá változott. Vezetői többek közt Rabbi Jehuda Alkalai¹³⁸ és Cvi Kalisher¹³⁹ voltak, akik ötvözték a politikai cionizmust a vallással. 1900-ban a vallásos cionisták Juda Léb Maimon¹⁴⁰ vezetésével létrehozták a Mizrachi nevű szervezetet, mely 1922-ben kivált a cionista mozgalomból, s orthodox irányvonal alá helyezte magát.

Herzl 1897 és 1902 között hat cionista kongresszust szervezett. A második kongresszus Baselban már nem csupán politikai tevékenységet végez, nem kizárólag diplomáciai eszközökre fókuszál, hanem erőteljes propagandát fejt ki Palesztina és a zsidó otthon érdekében magukon a zsidó közösségeken belül. 1897-ben Herzl már

¹³⁷ (1880, Odessza-1940, New York) Orosz cionista vezető, aki az 1903-as kisinyovi pogrom hatására vált cionistává. Az I. világháborúban Trumpeldorral együtt alakították meg a Zsidó Légiót. 1913-ban megalapította a Betár nevű ifjúsági szervezetet. 1937-ben az Irgun parancsnoka lett.

¹³⁸ (1798, Szarajevó-1878, Jeruzsálem) kabbalisztikus tudása révén 1840-re várta a Messiás megérkezését, s csak ezután vált a vallásos cionizmus egyik vezéralakjává.

¹³⁹ (1795, Leszno-1874, Thorn) reformellenes rabbi, aki azt hirdette, hogy az Izrael Földjére való visszatérés előfeltétele a Messiás eljövételének.

¹⁴⁰ (1875, Besszarábia-1962, Izrael) az Állam megalakulása után az első parlament tagja, széleskörű tudományos munkássággal rendelkező rabbi

komoly kísérleteket tett, hogy a cionizmus mielőbb elérje célját. Az Ottomán birodalom fővárosába utazott, hogy tárgyaljon az éppen ott tartózkodó II. Vilmos német császárral. 1898. október 18-án (hosszas előkészítő munka után) létrejött a találkozó, ahol Herzl végül ígéretet kapott a császártól, hogy kérését II. Vilmos tolmácsolja a szultánnak. Még ez évben két ízben is találkoztak Izrael földjén, de érdemi előrelépés nem történt. 1900-ban Herzl váratlan segítséget kapott Vámbéry Ármintól, aki jó kapcsolatban állt az ottomán uralkodóházzal. E segítség révén 1901. május 17-én II. Abdul Hamid fogadta Herzlt Isztambulban. A szultán jóindulatáról biztosította Herzlt, aki kezdte hinni, hogy erőfeszítései végre gyümölcsözővé válnak. Mivel mind a Rothschildok, mind a Montefiorek¹⁴¹ megtagadták az anyagi segítségnyújtást, Herzl az V. Cionista Kongresszuson már csak nagy reményekről beszélt. Herzl Joseph Chamberlainnel, a Brit Birodalom kormányának gyarmatügyi miniszterével is felvette a kapcsolatot. Chamberlainen keresztül a Brit Birodalom új tervet, az Uganda-tervet vetette fel. Célja az Oroszországban igen veszélyes körülmények között élő zsidók Ugandában való ideiglenes letelepítése volt. E tervet Herzl 1903-ban terjesztette a Kongresszus elé. Mivel ez évben Kisinyovban pogrom tört ki, Herzl elérkezettnek látta az időt, hogy a Kongresszus megszavazza az ideiglenes zsidó állam létrejöttét Ugandában. Noha ezt a változatot a brit kormány is támogatta, és Herzl maga kijelentette, hogy nem ez a cionizmus végső célja, csupán átmeneti megoldás, a Kongresszus „Uganda nem Cion!” felkiáltással elvetette.

Herzl nem érthette meg álma beteljesülését. Túlterhelt szíve 1904. július 3-án megszűnt dobogni. Bécsben temették el, de hamvait az Állam megalapítása után, 1949-

¹⁴¹ Sir Moses Montefiore: (1874-1885) angol pénzember, Nathan Mayer Rothschild sógora. Nem csupán Izrael Földjét támogatta, hanem a kelet-európai zsidókat is. Viktória királynőtől lovagi címet, s a zsidóságért tett erőfeszítései jutalmául bárói rangot kapott.

ben, Jeruzsálemben helyezték örök nyugalomra egy hegyen, melyet Herzl-hegynek neveztek el.

2.3. Az öt nagy bevándorlási hullám

Az első nagy bevándorlási hullám (alijja) 1882-1903 között zajlott le. Közvetlen kiváltó oka az oroszországi pogromok vérengzése volt. 35.000 fő érkezett meg a Szentföldre, és megalakították az első jellegzetesen zsidó kommunális településeket, a mosávokat¹⁴². (A mosáv mai fogalmak szerint magántulajdonon alapuló szövetkezeti forma.) A telepeseeknek meg kellett küzdeniük a szokatlan klímával, a kizsákmányoló ottomán adórendszerrel és nem utolsósorban az arab ellenérzésekkel, majd támadásokkal. Meg kell említeni az első néhány mosávot: Rison leCion¹⁴³, Ros Pinah és Zichron Jáákov.

A második alijja 1904-től 1914-ig tartott. A bevándorlók a cári Oroszországból érkeztek, s magukkal hozták a szocialista-kommunista ideológiát. Ők hozták létre a másik jellegzetes zsidó településformát a kibbucot. (A kibbuc teljes egyenlőségen alapuló kommuna, ahol mindenki képességei szerint dolgozik és szükségletei szerint részesül a megtermelt javakból.) Az első kibbuc Deganja volt (Mose Dáján szülőfaluja). A kibbucok hatására megindult a mezőgazdaság fejlődése és a szakemberképzés. Megalakult az első zsidó védelmi egyesület, a Hásomér (az őr). Jaffa körül megindult a városiasodás, kialakult az első modern, teljes mértékben zsidók lakta város, Tel-Aviv. Újjáéledt a héber nyelv, könyvek, sajtóorgánumok segítették a héber, mint beszélt nyelv elterjedését. Létrejöttek a politikai pártok, s minden olyan szervezet, mely segédkezet nyújthatott egy zsidó társadalom keletkezéséhez.

¹⁴² http://nvnv.essortment.com/whatiskibbutz_rghm.htm

¹⁴³ <http://www.jafi.org.il/education/100/places/rishon.html>

A harmadik alijja 1919-1923 között bonyolódott le. Kiváltó okai voltak: az 1917-s oroszországi októberi forradalom, a kelet-európai országok kommunista forradalmainak leverése utáni megtorlások, Palesztina brit mandátum alá kerülése és a Balfour-deklaráció.

Lord Arthur James Balfour, Lloyd George kormányának külügyminisztere 1917-ben levelet intézett Rothschild báróhoz, melyben kijelentette:

„Őfelsége kormánya örömmel tekint egy zsidó nemzeti otthon Palesztinában történő létrehozása elé, és minden tőle telhetőt elkövet, hogy előmozdítsa e cél megvalósítását. Világosan kell látni azonban, hogy semmi olyan nem történhet, ami a Palesztinában már meglévő nem-zsidó közösségek polgári és vallási jogait befolyásolhatná, úgyszintén az egyéb államokban élő zsidók jogait és politikai státuszát.”¹⁴⁴

A bevándorlók építették az utakat, fejlesztették a városokat. Megalakult a Hisztadrut, a legnagyobb munkásszakszervezet, és létrejöttek a politikai-társadalmi reprezentációs és döntéshozó szervezetek is, úgymint: a Nemzetgyűlés és a Nemzeti Tanács. Noha az angolok bevándorlási kvótát állítottak fel, a zsidó lakosok száma az időszak végére elérte a 90.000 főt.

A negyedik alijja 1924-1929 között zajlott le. Alapvetően a romló gazdasági helyzet és a lengyelországi antiszemita politika indukálta. A bevándorlók többsége középosztálybeli polgár volt, akik a magukkal hozott csekély tőkével vállalkozásokat, üzleteket indítottak be. Ez a hullám hozzájárult a palesztinai gazdasági élet fellendüléséhez.

¹⁴⁴ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/balfour.html>

A ötödik alijja, az állam megalakulását megelőző korszak utolsó nagy bevándorlási hulláma 1929 és 1939 között zajlott le, s 250.000 fő érkezett Palesztinába. A kivándorlás, mely elsősorban Kelet-Európából zajlott le, a következő okokra vezethető vissza: a világszerte romló gazdasági helyzet, mely éppen 1929-ben érte el a mélypontot, s az ezt követő náci hatalomátvétel Németországban. A Palesztinába érkezettek szakképzett, több esetben magasan kvalifikált emberek voltak, s az élet minden területén rendelkeztek gyakorlattal. A fenti terminusban is kiemelt volt az 1933-37 közötti időszak, mikor kiugróan magas bevándorlási számot tartalmazott, 177.000 zsidó érkezett a Szentföldre. Ez a magas szám alapvetően a felerősödő németországi antiszemitizmusnak volt köszönhető. A bevándorlás természetesen maga után vonta a fejlődés gyorsulását is. Megkezdődött a gyors iramú urbanizáció, a városok egyre terebélyesedtek. Ez volt a kezdete a haifai kikötő építésének, megjelentek a város mellett az olajfinomítók is.

A Zsidó Nemzeti Alap (Keren Kájjemet LeJiszráél, továbbiakban KKL) már a kezdetekkor földeket vásárolt fel az arab tulajdonosoktól. A KKL 1901-ben alakult meg Baselben, az ötödik cionista kongresszuson. A megalakulást jelentő kongresszusi határozat után azonnal gyűjtést rendeztek, és ott helyben összegyűlt a küldöttektől 200.000. angol font. Az első adakozó maga Herzl volt. A koncepció, melyet kialakítottak a KKL tevékenységét illetően, az volt, hogy a zsidók ne szoruljanak a nagy nemzetek kegyelmére, hanem önerőből vegyék birtokba, vásárlás útján a földet. Ehhez indulótőke volt csupán a Baselben összegyűjtött összeg, ezért világszerte megjelentek a kék-fehér színekben pompázó Keren Kájjemet LeJiszráél feliratú perselyek. Majd fél évszázad alatt a KKL fáradhatatlanul vásárolta a földeket. 1948-ban, Izrael Állam megalakulásakor az állam területének mintegy 12 százaléka volt a KKL tulajdona. A birtokba vett területeken

megkezdtek a fásítást, a talaj termőföldre történő átalakítását. Az első olajfát 1908-ban Hulda mellett ültették, Herzl emlékére.¹⁴⁵

1936-ban a KKL új akcióba kezdett. A megvásárolt földeken -tekintettel a nagy számban érkező bevándorlókra- új településeket kellett kialakítani. Ezek a zsidó települések azonban messze voltak egymástól, így a zsidó telepések elszigetelődtek, és ki voltak téve az arab lakosok támadásainak. Meg kellett tehát úgy a telepéseket, mint a megvásárolt földet védeni. A KKL megtalálta a megoldást, ez volt a „fal és torony” akció. Egyetlen éjszaka leforgása alatt önkéntesek százai jelentek meg a leendő településen, és előre elkészített elemekből felállítottak egy őrtornyot, a területet kettős fallal vették körül, melynek részét kövekkel és földdel töltötték fel, valamint reflektorokat helyeztek el. A Jordán völgyében és Galileában 118 települést hoztak létre ilyen módon.

Az arab támadások a bevándorlási hullámok alatt egyre intenzívebbé váltak. 1921-ben Hadzs Amin¹⁴⁶ jeruzsálemi mufti megszervezte az első terrorista egységeket, a fedajinokat. A mufti előtt Kemál Atatürk példája lebegett, s ugyanúgy ki akarta Palesztinából szorítani a zsidókat, ahogy a török politikus kiszorította Törökországból a görögöket. Április végén már megmutatkozott a mufti munkájának első „gyümölcse”: Jaffában zavargás tört ki, melynek során 43 zsidó halt meg.

1936 áprilisában újra fellángolt az erőszak. Az Arab Főparancsnokság -melyet a mufti vezetett- bojkottot¹⁴⁷ hirdetett meg a zsidó termékek ellen, és sztrájkba hívta az

¹⁴⁵ Hagit Lavsky: Keren Kájjetet LeJiszráél, háláchá umáásze bitkufát hámandát hábriti, (Hámáchon löcháker toldot háKeren háKájjetet LeJiszráél, Jeruzsálem, 1993.)

¹⁴⁶ A mufti ellen Jugoszlávia 1945-ben vádat akart emelni háborús bűnökért, mivel mintegy 20.000 muszlim önkéntest toborzott az SS-be, s ezek részt vettek a horvátországi és a magyarországi zsidók elpusztításában. 1946-ban Kairóba költözött, s élete végéig, 1974-ig uszított a zsidók ellen.

¹⁴⁷ A bojkottot 1945-ben újra meghirdették.

arab munkásokat. Ekkor már nem csak zsidókat, de angol érdekeltségeket is megtámadtak.

1937-ben a brit kormány bizottságot állított fel, az arab-zsidó ellentétek feloldására és kezelésére. A bizottság vezetője Lord Robert Peel volt. A bizottság kidolgozta a javaslatát: az országot két részre kell osztani. A mandátum hatályon kívül helyezendő, csak Jaffa és Jeruzsálem tartozna a korona alá. A zsidó állam a parti területen helyezkedne el, a Kármel-hegytől a délen fekvő Beér-Tuvjáig, idetartozna a Jezreél völgye és Galilea. Az araboké lett volna Judea, Somron és a Negev. A két állam létrejöttéig a zsidóknak megtiltották volna a leendő arab területen lévő földek további vásárlását. Az angol Parlament végül jóváhagyta a Peel-bizottság javaslatát, a zsidó szervezetek pedig megosztottak voltak, támogatókra és ellenzőkre szakadtak. Az arabok egyöntetűen elutasították a javaslatot, így annak végrehajtását elhalasztották.

2.4. A zsidó fegyveres önvédelmi csoportok

2.4.1. A Hasomér

A Hasomért 1909-ben alapították az oroszországi pogromok elől menekülő bevándorlók. Alapítói voltak a Bar-Giora néven titkos társaságot szervező Jicchák Ben Cvi és Alexander Zeid, akik beolvasztották csoportjukat az első fegyveres önvédelmi szervezetbe. Dél-Galilea volt az elsődleges működési területük, ahol éves megbízási díjért védték a zsidó településeket. A Hasomér tagjai magukat egy későbbi védelmi erő magjának tartották, bár létszámuk sosem haladta meg a száz főt. Mivel anyagi forrásaik - az éves díjak dacára - korlátozottak voltak, a tagok saját településeket építettek, és ott

mezőgazdasági munkákból tartották fenn magukat és a csoportot. Az első Hasomér település Tel Adasim volt. A Hasomér 1920-ban beolvadt a megalakult Hagana-ba¹⁴⁸.

2.4.2. A Hagana

Az 1920-21-s arab támadások ráébresztették a zsidó lakosságot egy jól szervezett és képzett védelmi erő létrehozásának szükségességére. Mivel a brit hatóságoktól nem várhattak megfelelő védelmet, így önálló, illegális erőt szerveztek meg. A működés első kilenc évében a Hagana lokális csoportokba szervezett védelmi erő volt. A fordulatot az 1929-es, Jeruzsálemet és Hebront vérbe borító arab támadássorozat jelentette. A Hagana ekkor vált az egész országot átfogó, szervezett erővé, a kistelepülések majdnem teljes férfilakosságát és a városok mindegyikéből néhány ezer embert tagjai között tudó testületté. Megkezdték a férfiak katonai kiképzését, Európából könnyűfegyverzetet vásároltak és saját gyártású fegyverekkel is ellátták a csapatokat. Az 1936-39-es arab lázadás idején vált a Hagana milíciából haderővé.

Noha a brit adminisztráció sosem ismerte el a Haganát, mint legális fegyveres erőt, az Angol Biztonsági Erők együttműködtek vele speciális egységek formájában. Az egységek parancsnoka Charles Wingate volt. A II. világháború alatt a Hagana tagjai önkéntesként szolgáltak a brit hadseregben. 1941-ben született meg a Hagana első gépesített egysége, a Palmach.

A II. világháború végén, mikor nyilvánvalóvá vált, hogy az angolok nem változtatnak anticionista politikájukon, a Hagana szervezett, angolelleses lázadó csoporttá vált. Ez a harc egyesítette a különböző fegyveres csoportokat, így a Lechit és az

¹⁴⁸ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/Ha-Shomer.html>

Écelt, s Izrael Állam kikiáltásának napján ebből a fúzióból jött létre a zsidó állam reguláris hadserege, a Cvá Háhágáná LeJiszráél, a Cáhál¹⁴⁹.

2.4.3. Az Écel (más néven Irgun)

Az Écel 1931-ben alakult, olyan emberekből, akik nem értettek egyet a Hagana defenzív politikájával. Vezetőjük Vlagyimir Zsabotinszkij volt. Az Écel radikális szervezet volt, mely fegyveres megtorlást alkalmazott az arab támadások¹⁵⁰ után. Sokukat az angol hatóságok letartóztatták, egyiküket, Slomo Ben Jozséfort egy arab busz elleni támadásért fel is akasztották. 1943-ban az Écel vezetője Menáchem Begin lett. 1944-től meghirdették a totális háborút az angol adminisztráció ellen. Kormányzati, katonai és rendészeti épületeket támadtak meg és robbantottak fel. Legnagyobb akciójuk 1946. július 22-én a King David Hotel - amely akkor a brit katonai parancsnokság épülete volt - felrobbantása. 1947-ben az Écel négy tagját végezték ki az akkói börtönben. Válaszul májusban az Écel betört a börtönbe, és kiszabadított 41 foglyot. Még az év júliusában, mikor az angolok kivégeztek három másik Écel-tagot, az Écel kivégzett két angol őrmestert. Az Écel 1948 szeptemberében olvadt be teljesen a Cáhál-ba.

149

<http://www.mfa.gov.il/MFA/History/Modern%20History/Centenary%20of%20Zionism/From%20Hashomer%20to%20the%20Israel%20Defense%20Forces>

¹⁵⁰ Pl: 1933. január 18-án egy arab teherautósofőr szándékosan halálra gázolt egy Tel-Aviv-i diákot. (The Palestine Post, 1933. január 18. Vol. IX. 2332.) 1936. március 11-én egy Nahalal-i lakost, a település egyik alapítóját, Ávráhám Galuthmant a buszon érték gyilkos lövések (The Palestine Post, 1936.3.12. Vol. XII.2988.). A busz többi utasa arab volt. 1936. július 7-én Tel-Avivban egy fiatalembert gyilkolt meg három arab. (The Palestine Post, 1936. július 8. Vol. XII. 3086)

2.4.4. A Lechi

A Lechi 1940-ben alakult meg, mint az Écelből kivált Stern-csoport. A csoport három ponton nem értett egyet Zsabotinszkij nézeteivel. Szerintük a II. világháború szövetségesi szerkezetétől függetlenül harcolni kell az angolokkal, nem szabad zsidókat besorozni az angol hadseregbe, és együttműködni, legalább taktikai szinten bárkivel, aki ki akarja űzni Palesztinából az angolokat. Céljaik sem voltak kisebbek: Erec Jiszráél, azaz Izrael Földjének teljes felszabadítása, harc a Brit Birodalommal, a brit csapatok teljes kivonása Palesztinából, és a Nílustól az Eufráteszig elterülő zsidó ország létrehozása. A nagy célok ellenére sem emelkedett a tagok száma soha néhány száz fölé, s a fegyvereik sem voltak elég hatékonyak. Hogy feloldják a célok és a lehetőségek között feszülő ellentmondásokat, látványos, de kis ráfordítást igénylő akciókat hajtottak végre, hogy demonstrálják (nem létező) erejüket. A britek 1942. február 12-én elfogták a csoport névadó parancsnokát, Ávrám Sternt, és agyonlőtték. 1944. november 6-án két Lechi-tag merényletet követett el Lord Moyne, a Közel-keleti ügyekért felelős miniszter ellen Kairóban. A tetteseket, Élijáhu Bét Curit és Élijáhu Hakimot elfogták és katonai törvényszék elé állították. Az ítélethozatal után a két merénylőt 1945. március 23-án kivégezték. A Lechi legnagyobb akciója a Haifa felé vezető vasútvonal felrobbantása volt 1946 júliusában. Az ott kitört harcokban tizenegy harcos esett el. A Haganába történt beolvadás után egyedül Jeruzsálemben maradt meg egy független Lechi-csoport. 1948. szeptember 17-én Jeruzsálemben merénylet áldozata lett Folke Bernadotte gróf, s a merénylettel a Lechit gyanúsították. A Lechit a kormány ezután feloszlatta és betiltotta,

vezetőit, Nátán Jellin-Mort és Mattitjáhu Shmuelevitzet hosszú börtönbüntetésre ítélte, ahonnan később általános amnesztiával szabadultak¹⁵¹.

2.5. A II. világháború

A második világháború történéseinek felsorolása és elemzése meghaladja értekezésem kereteit. Ezen időszak eseményei és szereplői közül csak azokat sorolom fel, amelyek és akik hatással voltak Izrael Állam fejlődésére.

Mint azt a fentiekben láthattuk, a zsidó fegyveres csoportok és maguk a Palesztinában élő zsidók is ambivalens érzéseket tápláltak a háborúban való részvétel iránt. Egyrészt érezték és tudták, hogy segítséget kell nyújtaniuk az európai, megsemmisítésre ítélt zsidóknak, s ezt csak a szövetségesekkel együttműködve tehetik meg. Másrészt a szövetségesek soraiban ott volt Nagy-Britannia, a mandatárius elnyomó hatalom, amely eddig sem tanúsított sok jóindulatot a jisuv lakosai iránt.

Az egyetlen katonai egység, mely a II. Világháború alatt a szövetségesek soraiban harcolt, a Jewish Brigade (továbbiakban a Zsidó Dandár) volt. Tagjai javarészt palesztinai zsidók voltak, önálló zsidó nemzeti egységként, saját jelvényel. Létrejöttének köszönhető, hogy a jisuv belátta, hogy a náci Németország elleni küzdelem fontosabb az adott pillanatban, mint az angolok elleni harc.

1940-ben az angolok lehetővé tették, hogy zsidókat is besorozzanak a Keleti Kenti Ezredbe. Ezek a zsidók később három önálló gyalogsági zászlóaljat alakítottak ki, Palesztinai Ezred néven. Ezeket a líbiai és az egyiptomi határhoz vezényelték, ahol

¹⁵¹ Ávráhám Áskenazi: Social-ethnic conflict and paramilitary organization in the Near East, in: Political Violence and Terror; Motifs and Motivations. Ed. by Peter H. Merkl. Berkeley: University of California Press, 1986

javarészt őrszolgálatot láttak el. A zsidók követelték, hogy részt vehessenek -saját zászlójuk alatt- a fegyveres harcokban is.

Az arab országok, akárcsak a palesztinai arabok, Hitler oldalán álltak. 1941-ben Faruk egyiptomi király teheráni nagykövete útján tudatta Hitlerrel, hogy „mélyen elismeri a Führert és a német népet, kiknek az angolok felett aratott győzelmét őszintén kívánja...”¹⁵². Felajánlotta továbbá az egyiptomi hírszerzés együttműködését is.

Hadzs Amin, Jeruzsálem főmuftija személyes levelet írt Von Papen ankarai követnek, melyben kifejtette: „... a nagy politikai és katonai diadalokat, melyet a Führer előrelátásával és géniuszával ért el, az egész arab nép a legnagyobb örömmel szemléli ...Az arab nép... várja, hogy a végső győzelem fogja eredményezni függetlenségét és teljes felszabadulását...”¹⁵³. A mufti 1941. október 27-én találkozott Mussolinivel. E találkozó során a Duce kijelentette, hogy a tengelyhatalmak elismerik az arab nép szuverenitását, és megígérte, hogy segédkezni fognak a palesztinai zsidó nemzeti otthon eliminálásában. Még ez év november 30-án a mufti Berlinben találkozott Hitlerrel. Kiemelte, hogy az arab nép lojalitásának nagy lendületet adna, ha nyilvánosan is elismernék az arab egység és függetlenség támogatását. Hitler kijelentette, hogy bár elviekben teljesen egyetért, várna a deklarációval, míg át nem törnek a Kaukázus déli részén. A harmadik Birodalom célja - mondta Hitler -, nem az arab területek elfoglalása, hanem a palesztinai zsidóság teljes megsemmisítése¹⁵⁴.

¹⁵² Howard M. Sachar: A History of Israel From the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf, N.Y. 2002

¹⁵³ Howard M. Sachar: A History of Israel From the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf, N.Y. 2002

¹⁵⁴ Documents on German Foreign Policy, 1918-1945, Series D, Vol. XIII, London, 1964, p. 881ff in Walter Lacquer és Barry Rubin, *The Israel-Arab Reader*, (NY: Facts on File, 1984), pp. 79-84.

1939-ben az angolok közös tárgyalások útján kívánták rendezni Palesztina sorsát. Február 7-én a londoni St. James palotában tárgyalásokat kezdtek arab és zsidó vezetők részvételével. Az arabok, Palesztina, Egyiptom, Szaúd-Arábia, Irak, Transzjordánia és Jemen képviselői, Hadzs Amin jeruzsálemi mufti vezetésével nem voltak hajlandók tárgyalóasztalhoz ülni a Jewish Agency elnöke által vezetett zsidó delegációval, így az angolok párhuzamos tárgyalásokat folytattak. A tárgyalások megszakadtak február 13-án, mikor MacDonald gyarmatügyi államtitkárt a zsidó küldöttség arra kérte, hogy gyakoroljon pressziót az arabokra. MacDonald kijelentette, hogy komolyan tévednek, ha azt hiszik, hogy az angolok kényszeríteni tudják az arabokat. Chájim Weizmann, a Jewish Agency elnöke erre így replikázott: „Vajon az angolok az arabok jóváhagyásával vannak Palesztinában?”¹⁵⁵

Mikor látszott, hogy a tárgyalások eredménytelenek, az angolok kiadták az ún. 1939-es Fehér Papírt, melyben deklarálták, hogy az elkövetkezendő öt esztendőben 75.000 főben limitálják a zsidó bevándorlók számát, ha a gazdaság egyáltalán elbír ennyi új bevándorlót. Ugyanakkor engedélyezték a zsidók számára a további földvásárlásokat.

1943. június 22-én a Vatikán washingtoni nunciusa, A.G. Cicognani levelet intézett az USA vatikáni nagykövetéhez, melyben leírta, hogy a Szentszék meg kíván menteni ugyan 4.000 szlovákiai zsidó gyereket, és Palesztinába akarja őket küldeni, de ez nem jelenti azt, hogy a Vatikán támogatja a zsidó állam létrehozását. Így írt: „... Ha Palesztina nagyobb részét a zsidóknak adnák, az súlyos csapást jelentene az ehhez a

¹⁵⁵ Howard M. Sachar: A History of Israel From the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf, N.Y. 2002

földöz kötődő katolikusok számára...Amennyiben kívánatos lenne egy héber otthon megteremtése, nem lenne nehéz egy Palesztinánál megfelelőbb területet találni...¹⁵⁶

Sir Winston Churchill egy 1944-ben kelt levelében közli Chájim Weizmannal, a Cionista Világszövetség elnökével, hogy az angol kabinet fontolóra veszi egy önálló zsidó harcoló alakulat létrehozását. A zsidók addig szét voltak szórva az angol hadseregben, s a Cionista Világszövetség, csakúgy, mint a zsidók maguk, szeretne volna egyesíteni őket. Churchill elődje, Neville Chamberlain helytelenítette egy önálló zsidó egység felállítását, attól tartva, hogy a zsidó nemzeti önállósági törekvéseket erősíti meg egy ilyen lépés. A britek egyébként sem tartották kívánatosnak a zsidó nemzeti szimbólumok önálló megjelenítését. Ennek dacára megtörtént az áttörés.

1944. szeptemberében végül létrejött a Zsidó Dandár. A dandár mintegy ötezer főt számlált, gyalogsággal, tüzérséggel, és logisztikával. Ernest Benjamin kanadai születésű zsidó dandártábornok parancsnoksága alatt. A dandár az olaszországi harcokban vett részt, s ott találkoztak először a zsidó nép katonái a zsidó nép túlélőivel. A dandárt 1946-ban feloszlatták, de harci tapasztalataik, kiképzésük jelentős szerepet játszott a Függetlenségi Háborúban.

Szólnom kell továbbá egy olyan személyről, aki jelképpé magasztosult a háború után. Ő a költőnek készülő, de tragikus sorsú hőssé vált Channa Szenes.

1921-ben született Magyarországon, s 1939-ben kivándorolt Palesztinába. 1943-ban önkéntesként jelentkezett ejtőernyősnek az angol hadseregbe. Kiképzés után 1944 márciusában ledobták a jugoszláv határ mellé. Feladata az volt, hogy teremtsen kapcsolatot a helyi partizánok és a szövetségesek között. A küldetés távolabbi célja a végveszélyben lévő zsidó közösségek megmentése volt. 1944. június 7-én átlépte a

¹⁵⁶ <http://www.us-israel.org/jsource/anti-semitism/vatpal.html>

magyar határt, és szinte azonnal elfogták. Hosszasan kínozták kihallgatása során, de semmilyen információval nem szolgált. November 7-én kivégezték¹⁵⁷.

Szenes nem az egyetlen önkéntes volt, aki részt vett ejtőernyős akcióban. Az angolokra már 1942-től folyamatos nyomás nehezedett a zsidó önkéntesek katonai részvételét illetően. Végül beleegyeztek az önkéntesek kiképzésébe és bevetésébe. Feladataik közé a kommunikáció és a helyi partizánokkal való kapcsolatfelvétel tartozott, távolabbi célként pedig hadifoglyok kiszabadítását határozták meg. Az önkéntesek pedig zsidó testvéreik megmentése érdekében vállalták a feladatokat. Az ejtőernyős egységet a Palmach tagjaiból állították össze. 1943 márciusában, Kairóban kezdődött meg a kiképzés, s a kétszáznegyven önkéntesből száztíz teljesítette a feltételeket. E száztízből végül mindösszesen harminckét főt dobtak le Európában, kilencet Romániába, hármat Magyarországra, ötöt Szlovákiába, tízet Jugoszláviába, hármat Olaszországba és kettőt Bulgáriába. A földet érés után tizenkét főt elfogtak, kilencet kivégeztek. A többiek sikeresen teljesítették küldetésüket, és részt vettek a helyi felszabadító harcokban, a hadifoglyok segélyezésében illetve a háború után a Palesztinába való kivándorlásban.

2.6. A Holocausttól az államalapításig

A II. Világháború után a világ szembesült a Holocaust tényével, és belátta, hogy egy zsidó nemzeti otthon megléte már a háború előtt jelentős mértékben csökkentette volna a zsidó mártírok számát. Újra felmerült a Palesztinába való zsidó emigráció problematikája, csak most nem menekültek, hanem a borzalmakat túlélők ezrei kívántak új otthonra lelni.

¹⁵⁷ <http://www.iearn.org/hgp/aeti/aeti-1997/hannah-szenes.html>

Az angolok újra ki akartak dolgozni egy megoldási tervet. Egyetlen feltétel volt, mely egyúttal halálra is ítélte minden javaslatot: mindkét félnek, az araboknak és a zsidóknak is feltétel nélkül el kellett volna fogadniuk a rendezést. Ernest Bevin, külügyi államtitkár már 1945. november 13-án a New York Timesban kijelentette, hogy Anglia meg kívánja oldani a zsidó otthon megteremtésének kérdését. Kiemelte, hogy az arab-zsidó ellentéték jelentősen megnehezítik a békés és mindkét fél számára elfogadható rendezést.

1945 októberében a Hagana együttműködési megállapodást kötött az Écel-lel és a Lechi-vel az angolok elleni közös fellépés érdekében. A megállapodás létrejöttét indokolta, hogy a Harmadik Birodalom bukása és a Holcaust tényeinek napvilágra kerülése után a palesztinai zsidók az angol uralom irántuk való megenyhülését várták, ám ez nem következett be. Szintén hiú remény maradt a zsidó állam közvetlenül a II. Világháború befejezése utáni megalakulása.

1946-ban létrejött az Angol-Amerikai Bizottság¹⁵⁸, mely megállapította, hogy noha Palesztina az egyetlen ország, ahova a túlélők vágnak, az ország egyedül képtelen befogadni őket. Ezért felajánlották, hogy kiadnak 100.000 fő, mint politikai menekültek számára bevándorlási engedélyt, s mind Anglia, mind az Egyesült Államok segítenek az elhelyezésükben. Minden ezen túlmenő személyre, valamint a földvásárlásra az 1939-es Fehér Papír rendelkezései vonatkoznak továbbra is. A Jewish Agency üdvözölte a javaslatot, de az arabok mereven elutasították.

Ez az időszak volt az illegális bevándorlás kora. A bevándorlók hajóval vagy szárazföldön érkeztek, s az angolok az elfogottakat Cipruson felállított táborokba

¹⁵⁸ <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/anglo/angpre.htm>

deportáltak. Ezek a többszörösen is megkínzott és megalázott emberek csak az Állam megalakulása után érkeztek meg Izraelbe.

A leghíresebb hajó, mely illegális bevándorlókat hozott, az Exodus volt. 1947. július 11-én indult Marseille mellől, 4515 fővel a fedélzetén. Ahogy elhagyták a francia felségterületet, egy brit romboló kísérni kezdte, s nem messze Palesztina partjaitól, július 18-án megcsákyázták az Exodust. A fedélzeten lévők kétségbeesett ellenállásba kezdtek, s az összetűzésben két bevándorló és egy tengerész életét veszítette. A hajót Haifába vitték, majd visszatoloncolták Franciaországba. Port-de-Bouc kikötőjében egy teljes napig vesztegeltek a hőségben, miközben nem volt sem víz, sem élelem már a hajón, de a franciák megtagadták a partraszállás engedélyezését. Az angolok ekkor elhatározták, hogy továbbirányítják a hajót. Augusztus 22-én ért véget a zsidók kálváriája, mikor Hamburgnál erőszakkal partra szállították őket¹⁵⁹.

1946. június 17-én a Hagana tíz hidat, mely összekötötte Palesztinát a szomszédaival, felrobbantott. Válaszul az angolok két hetes hajtóvadászatot indítottak, sok zsidó tisztet letartóztattak. A hajtóvadászat kezdete szombat estére esett, ezért ezt „A fekete szombat” néven emlegetik. A fekete szombatra való válaszul az Écel emberei felrobbantották a jeruzsálemi King David szállodát, a brit hadsereg egyik főparancsnokságát. Jellemző, hogy a robbanás előtt negyedórával a zsidók figyelmeztették mind az angolokat, mind pedig az ugyancsak az épületben lévő egyéb szerveket, hogy hagyják el a hotelt. Ezután mintegy 27 ezer angol katona és rendőr árasztotta el a várost, de az Écel vezérért, Menáchem Begint nem sikerült kézre keríteniük. Ez volt az Écel és a Lechi utolsó nagy akciója.

¹⁵⁹ Ruth Gruber: Exodus 1947 -- The Ship That Launched a Nation (Crown Publishers, NY 1999)

Az ENSZ 1947-ben felállított egy Különleges Bizottságot Palesztina ügyében, mely tíz nemzet képviselőiből állt: Ausztrália, Kanada, Csehszlovákia, Guatemala, India, Irán, Hollandia, Peru, Svédország, Uruguay és Jugoszlávia. A bizottság munkája végeztével Genfben előterjesztette javaslatait, noha a jelentésből kiviláglott, hogy ők is szembesültek a ténnyel, miszerint a két nép, az arab és a zsidó között immár antagonisztikus ellentétek feszülnek. A bizottság többségi javaslata szerint (felélesztve a Peel-bizottság tervét) ketté kellett volna osztani az országot, s Jeruzsálem nemzetközi státuszt kapott volna. A kisebbségi vélemény szerint szövetségi államot kellett volna létrehozni, Jeruzsálem fővárossal. 1947. november 29-én az ENSZ 181. sz. határozata 33 igen szavazattal 13 ellenében, 10 tartózkodással kimondta, hogy a brit mandátum alatt álló Palesztinában egy zsidó és egy arab államot kell létrehozni¹⁶⁰.

Az ENSZ 181. sz. határozatát Palesztina felosztásáról (1947) az 1. sz. melléklet szemlélteti. A zsidók kitörő örömmel fogadták, míg az arabok tiltakoztak e határozat ellen. Érdekes módon az igennel szavazók között volt a Szovjetunió, mely igen szavazatával valószínűleg saját érdekszférája növelését akarta elérni. A kiindulópont a zsidók szocialista és kommunista eszmékhez való viszonya lehetett.

A határozat megszületése után az Egyesült Államok is megkezdte érdekei kiépítését a Szentföldön. 1948. február 24-én azonban Warren Austin, az USA ENSZ-nagykövete kijelentette, hogy hazája akár fegyverrel is kész helyreállítani a Szentföldön a békét, de nem kényszeríti ki az ország kettéosztását. A kijelentés háttérében egy, az Államok külügyminisztériumában kidolgozott dokumentum állt, mely szerint az ENSZ-határozat nem végrehajtható, és az Egyesült Államoknak nem érdeke kierőszakolni a végrehajtást, sőt, a legcélravezetőbb az volna, ha sikerülne eltörölni a döntést, vagy

¹⁶⁰ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/partition.html>

legalább elhalasztani annak végrehajtását. A zsidó szervezetek e kijelentés nyomán mindent megmozgattak, hogy visszatérítsék Amerikát a szavazás során képviselt álláspontjához. Ezek eredménye Truman elnök kemény hangvételű nyilatkozata lett, melyben elutasította „a zsidó pressziót”. Truman végül is Weizmann március 18-i Fehér házi látogatása győzte meg.

Mindeközben a zsidók folytatták a felkészülést az állam kikiáltására. Fegyvereket vásároltak Csehszlovákiától, melyeket légi úton csempészték be az ország déli részén. Védelmezték a megszorodó arab támadások ellen a településeket, segítették az illegális bevándorlókat, és erősítették a fegyveres csoportokat. Megkezdődtek a fegyveres konfliktusok, melyeket a terv szerinti majdani zsidó településekért -és Jeruzsálem zsidó lakosaiért- vívtak. (Ezek a harcok - noha még nem létezett Izrael Állama - a zsidó történetírás szerint már a Függetlenségi Háború részei voltak.)

1948. április 6-án megkezdődött a Náchson-hadművelet, mely már a Függetlenségi Háború első hadműveletének számít. Ez volt a Hagana első nagy bevetése, melyet már hadosztályszinten folytatott. Három dandárt képeztek ki erre az akcióra. Az első jelentős akció, melyet a Hagana végrehajtott, a ramlei arab vezetési pont, a Hassan Salame felrobbantása volt. Ez megelőzte, hogy az arabok megakadályozzák a későbbi partmenti hadműveleteket. A második pedig Castel arab falu bevétele volt. Ez a falu gátolta a bejutást Jeruzsálembe. Hat napos küzdelem után végül az arab erők visszavágtak, és a zsidó egységek kénytelenek voltak állásaikat feladni¹⁶¹. A Hagana és a Pálmách egységei körben támadták a Jeruzsálem mellett fekvő arab falvakat. Bab-el-Wad közetében jelentős sikert értek el a Pálmách katonái, felszabadították a városba vezető

¹⁶¹ Záhává Osztfeld: Cává nolád, Miszrád Hábitáchon, 1994.

hegyi utat. Ezen egészen április 20-ig biztonságosan lehetett utánpótlást és embereket szállítani a városba.

Április 9-én az Irgun megtámadta Deir Yassin arab falut. A támadás előtt egy nyitott teherautóról arabul figyelmeztették a civil lakosságot, hogy hagyják el a települést¹⁶². A véres ütközet órákig tartott, de végül a zsidó fegyveresek elfoglalták a falut. A támadók nyitva hagytak egy menekülési útvonalat a civilek számára, s a falu birtokba vétele után maguk szállították el a távozni akaró lakosokat egyéb arab helyekre, köztük Kelet-Jeruzsálembe.

Áprilistól május közepéig országszerte folytak a harcok, hogy a zsidók birtokba vegyék a nekik szánt területeket. Május közepére gyakorlatilag az egész leendő zsidó ország zsidó kézen volt. Haifától Cfátig, a partvidéken minden település, beleértve az arabok lakta Jafót is, zsidók által felügyelve várta a függetlenség kikiáltását. A zsidók nem csupán e területet birtokolták, de az ő ellenőrzésük alatt volt a kommunikáció és az infrastruktúra, leszámítva a továbbra is kritikus helyzetben lévő Jeruzsálemet.

1948. május 14. A világ zsidósága számára történelmi nap. Ezen a napon David Ben Gurion kikiáltotta a független zsidó államot. Kétezer esztendő után a zsidó nép újra otthont és hazát alapított. Megszületett Izrael Állam. Az új államot az Egyesült Államok még aznap, a Szovjetunió pedig három nappal később ismerte el.

¹⁶² Uri Milstein, *History of Israel's War of Independence. Vol. IV*, (Lanham: University Press of America, 1999), p. 262.

2.7. Következtetések

A világ zsidósága, engedelmeskedve a bibliai és rabbinikus parancsnak, hazájának tekintette a befogadó országot. Tény azonban, hogy a mindennapi imákban is megfogalmazott visszatérési vágy ébren tartotta az egykori őshaza birtoklásának tudatát, és újra való birtokbavételének vágyát.

A XIX. század végén szerte Európában fellángolt az antiszemitizmus. A sok szenvedést átélt zsidók - elsősorban Herzl Tivadar lángelméjének köszönhetően - a problémák leküzdésének módját a régi-új hazába való visszatérésben látták.

Herzl tevékenysége következtében már nem csupán Istentől várták, hogy visszavigye őket Cionba. Ráébredtek, hogy saját maguknak kell tenniük saját magukért, s a nem zsidókhöz hasonlóan ők is eljuthatnak akár a legmagasabb grémiumok és személyek elé.

A zsidók sem tudták kivonni magukat azonban a különféle felfogások mentén kialakuló ideológiai ellentétek bomlasztó hatása alól. Ugyanakkor a „minden zsidó felelős a másikért” elv alapján, a mindenképpen segíteni vágyás szülte meg az eleve elvetélt Uganda-tervet.

Az Európából induló bevándorlási hullámok megteremtették a későbbi állam gazdasági és társadalmi bázisát. Az anyaországokban felbukkanó új eszmék gyökeret vertek az üldözött zsidókban, akik az új hazában meg akarták valósítani a teljes egyenlőségen alapuló társadalmat. A kibbuc-mozgalom, melyet a bevándorló zsidók a számukra tetszetős ideológia mentén fejlesztettek ki, nem más, mint kommunizmus a gyakorlatban.

A bevándorló zsidók rákényszerültek, hogy olyan tevékenységekkel tartsák fenn magukat és az országot, melyet nem tanultak, és korábban nem végeztek. Ezért tudott a mezőgazdaság fejlődni, hiszen a munka megkönnyítése végett tanult szakmájukból vettek ötleteket, melyeket az új területen hasznosítottak.

Az ellenségesen viszonyuló környezet hatására létrejöttek a makkabeus mintára szerveződő félkatonai szervezetek. Ezek elsőként (a második világháború végéig) sohasem támadtak, és akcióikat is az alapjában véve az egyéni hősiességre építették. A megtorló akciók mozgatórugója a „szemet szemért” elv volt.

Az arabok elvakult zsidógyűlöletükben a minden másságot alacsonyabbrendűnek valló nácizmussal is szövetkeztek. Elszalasztották a történelmi esélyt, hiszen a közös ellenség ellen való egyesített fellépéssel a későbbi háborúkat és veszteségeket nem mérsékelni, hanem elkerülni lehetett volna. A zsidók két ellenséges nemzet szorításában éltek, de úgy saját, mint Európában élő testvéreik túlélése érdekében szövetkezniük kellett az elnyomó Brit Birodalommal. E kényszerszövetség meghasonlást okozott a zsidó szervezetek tagjaiban.

„Minden zsidó felelős a másikért”. Ez volt az elv, mely felállította a Zsidó Dandárt és a halálba küldte Channa Szenest. Az áldozat önként vállalt volt, hiszen egy, a zsidó lélekbe ivódott eszme vezérelte.

Hatmillió mártír végezte el halálával a feladatot, melyet az élők addig nem tudtak megvalósítani. A világ megrendülésében már nem tudott nemet mondani egy zsidó nemzeti otthon megalapítására.

A britek nem adták olcsón az új államot. A táborokból megmenekültek újra táborokba kerültek. A fizikai terrort itt a lélektani terror váltotta fel. Az Exodus esete jól

példázza, hogy a zsidókon való segíteni akarás a nemzetek részéről csupán pillanatnyi lelki furdalás hatása volt.

A zsidók kétezer év után célhoz értek. Herzl álma megvalósult, de a békés új otthon helyett újra vér, szenvedés, és könnyek várták az új állam polgárait. Deir Yassin esete mutatja, hogy a zsidó fegyveresek - tudva vagy tudat alatt - megtartották a tórai parancsot, mely tiltja a szükségtelen pusztítást.

A Függetlenségi Háború első hadműveletének névválasztása is a gyökereket fedi fel. Náchson ben Áminádáv volt a zsidó rabbinikus legenda szerint az első, aki a Nádas-tengeren való átkeléskor - bízva Isten ígéretében - belépett a még szét nem vált tenger vizébe. Ahogy a kivonuló zsidók megszabadultak az ellenségtől, mert követték Náchsont, úgy remélték megszabadítani az országot az első háborúban.

3. IZRAEL ÁLLAM ÖT HÁBORÚJA 1948 ÉS 1982 KÖZÖTT

3.1. A Függetlenségi Háború

„Milyen gyönyörű nap is május 14. ! Az egész világ lélegzetvisszafojtva figyeli, hogy hét arab ország belép Palesztinába, hogy felszabadítsa azt a zsidók és a Nyugat elnyomása alól”- mondta egy arab tiszt¹⁶³.

A háború elkerülhetetlen volt. Dzsamal Husszeini, az Arab Legfelsőbb Bizottság szóvivője már az ENSZ határozatának kihirdetése után kijelentette, hogy az arabok utolsó csepp vérükig védeni fogják Palesztina teljes területét.

1948. április 26-án Transzjordánia uralkodója, Abdullah király kijelentette, hogy minden békés megoldási terv kudarcot vallott, így az arabok számára nem marad más választás, mint háborút indítani. A háború egyik nyitánya volt az Arab Légiónak a támadása Kfár Ecjon ellen május 4-én.

Öt arab ország: Egyiptom, Szíria, Transzjordánia, Libanon és Irak egyszerre indított inváziót minden oldalról Izrael ellen.

Az első arab-izraeli háború (1948) lefolyását a 2. sz. melléklet mutatja be. Az invázió első jele egy egyiptomi légitámadás volt Tel-Aviv ellen. Az arab seregek minden akkor szokásos katonai felszereléssel rendelkeztek: nehéztüzérség, harckocsik, páncélozott járművek, nagy mennyiségű aknavető és gépfegyver, szinte kimeríthetetlen lőszer- és üzemanyag utánpótlással. A katonai létszám a következő volt: 10.000 egyiptomi, 4.500 jordán (Arab Légiónak), 7.000 szíriai, 8.000 iraki és 3.000 libanoni, összesen 32.500 fő.

¹⁶³ Howard M. Sachar. A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

Ezzel szemben állt a Hagana mintegy 30.000, férfiakból és nőkből álló serege, kevés fegyverzettel, harckocsik, nehéztüzérség és repülőgépek nélkül. Yigal Yadin, a régészből lett katona volt a hadműveleti főcsoportfőnök. Három dandárt északra diszlokált, kettőt visszatartott a partvidéken, egyet délre helyezett, hogy feltartóztassa az egyiptomi sereget, egyet a Negev északi részébe és egyet pedig a judeai hegyekbe bontakoztatott szét, hogy védjék Jeruzsálemet. Noha az elkövetkező hetekben megindult a sorozás, a katonai erő kritikusan kevés volt. Hatalmas mennyiségű fegyvert kellett szállítani Európából és más helyekről, akár tengeri úton is. Mivel az angolok ragaszkodtak a fegyverszállítási embargóhoz a mandátum lejártának napjáig, így fegyverkészítő üzemeket textilkészítő üzemnek álcázva hoztak létre. Ezekben zsírzópuskákat és gránátokat tudtak készíteni.

Az Arab Légiónak Jeruzsálemet támadta, az irakiak az ország közepe felé nyomultak előre, a szíriai és libanoni erők pedig Galileát támadták. Más iraki és szíriai csapatok a Jordán völgyében fekvő zsidó települések ellen vonultak. Két egyiptomi dandár a Sínai-félszigeten át az ország délnyugati részére tört be¹⁶⁴.

A leggyengébb láncszem a libanoni sereg volt. A tisztikar javarészt fiatal, előkelő családokból való fiúkból állt. Mintegy ezer fős hadoszlop nyomult előre Malkijja irányába, azt a Pálmách harcosai visszafoglalták, június 5-én a libanoniak újra elfoglalták, és ott maradtak a háború végéig.

Szíria már nehezebb ellenfél volt, hiszen a II. Világháborúban az angoloktól kaptak katonai kiképzést, s május végére létszámuk elérte a 7.000 főt. A tipikus szíriai katonának azonban nem volt harci szelleme, erejét a gépesített dandár jelentette. E dandár sokkal jobban felszerelt és ellátott volt, mint az egész izraeli hadsereg a háború kezdetén.

¹⁶⁴ Chái Ziv-Joáv Gilber: Bné Keset, Miszrád Hábitáchon, 1998

Május 17-én egy szíriai hadoszlop, 200 páncélozott járművel - beleértve negyvenöt harckocsit - elindult a Kineret déli része felé. Célja a Jordán folyó menti zsidó települések megsemmisítése volt. Nehéztüzérség híján a zsidók képtelenek voltak feltartóztatni a szíriai erőket. A teljes izraeli nehéztüzérséget ekkor négy, az 1870-es francia-porosz háborúból visszamaradt tarack jelentette, melyből kettőt Deganja kibbucba szállítottak. Mose Dáján, a helyi parancsnok ezekkel fogadta a szír erőket, s az első lövéssel kilőtték az élen haladó szír tankot. A szírek, nem tudván, hogy az izraeli nehéztüzérség felével van dolguk, megfordultak és visszavonultak. Ettől kezdve a szírek felhagytak a nagyszabású hadműveletekkel, s erőiket a Galilea északkeleti részén lévő vízforrásokra összpontosították.

Az irakiak sokkal hatékonyabbak voltak, mint a szírek. Tahir tábornok, az iraki főparancsnok a somroni háromszögben helyezte el csapatait, ahonnan eljutottak Jeninig és Tulkaremig, mely mindössze 20 km-re fekszik a Földközi-tengertől. Jenint sokáig nem is tudták bevenni az izraeli erők, noha júniusban kétszer is próbálkoztak. Az irakiak majdnem kettévágták az újszülött államot¹⁶⁵.

A két kritikus pont egyrészt délen volt, ahol az egyiptomiak előzölötték a partvidéket, másrészt pedig az Arab Légiónál által ostromolt Jeruzsálemben.

Érdekes, hogy amikor az egyiptomi seregek megkapták a parancsot az invázióra, Ali al-Muavi vezérőrnagy, hadseregparancsnok tiltakozott, mondván, hogy csapatai gyengék. Nukrasi pasa, egyiptomi miniszterelnök megnyugtatta, hogy csak kismértékű harci cselekményekre lesz szükség, mert az ENSZ ügyis közbelép.

¹⁶⁵ Ávráhám Éjlon: Hámöurávot háirakit bömilchemet háácmáut, in Háimut Háiráki-jiszráéli, szerk.: Saul Sáj, Miszrád Hábitachon, 2002

Két gépesített dandár lépte át a határt: a 2. és a 4. dandár. A 2. dandár Naguib dandártábornok parancsnoksága alatt Gázán keresztül indult Tel-Aviv felé. A 4. dandár pedig Abd al-Aziz ezredes vezényletével Hebron felé indult. Aziz csapatai Beér Seván keresztül Hebronon át értek el május 22-én Betlehembe, ahol találkoztak az Arab Légión egységeivel. Onnan Jeruzsálem felé fordultak. Naguib zavartalanul haladt előre Tel-Aviv felé. Yigal Yadin 2.000 főt a Tel-Avivból Jeruzsálembe vezető út védelmére rendelt a déli dandárból, akik már megelőzőleg felvették a harcot az Arab Légióval. Naguib csapatai Jád Mordecháj kibbucnál rekedtek meg, amelyet csak ötnapi ostrom után tudtak bevenni. Ezután egy másik település, Negba kibbuc morzsolta tovább az egyiptomi erőket, akik ezt az akadályt is legyőzve 25 kilométerre voltak Tel-Avivtól.

Tel-Aviv eleste az ország végét jelentette volna. Yadin ezért taktikai offenzívába kezdett. A Jeruzsálem körül állomásozó erőkől május 29-én Nagoub csapatait hátra támadó egységet formált. Az éjszakai támadás meglepte az egyiptomiakat. Ezt kihasználva, és lélektani hadviselést alkalmazva Yadin sajtókonferencián jelentette be, hogy elvágták az egyiptomi utánpótlási vonalakat. A terv bevált, Egyiptom hitelt adott szavainak, és Naguobot visszavonulásra szólították fel. Nagoub visszavonulása az egyiptomi invázió fordulópontja lett. Mindazonáltal az első tűzszünetig ott állomásoztak Tel-Aviv és Jeruzsálem körül, és ellenőrizték a Negevben lévő utakat. Ebből kifolyólag a Negevben épült zsidó települések elszigetelődtek, éheztek és életveszélyben voltak.

Egy egyiptomi hadoszlop, mintegy 500 páncélozott járművel és ágyúkkal felszerelve, Asdod felé tartott. Ha elfoglalták volna a várost, szabaddá tették volna az utat Tel-Aviv felé.

Az izraeli hadsereg Csehszlovákiából vásárolt korábban néhány másodosztályú Messerschmitt-et, melyeket szétszerelve, éjszaka szállítottak az országba, és titokban, Ekron mellett raktak újra össze. Ezeket a gépeket először az Asdod felé tartó egyiptomiak ellen vetették be. Dacára annak, hogy a gépek fegyverzete hamar csődöt mondott, a ledobott bombák elérték a kellő hatást. Az egyiptomiak meglepődtek, és elvesztették a lendületüket, így az ott állomásozó Giváti erők fel tudták tartóztatni az egyiptomi előrenyomulást. Az akcióban Izrael légierije egynegyedét veszítette el. Ez az akció előrevetítette a jövő ideológiáját: elérni a háborús célt az ország védelmében, bármilyen áldozattal jár is.

Az Arab Légión május 19-én indult Jeruzsálem felé¹⁶⁶. Ott akkor 85.000 zsidó élt, arabok között. A Légión angol parancsnok, John Bagot Glubb vezette, és nehéztüzérséggel is rendelkezett, mikor északi irányból elérte a várost. Tíz napi véres harc után a zsidó védők visszaverték a Légión Móa Seárim negyedből. Május 28-án Glubb a város északi részén beszüntette a harcot. Délre vonult, ahol találkozott az előrenyomuló egyiptomi egységekkel, amelyek Betlehem felől érkeztek. Ugyanazon a napon Jeruzsálem óvárosának zsidó negyede arab kézre került.

Katonai szempontból értékesebb volt ennél az újváros, mely a török kori fallal körülvevett óváros körül épült fel. Három és fél hétig tartó ostrom után sem tudták elfoglalni az arabok. Június elejére már majdnem kifogytak a védők tartalékai, úgy élelemből, mint fegyverből és lőszerből, mivel a Tel-Avivből odavezető utat az arabok ellenőrizték. A vízvezetéket találat érte, s így naponta osztani kellett a vizet. Épp ezért Ben Gurion miniszterelnök parancsot adott Yadinnak, hogy szabadítsa fel az utat.

¹⁶⁶ Howard M. Sachar. A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

Életbelépett a Dani-hadművelet. Célja nem volt más, mint tehermentesíteni Jeruzsálemet, és felszabadítani Tel-Avivot. A hadműveletben részt vett a Jiftach dandár, az újonnan felfegyverzett 8. dandár, mely harcokoszázalóaljból, kommandós, terepjárókkal és lánctalpas eszközökkel felszerelt zászlóaljból tevődött össze, két zászlóalj a Kirjáti és az Alexandroni dandárból, valamint nehéztüzérség és műszakiak.

Yigal Alon tábornok kapta a feladatot, mint a hadművelet egyik fázisát, hogy foglalja el Latrunt, az arab ellenőrző pontot. Őt északról rendelték Jeruzsálem alá május 23-án. Május 25-én Slómó Sámir ezredes vezetésével megindult a harc Latrunért. Az Arab Légio 4. ezrede, amely a környező falvak magaslati pontjain ásta be magát, visszaverte az izraeli támadást. Napokon keresztül folytak a harcok, súlyos emberveszteséggel, de Latrunt nem sikerült elfoglalni¹⁶⁷.

Egyetlen alternatíva maradt csupán. David Marcus ezredes, aki a West Pointon végzett, parancsnokként szolgált a Tel-Aviv-i utat felszabadítani szándékozó csapatoknál. Ő eddig is használt egy sziklák között vezető ösvényt Bab al Wad-ban, hogy élelmiszerszállító egységeket juttasson Jeruzsálembe. Yadin beleegyezésével munkások százai jöttek Tel-Avivból, hogy az ösvényt csákányokkal és dinamittal kiszélesítsék. Nem volt sok idejük, mert az ENSZ tűzszüneti felhívása június 11-én életbe lépett, s ha addig nem sikerül élelmet juttatni a városba, a lakosok tovább szenvedtek volna. Június 9-én elkészült az út, és megindultak az első vizet és élelmiszereket szállító teherautók.

Május 20-án a Közel-Keletre érkezett Folke Bernadotte gróf, az ENSZ különmegbízottja. Tűzszüneti javaslattal állt elő, melyet az arabok általánosan elfogadtak, de a zsidók méltatlannak találták a javaslat bevándorlásra vonatkozó limitjét. Végül kompromisszum született, mely szerint nem vásárolnak további fegyvereket, s a katonai

¹⁶⁷ <http://www.jordanembassyus.org/arabLegion.htm>

szolgálatra alkalmas férfi bevándorlókat az ENSZ által felügyelt táborokban gyűjtik össze. (Ezeket a feltételeket egyik oldal sem tartotta be.)

A tűzszünet életbe lépésekor a seregek erejük végén jártak. Az arabok kicsivel jobb pozícióban voltak ekkor, mint a háború elején. A szíriaiak hídfőállást létesítettek ugyan izraeli területen, de ez nem volt súlyosan fenyegető az országra nézve. Az Arab Légión elfoglalta ugyan Jeruzsálem óvárosát, de ennek nem volt katonai jelentősége. Az egyiptomiak bent voltak a Negevben, de az sivatagos terület. Az arab seregek között nem volt összehangolt együttműködés. Ezt bizonyítja, hogy Salah Saib al-Jaburi, az iraki vezérkari főnök hosszú levelet írt kormányának, melyben felhívta a figyelmet arra, hogy a tűzszünet lejárt, azaz július 9. után a zsidók nagyobb erőkkel térnek majd vissza, s ezért az arab erőknek azonnal meg kell kezdeniük az együttműködés megszervezését.

Az Arab Liga Politikai Bizottsága Kairóban ült össze nem sokkal a tűzszünet lejárt előtt. Ott - mivel pozícióik ekkor jók voltak - eldönt, hogy a tűzszünet meghosszabbítását kéri.

A zsidók számára nem volt ilyen egyszerű a kérdés. Az arabok elfoglalták az ország több, mint egyharmadát, a szírek a Jordán nyugati partján továbbra is Galileát fenyegették, míg az irakiak az ország középső részén a Földközi-tengertől 20 kilométerre állomásoztak, nem beszélve Jeruzsálem továbbra is létbizonytalanságban élő zsidó lakosairól.

A lélegzetvételnél szünetet Izrael további fegyvergyártásra használta fel, még több fegyvert vásárolt, javarészt Csehszlovákiából. Május 20-án a csehek repülőeszközöket adtak át Izraelnek, s az elkövetkező hónapokban ez volt Izrael európai bázisa. Ugyancsak érkeztek szállítmányok az USA-ból és Angliából (nemegyszer

illegálisan), valamint Franciaországból. Ez utóbbiból katonakorú férfiak ezrei érkeztek Izraelbe.

Nagoub tábornok július 8-án, még mielőtt lejárt volna a tűzszünet, újra támadást indított Negba, az izraeli haderő déli védelmi kulcspontja ellen. A már jobban felszerelt zsidó erők nemcsak visszaverték a támadást, de hátrébb is szorították az egyiptomi csapatokat. Yadin és vezérkara számára világossá vált, hogy Egyiptom már nem jelent olyan fenyegetést, mint a háború előtt.

A sírek továbbra is beásva maradtak az északi hídfőállásban, csupán a délgalileai hegyekben portyázó szabadcsapatok jelentettek komolyabb veszélyt. Ezeket a zsidó csapatok egy hét alatt felszámolták, és elfoglalták Názaretet és a környező arab falvakat. Ezzel egy időben az izraeli főcsapás iránya a Tel-Avivot fenyegető iraki erők ellen irányult. Yigal Álon július 9-én két dandárral támadást indított. 11-én Mose Dáján gépesített lövészei elfoglalták Lyddát, és másnap bevonultak Ramléba is. Ezzel az akcióval felszabadították Tel-Avivot az arab nyomás alól.

Lydda eleste után izraeli hajók lőtték Tyrust, egyidejűleg három nehézbombázó támadta Kairót. A Biztonsági Tanácsot ekkor presszionálták Londonon keresztül, hogy szankciók életbe léptetését helyezze kilátásba, ha egy újabb tűzszünetet kihirdetnek, és utána ismét kiújulnak a harcok. Londont ugyanis kényelmetlenül érintette, hogy a zsidók már több területet foglaltak el a harcok során, mint amennyit az ENSZ-határozat nekik szánt, míg az arabok mindösszesen egyetlen települést foglaltak el a Negev sivatagával együtt. Bernadotte gróf ekkor újabb javaslatot terjesztett elő, melynek értelmében két önálló állam helyett egy unió jönne létre, s a palesztin állam Transzjordánia része lenne. Az első két év korlátlan zsidó bevándorlást tenne lehetővé, melynek csak az ország

befogadóképessége szabna határt. Jeruzsálem zsidó lakossága teljes autonómiát élvezne, míg Haifa és Lydda kikötői szabad zónát képeznének. A javaslatot mind a zsidók, mind az arabok elutasították. Bernadotte-ot szeptember 16-án szélsőséges zsidó aktivisták meggyilkolták.

Az ENSZ egy második tűzszünetet léptetett életbe 1948. július 18-án. Ez azonban nem jelentette a háború végét. Vissza kellett szorítani az egyiptomiakat a part menti és a Negev-beli területekről. Októberig tartottak a katonai előkészületek, és Yadin már csak a megfelelő pillanatra várt. E hónap 14-én egy fegyvertelen konvoj haladt át az egyiptomiak által ellenőrzött Faluja-csomóponton. Tisztázatlan okokból a konvoj felrobbant. Yigal Álon azonnal támadást indított, megszakította az egyiptomi egységek közötti összeköttetést, lerombolta az utakat, miközben a légiő az arab állásokat bombázta. Nyolc nap alatt az izraeli erők elfoglalták a Negevét. Nemcsak a szárazföldön, de a tengeren is veszteségeket szenvedtek ekkor az arabok. Két egyiptomi rombolót elsüllyesztettek, a Farouk Emír nevű zászlóshajó pedig Gázában rekedt. Glubb ekkor Arab Légiós egységeket küldött Betlehembe és Hebronba, melyek elfoglalták az egyiptomiak által üresen hagyott területeket.

Álon ekkor tárgyalásokat kezdett Taha Bejjel, az egyiptomi parancsnokkal. Ezen a tárgyaláson, mely Gát kibbucban zajlott, személyes jó viszony alakult ki Álon arabul beszélő szárnysegédje, Jeruchám Cohen őrnagy és Taha Bej adjutánsa Gamal Abd el Nasszer őrnagy között. A tárgyalások egyébként eredménytelenül zárultak. Taha Bej csapatai a háború végéig körülzárva maradtak Falujában.

Az ezt követő cél Al-Auja elérése volt, melynek zsidó kézre kerülése megnyithatta az utat a Sínai-félsziget felé. Yigal Álon páncélos egységei előrenyomultak

déli irányba. Szinte leküzdhetetlen nehézséget okozott azonban a sivatag homokos területe. Itt jött kapóra Yigal Yadin régészihivatása. December 17-én a régészeti könyveiben felfedezett egy Al-Aujától délre fekvő régi római, kövezett utat. Ezt az utat meg tudták tisztítani, és elindulhattak a járművek. December 22-én megindult a hadművelet. Egy páncélos hadoszlop elindult Gáza felé, míg egy gyalogosdandár, légi támogatással Al-Auja felé vette az irányt. Négy nap múlva érték el az erődöt, ahol az arabok északról várták a támadást. Egy napig tartó ostromot követően a védők megadták magukat. Innen Álon egysége behatoltak Egyiptom területére, öt kilométer után elfoglalták Abu Agheilát, majd továbbvonultak al-Arish felé. Itt volt az egyiptomiak központi bázisa, valamint a repülőtér.

A katonai kudarc polgárháború szélére sodorta Egyiptomot. Már novemberben az Iszlám Testvériség nevű szervezet tüntetéseket hajtott végre, melyek célpontjai zsidó és külföldi érdekeltségű üzletek és cégek voltak. Nukrasi pasa, az egyiptomi miniszterelnök és kormánya ellen is uszítottak, nacionalista jelszavakat skandálva. A miniszterelnök válaszul törvényen kívül helyezte a szervezetet, de mielőtt az Iszlám testvériség vagyonának elkobzására került volna sor, a miniszterelnököt december 28-án e szervezet egy tagja meggyilkolta.

December 29-én a Biztonsági Tanács azonnali tűzszünetet rendelt el. Anglia -egy 1936-os egyezmény értelmében- Egyiptom védelmére kelt, és kijelentette, hogy amíg Izrael nem engedelmeskedik a határozatnak, addig erőit a fenti egyezmény értelmében beveti Egyiptom oldalán. Ben Gurion és Yigal Yadin egyetértett abban, hogy nem veszik fel a kesztyűt, és visszarendelték az izraeli csapatokat a Sínai-félszigetről 1949. január 2-án.

Január 7-én, amikor az ENSZ egy újabb határozatot hirdetett ki, ismételt incidens történt. Angol repülők hetek óta egy kötelékben repültek az egyiptomi gépekkel az egyiptomi-izraeli határ légterében. Ezek közül négyet az izraeli légierő lelőtt. Anglia másnap kijelentette, hogy Izrael agressziót hajtott végre Egyiptom ellen, és kilátásba helyezte egységei előrevonását a határ szuezi bázisaira. Kairó kapott az alkalmon és kijelentette, hogy addig nem tárgyal Izraellel, amíg az a határ menti Rafa hegyvidékről vissza nem vonja csapatait. Mivel a többi arab ország is csatlakozott Egyiptomhoz, Ben Gurion, dacára annak, hogy így a déli határszél sebezhető maradt, a visszavonulás mellett döntött. Január végén az izraeli erők elhagyták Rafát, egyúttal Taha bej egységei is szabadon távozhattak Falujából.

Hosszas tárgyalások után 1949. április 3-án életbe lépett a tűzszünet. A háború eredményeként Izrael az eredeti tervhez képest 21 %-kal több földterülethez jutott. A határkérdéseket a későbbiek során rendezni kívánták, tekintve, hogy egyik félnek sem volt kielégítő a status quo. Arab földműveseket a határ elszakított földjeiktől, Jeruzsálemben pedig a zsidó speciális rendőri egységet voltak kénytelenek létrehozni, hogy védelmezzék a kórházat és a Héber Egyetemet.

A Szíriával 1949. július 20-án kötött megállapodás sem volt felhőtlen. Az izraeli demilitarizált zónában sok zsidó település maradt. Izrael további mezőgazdasági fejlesztési terve is jórészt az északi területre vonatkozott. Valahányszor megkezdődtek a mezőgazdasági munkálatok, a szírek tüzet nyitottak a Golán-fennsíkről.

A Gáza-övezet is érzékeny pont volt. Eredetileg menekültzóna lett volna, de a későbbi Izrael-ellenes terrorakciók bázisává vált. Mivel a két ország közötti megállapodás

tiltotta a katonai (jellegű) műveleteket, így a kairói kormány az arab gerillaakciókat készítette elő és támogatta.

3.2. Szuez 1956.

Bár az ENSZ Közgyűlés 1947-es szavazásában Szovjetunió megszavazta Izrael Állam létrejöttét, majd 1948-ban annak határait, a Nyugat elleni háborújában nagyobb eredménnyel kecsegtette, hogy az olajpiacra gyakoroljon nyomást, aminek egyenes következménye volt az arab országok támogatása. (A történelmi orosz érdekek már korábban is célul tűzték ki közel-keleti befolyást. A szovjet csapatok Iránból való kivonulásának késleltetése 1946-ig megerősítette: az orosz, ill. „jogutódja”, a szovjet birodalmi politikai cél e térségben nem változott.)

Egy 1953. február 9-én történt incidens a tel-avivi szovjet nagykövetség ellen a két ország diplomáciai elhidegülését eredményezte. A szovjet tudósítások szerint egy szélsőséges cionista merénylet történt, ennek valóságát azonban alátámasztani nem tudták. Valószínűleg egy, a szovjetek által megkomponált műincidens történt, ürügyet adva ezzel a kapcsolatok lazítására, és az arab országok, elsősorban Egyiptom nyilvános támogatására¹⁶⁸.

Egyiptomban Gamal Abd el Nasszer 1952-es forradalmával megdöntötte Faruk király hatalmát. Kikiáltották a köztársaságot, amelynek Nasszer 1954-től egészen 1970-ben bekövetkezett haláláig elnöke volt. A Szovjetunió szívesen támogatta Nasszer pánszovjet elképzeléseit, mivel így hidegháborús ellenfeleinek pozícióit hatékonyabban

¹⁶⁸ Howard M. Sachar. A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

gyengíthette¹⁶⁹. Nasszer ilyen háttérrel megtehetette, hogy 1955-ben elutasította a Bagdadi Egyezményhez¹⁷⁰ való csatlakozást. Ugyanekkor már fegyvereket importált a Szovjetunióból.

Ezzel párhuzamosan az 1948 óta zajló, a már létező Izrael Állam elleni katonai és terrortámadások egyaránt folyamatosak voltak. Mindig született ugyan egy fegyverszüneti egyezmény, de azokat valamelyik arab ország rövid időn belül megsértette, vagy egyáltalán be sem tartotta. Bár az araboknak soha nem sikerült döntő, vagy bénító csapást mérnie Izraelre és megsemmisíteni az államot, a szovjet támogatás és hadseregeik kiképzése mind ütőképesebbé, veszélyesebbé tette őket, közöttük is a legnagyobb és legerősebb országot, Egyiptomot.

Az egyik legsérülékenyebb pontja az izraeli védelemnek éppen az akkor még egyiptomi fennhatóság alatt álló Gáza-övezet volt¹⁷¹. Az izraeli, egyfolytában erősödő hadsereg sokszor vonult be ebbe a térségbe, mivel sok támadás innen indult. Természetesen a többi környező arab ország határait is lépték át izraeli csapatok, főleg preventív céllal, azért, hogy az ottani, Izraelre veszélyes katonai bázisokat megsemmisítsék. (A Golán-fennsíkot pl. mind a mai napig elpusztíthatatlan, volt szíriai katonai betonbunkerek tarkítják.)

Az arab országok a közvetlen fizikai támadások sorozata mellett Izrael elszigeteléséért is mindent megtettek. Amint azt 1950. január 28-án Egyiptom az Egyesült Államoknak bejelentette, Szaúd-Arábiával való teljes egyetértésben elfoglalta

¹⁶⁹ Howard M. Sachar. A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

¹⁷⁰ Irak, Törökország, az Egyesült Királyság, Pakisztán és Irán által 1955. február 4-én aláírt kölcsönös biztonsági és védelmi egyezmény.

¹⁷¹ A Gáza-övezet földrajzi helyzeténél fogva az innen induló terrorakciókkal még ma is fenyegetést jelent Izrael

Állam számára

Tirant és Sanafirt, az Akabai-öböl bejáratánál fekvő két szigetet, s nem engedtek be és ki izraeli hajókat az Akabai-öbölből és a Tirán szorosból, valamint lehetetlenné tették a Szezi csatorna használatát, később feltartóztattak minden olyan hajót, amelyik Izraelből vagy Izraelbe árut szállított, a rakományt pedig elkobozták.

1955. augusztus 31-én Nasszer bejelentette: „Egyiptom elhatározta, hogy elküldi hőseit, a fáraók utódait, az iszlám fiait, hogy tisztítsák meg Palesztinát...nem lesz béke az izraeli határon, mert bosszút állunk, s a bosszú Izrael halála lesz!”¹⁷²

Ezek a „hősök” a fedajinok¹⁷³ voltak, akiket az egyiptomi titkosszolgálat képezett ki az ellenséges országba való behatolásra és ott terrorcselekmények és szabotázsakciók végrehajtására. Mivel ezeket a fedajinokat jordán területen képezték ki, Jordánia jogosan tartott a szükségszerűen bekövetkező izraeli megtorlástól. Noha a fedajinok sértették meg sorozatosan a nemzetközi egyezményeket, melyek tiltották a félkatonai szervezetek akcióit, mégis később Izraelt ítélte el az ENSZ 997. számú, 1956. november 2-án kelt határozatában a válaszcsepésért.

Nem szabad elfeledkezni arról, hogy ez az időszak a hidegháború egyik csúcspontja, mikor is minden állam a maga javára akarta fordítani az egymással versengő két nagyhatalmat. Egyiptom sem volt kivétel ez alól. Nasszer hatalomra jutásakor meghirdette a fejlesztési programot, melyhez a szükséges tőkét először az ENSZ-től, Világbanktól, és a nyugati demokráciáktól gyűjtötte, különféle alapítványokon és egyéb forrásokon keresztül. Mikor napvilágra került azonban, hogy Csehszlovákia fegyvert szállít Nasszernek, az Egyesült Államok bejelentette, hogy nem finanszírozza tovább a fejlesztési tervet. A Szezi csatorna 1956. februári egyiptomi államosítása, mely

¹⁷² http://www.us-israel.org/jsource/History/Suez_War.html

¹⁷³ Arab, nem reguláris csapatok

tulajdonképpen válasz volt az amerikai bejelentésre, a brit és a francia kormányzatot egyaránt meglepte. Noha Nasszer megígérte, hogy kártalanítja az angol és francia érdekeltségű Szuézi Csatorna Társaságot, Anglia Franciaország és Izrael együttesen lépett fel a csatorna visszaszerzése és Nasszer megdöntése érdekében. A diplomáciai csatározások, követelözések azonban nem vezettek eredményre. Végül, a két európai nagyhatalom és Izrael közös akciója volt hivatott a szuezi szabad hajózást helyreállítani, azonban az októberben megindított támadások legelején Egyiptom egy hajót süllyesztett el a csatornában, amely annak használatát hosszú évtizedekre lehetetlenné tette.

Október 25-én hármas egyezményt írt alá Egyiptom, Jordánia és Szíria. Az egyezmény értelmében Nasszer lett a három ország egyesített erőinek főparancsnoka.

1956. október 29-én a Cáhál kijárási tilalmat rendelt el du. 5 és reggel 6 között a jordán határ menti arab falvakban. A tilalom megszegőit helyszíni lelövésével fenyegették. Kfar Kassemben, egy kis faluban a munkából 3.30-kor hazatérőket, 47 embert, akik még nem is értesülhettek a tilalomról, az izraeli katonai rendőrség lelőtte. A történeteket elhallgatták, és az izraeli nagyközönség csak néhány héttel az esemény után értesült róluk, mikor Ben Gurion miniszterelnök bejelentette a titkosszolgálat által feltárt történetet. Tizenegy katonai rendészt vittek bíróság elé, közülük nyolcat börtönbüntetésre ítélték (Izraelben nincs halálbüntetés).

A háború izraeli támadással indult a Sínai-félszigeten lévő fedajinok ellen, akiket az arab országok pénzelték és fegyvereztek fel.

A második arab-izraeli háború (1956) lefolyását a 3. sz. melléklet ábrázolja. 1956. október 29-én hajnali 3.30-kor egy repülőszázad lépett be Egyiptom légterébe, s ezzel a Mitla-szorosnál Izrael megindította a háborút. (Ezzel az aktussal kezdetét vette az

ejtőernyősök izraeli legendája is, hiszen az ő bevetésükkel kezdődött a Kádes-1¹⁷⁴ fedőnevű hadművelet. Az ejtőernyősök egyébként ettől kezdve a civilek szemében mind a mai napig az izraeli hadsereg elitalakulatának számítanak.) Mose Dáján vezérkari főnök terve szerint az ejtőernyősöket a Sinai-félsziget déli részéről egy másik egység követi, és harminchat óra múltán a két egység találkozik, így egyesítik erőiket. A terv szerint az izraeliek elfoglalják a csatornát, lekötik az egyiptomi szárazföldi csapatokat, majd az egyesített angol-francia légikötelék csapást mér az egyiptomi légierőre, ezzel megsemmisítve Egyiptom légierőjét és összezavarva a hadsereget. (Tudvalévő, hogy a fellah katona, ha mégolyan jól is felszerelt, pánikba esik a meglepetésszerű támadástól.) A jól végrehajtott akcióval felszabadítják a Mitla-szorost, a Csatorna bejáratát, és szabaddá teszik a hajózási utat. A Mitla-szorosnál ledobott ejtőernyősök Dájántól azt a parancsot kapták, hogy magukat beásva várják meg a délről érkező egységeket, s lehetőleg ne keveredjenek konfliktusba az egyiptomiakkal. Ugyanakkor a 202. ejtőernyős dandár Ariel Saron ezredes parancsnoksága alatt behatolt a Sínai-félszigetre, hogy csatlakozzon a Mitla-szorosnál ledobott ejtőernyősökhöz. A dandár felszerelésének jelentős része elakadt a homokban, Saron ezeket egyszerűen hátrahagyta. Az első két célpontot, Al-Quantillát és Al-Thamdot így is nehézségek nélkül sikerült bevennie, s úgy, hogy nem szenvedett jelentős késedelmet. Az izraeli légierő végig támogatta a szárazföldi csapatokat, s jelentős része volt a győzelemben.

Az egyiptomi hadvezetés értesült az eseményekről, de nem mérték fel pontosan a helyzetet. Úgy gondolták, hogy mivel az izraeliek hatvan kilométerre voltak a Csatornától, csupán szabotázsakció vagy terrorcselekmény történt, s némi károkozás után

¹⁷⁴ Az eredeti, 1952-ben elkészült Kádes-terv az angol-francia Muskétás fedőnevű akcióval való összehangolása
kapta a Kádes-1 terv nevet

az izraeli egységek visszafordulnak. Csak akkor jöttek rá, mi történt, mikor Saron dandárja belépett a Sínai-félszigetre. Nasszer azonnal felszólította az arab államokat az Izrael elleni háborúra. Jordánia és Szíria mintegy huszonnégy órát hezitált, s ez végzetesnek bizonyult.

Saron ugyanis teljes sebességgel folytatta útját a Mitla-szoros felé. Elfoglalták Nakhl falut veszteség nélkül, és másnap 22. 30-kor csatlakoztak az ott várakozó és őket kitörő örömmel üdvözlő izraeli zászlóaljhoz. Saron engedélyt kapott Mose Dajantól, hogy felderítő egységeket küldhessen a szoros bejáratától mélyebb területre. Az ezredes szabadon értelmezte az engedélyt, és oly mértékben erősítette meg a felderítő egységet, hogy az harcoló alakulatnak is beillett. Az egységet Mordecháj Gur őrnagy vezetésével küldte be a szorosba, s ott csapdába estek. A szoros barlangjaiban és hevenyészett bunkereiben rejtőző egyiptomiak ösztüzet zúdítottak az egységre. Saron emberei csak órák múltán, lépésről-lépésre tudták felszabadítani bajtársaikat, akik súlyos veszteségeket szenvedtek.

Megindult a terv szerint zajló angol-francia légicsapás is. Október 31-én kétszáz brit és francia nehézbombázó szállt fel repülőgép-hordozókról, valamint máltai és ciprusi bázisokról. A bombázók sikeres támadása után az egyiptomi légierő jelentős része még a földön megsemmisült.

Nasszer elhatározta, hogy a légiflotta maradékát szovjet gépekkel egészíti ki, de Hruscsov világosan értésére adta, hogy a Szovjetunió nem kockáztatja meg a harmadik világháború kitörését a Csatorna miatt. Moszkva minden erkölcsi támogatást megad Egyiptomnak, de azt ajánlja, hogy Nasszer kössön békét Angliával és Franciaországgal olyan hamar, ahogy csak lehetséges. Jordánia és Szíria is megtagadta, hogy fegyveres

segítséget nyújtson. Nasszer kénytelen volt parancsot adni a további légitámadások és légi akciók megszüntetésére, s a pilótáknak parancsba adta, hogy meneküljenek biztonságos bázisokra, akár másik arab országba is. Immár semmi sem állt Dajan tervének sikere útjában.

Október 30-a délutánján Izrael déli hadseregparancsnoka, Aszaf Szimchoni dandártábornok a 7. páncélosdandárral megindult a Sínai-félsziget középső része felé. Um-kataf térségében nyomultak előre, és elfordultak Abu Agheila irányába, ahol egy megerősített egyiptomi sündisznóállás volt. Ennek elfoglalása szabaddá tett volna egy alternatív izraeli utat a szoros felé. Noha elérték még hajnalban Um-katafot, Szimchoni támadása megtört a heves tűz alatt, mellyel az egyiptomiak súlyos veszteségeket okoztak. A tábornok utasította Uri ben-Ari ezredest, hogy páncélosaival egyszerűen kerülje meg az erődöt, és másik útvonalon haladjon előre a félsziget belsejébe.

Nasszer parancsot adott a Sínai-félsziget kiürítésére, és Ben-Ari elfoglalta Bir Hassana és Bir Gafgafa bázisokat. Ben-Ari 15 kilométerre volt ekkor a Csatornától.

Az Abu Agheila sündisznóállásnál eközben az egyiptomiak feladták: be voltak kerítve és kifogytak a vízkészletükből is. Az egyiptomi parancsnok kijelentette mintegy háromezer emberének, hogy ezentúl mindenki törődjön saját magával, és próbálja meg elérni al-Arisht, a 70 kilométerre fekvő egyiptomi erődöt. November 1-jén, mikor az izraeli páncélosok megindultak a sündisznóállás felé, látták, hogy az egyiptomiak menekülése tragikus fordulatot vett. A beduinok meggyilkolták és kifosztották őket.

Északon mindeközben Chájim Laskov dandártábornok kapta a legvilágosabb és legfelelősségteljesebb feladatot. Meg kellett támadnia Rafát, a Gáza-övezetet ellátó központot. Rafát az 5. egyiptomi dandár védte nehéztüzérséggel és páncélelhárító

felszereléssel. Mivel itt kevés volt a manőverezési lehetőség, és meglepetésszerűen sem lehetett támadni, a frontális támadás elkerülhetetlen volt. Október 30-án indult a támadás, és a csata mindkét oldalon súlyos veszteségekkel járt. Másnap reggelig tartottak ki az egyiptomiak, s az izraeli győzelem kivívásához tengeri és légi támogatásra volt szükség. Reggel már megindulhattak az izraeli páncélosok al-Arish felé. November 1-jére az egyiptomi visszavonulás mindenhova elért. Mikorra Laskov páncélosai elérték al-Arisht, a védők már távoztak.

Ekkor indult meg Chájim Bár Lév dandártábornok Szuez partjai felé páncélosaival. Tizenöt kilométeres előrenyomulás után meg kellett állniuk, de nem az egyiptomi ellenállás, hanem az izraeli légicsapások során kilőtt és hátrahagyott mintegy 385 gépjármű, közöttük 40 szovjet gyártmányú tank miatt. Bár Lév hadifoglyok ezreit ejtette a menekülő egyiptomiak közül, akiket azonnal hadifogolytáborba küldött. Délutánra Bár Lév páncélosai 30 kilométerre álltak a csatornától.

Ugyanekkor Ben Ari tankjai is legyőzték a 120 kilométeres távolságot, és a Csatornához értek. Az utak mellett elhagyott egyiptomi javakat, és szomjazó egyiptomi katonákat találtak, utóbbiak foglyul ejtőikhez esdekeltek vízért. Gáza és a teljes övezet így elszigetelődött Egyiptomtól, s az ott lévő arab katonák csapdába estek. Gáza izraeli kézre került, és november 2-ára az izraeli hadsereg kiépítette teljes kommunikációs vonalát, majd szisztematikusan felszámolta a fedajin bázisokat.

Délkeleten Avraham Joffe ezredes 9. dandárja tört előre a Sínai-félsziget déli része felé. Nehéz feladat volt, hiszen a félsziget szinte járhatatlan terepviszonyokkal rendelkezett. Joffe parancsot adott dandárjának, hogy mindent, ami nehezíti az előrejutást, hagyjanak el. Elhagyták a tankokat és leszerelték a páncélzatot, hogy

kímélik a gépjárműveket, a fegyverszállító eszközöket és a dzsipeket. November 2-án elérték Ein-al-Furtagát, az Akabai-öböltől 18 kilométerre fekvő egyiptomi várost. Mivel Joffe késett az eredeti tervhez képest, Dajan a 202. ejtőernyősök egy egységét küldte a segítségére. Al-Turnál értek földet, és csatlakozva Jofféhoz, megerősítették, hogy folytathassa útját Sharm-Es Sheik, a félsziget délkeleti partja felé.

A 9. dandár lassan nyomult előre. November 4-én Dahab mellett gyenge egyiptomi ellenállásba ütköztek, melyet hamar leküzdöttek. Hamarosan szabaddá vált az út Ras Nasrani, a Sínai partot a Tirán-szigettel összekötő egyiptomi bázis felé. Az egyiptomi parancsnokot meglepetésszerűen érte a dandár fenyegető megjelenése, és visszavonta csapatait Sharm-Es-Sheik-be. Joffe itt bevárta a légitámogatást, és csak akkor nyomult előre. 21.30-kor minden egyiptomi ellenállás megtört, és Sharm-Es-Sheik kapitulált. Joffe emberei kevesebb, mint egy hét alatt mintegy 2100 km-t tettek meg Sharm-Es-Sheik-be és vissza.

A szuezi háború alatt Izrael végig fölényben volt, és megőrizte az előnyét. Mintegy 180 ember esett el, 4 fogságba esett, és 2000 gépjárművet vesztek a százórás hadművelet során. Ezzel szemben elfoglalták a Sínai-félszigetet és a Gáza-övezetet, felmorzsolnak 3 egyiptomi hadosztályt, s ezalatt 2000 ellenséges katona esett el és majdnem 6000 volt a hadifoglyok száma. A hadizsákmány értéke mintegy 50 millió dollár volt, ebben 7000 tonna lőszer, fél millió gallon üzemanyag, 100 repülőgép, 100 tank, több, mint 1000 gépjármű.

Október 30-án az egyiptomi Ibrahim romboló megtámadta Haifa izraeli város kikötőjét. A francia Kersaint romboló visszaverte az egyiptomi támadást, a visszavonuló

hajót az izraeli erők pedig mozgásképtelenné tették, s ezzel megadásra kényszerítették. Ez is a hadizsákmány része lett.

Izrael e háborúban egy régi, a mandatárius kor óta „hagyományos” ellenségével, az állami önállóságot sokáig meg nem adni akaró Nagy-Britanniával szövetkezett Egyiptom ellen. Bizonyos szempontból a cél közös volt: szabad szuezi hajózás. Eközben Izrael a Tirán-szorosban és Akabai-öbölben egy-egy szigetet is elfoglalt, hogy szabad hajózását biztosítsa. Bár Egyiptom veszített, az ENSZ nyomására Izrael mégis kivonult a Sínai-félszigetről, a tiráni és akabai szigetekről, azzal a feltétellel, hogy a nagyhatalmak biztosítják szabad hajózását. Egyiptom azonban 1957-től megint blokád alá vonta ezt a területet.

Izraelnek e háborúban semmi köze nem volt a brit-francia (USA) nagyhatalmi célokhoz, mint ahogy e nagyhatalmak sem tettek sokat azért, hogy Izrael nemzetközi szabad mozgása és kapcsolattartása megmaradhasson. Izrael számára ez a háború lehetőség volt arra, hogy szovjetellenes nagyhatalmak segítségével saját létét biztosítsa. Ebben a háborúban azonban még közel 20 évig egyedül maradt.

Megjegyzendő, hogy a szuezi események időzítése magyar szempontból nem a legjobban sikeredett, mivel a világ 1956. októberében Suezre és nem Magyarországra figyelt. A magyarországi események akkor széljegyzetnek tűntek a kiszélesedő háborúval fenyegető szuezi válság mellett.

3.3. A Hatnapos háború

Izrael nem hagyott fel a reménnyel, hogy tárgyalásos úton rendezze kapcsolatait az arabokkal. Ezek a kísérletek azonban sorra kudarcot vallottak. Golda Méir külügyminiszter például 1960. október 10-én, az ENSZ közgyűlésén tartott beszédében felajánlotta az arab vezetőknek, hogy tárgyaljanak Ben Gurion kormányfővel a békéről. Október 15-én Nasszer elutasította a felhívást, mondván, Izrael csak szemfényvesztést űz a világgal, s országa sosem ismeri el a zsidó államot. Nasszer 1965. március 8-án kijelentette: „nem úgy lépünk be Palesztinába, hogy homok fogja borítani a földet, hanem úgy, hogy átitatjuk vérrel!”¹⁷⁵. Néhány hónappal később ezt mondta: „... célunk Izrael Állam megsemmisítése. Az azonnali célkitűzés az arab katonai erő tökéletesítése. A nemzeti cél: Izrael kiirtása!”¹⁷⁶.

Szíria a Golán-fennsíkről állandó rettegésben tartotta az ország északi részét. Ezzel párhuzamosan az ország déli részén is felerősödtek a terrorista akciók. Míg 1965-ben 35 izraeli célpontok elleni támadás zajlott le, addig 1966-ban ez a szám 41-re emelkedett. 1967 első négy hónapjában Izraelben már 37 támadást éltek át.

Mivel a Szovjetunió és Izrael kapcsolatai meglazultak az 1956-os háború után (Izrael nem volt hajlandó részévé válni a szovjet érdekszférának), Moszkva az arabok mellé állt.

1965-ben Andrej Grecsko szovjet marsall Kairóban járt, és katonai, valamint pénzügyi segítséget ígért Egyiptomnak. 1966-ban közös védelmi egyezményt írtak alá.

¹⁷⁵ Howard M. Sachar. *A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time*, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

¹⁷⁶ Samuel Katz, *Battleground-Fact and Fantasy in Palestine*, (NY: Bantam Books, 1985), pp. 10-11, 185.

1966. május 15-én Alekszej Koszigin szovjet miniszterelnök Kairóban megígérte, hogy kormánya támogatni fogja Egyiptomot az imperializmus elleni harcban.

1967. április 7-én szíriai gépek támadást indítottak a Golánról izraeli kibbucok ellen. Az izraeli légierő 6 szíriai MIG-et lelőtt. Nasszer elküldte miniszterelnökét Szíriába, ahol május 5-én kiadtak egy nyilatkozatot, mely szerint, ha Izrael általános támadást indít Szíria ellen, közösen fognak védekezni. Két héttel később Jakov Malik, szovjet külügyminiszter-helyettes figyelmeztette Izraelt, hogy országuk létével játszanak. Április közepén Leonyid Csuvakin szovjet nagykövet aggodalmát fejezte ki Lévi Eskol miniszterelnöknek az izraeli csapatok szíriai határ menti nagyarányú összevonása miatt.

Május 15-én egyiptomi csapatösszevonásra került sor az izraeli határ mentén. Három egyiptomi hadosztály, és több, mint 600 harckocsi vágott át a Sínai-félszigeten. Egyidejűleg Szíria 50 kiképzés alatt álló dandárt mozgósított, és iraki zászlóaljok indultak el a Jordán menti határhoz. Kuvait, Jemen, és Algéri egyaránt megígérte, hogy csapatokat és repülőgépeket bocsát e két ország rendelkezésére. Nasszer egyúttal felszólította a Sínai-félszigeten állomásozó békefenntartókat a távozásra. U Thant az ENSZ burmai főtitkára, anélkül, hogy a testület elé terjesztette volna, eleget tett az egyiptomi felszólításnak. Május 18-án szíriai egységeket helyeztek készenlétbe a Golánon. Aznap az Arabok Hangja rádióadóban elhangzott: „Nincs többé nemzetközi erő, mely védelmezné Izraelt. Türelmet nem tanúsítunk többé. Nem fordulunk az ENSZ-hez Izrael miatt. Az egyetlen eszköz, melyet alkalmazunk Izraellel szemben, a totális háború, melynek eredményeképpen kiirtjuk a cionizmust!¹⁷⁷”.

Május 19-én az egyiptomiak megerősítették a Sharm-Es-Sheik-i helyőrséget, s Gázában Ahmed Shukeiry, a PFSZ vezetőjének palesztin hadserege, mely javarészt

¹⁷⁷ Isi Leibler, *The Case For Israel*, (Australia: The Globe Press, 1972) p 60.

menekültekből verbuválódott, kész volt elfoglalni az ENSZ erők által üresen hagyott táborhelyeket. A Radio Cairo hírt adott a katonai előkészületekről, és „megtorló” akciókat helyezett kilátásba izraeli célpontok ellen. Az arab világ rádióállomásai mind a zsidók torkának elvágásáról harsogtak.

Lévi Eskol miniszterelnök és Jicchák Rabin vezérkari főnök ekkor már tudta, hogy Egyiptom nem csupán fenyegeti Izraelt, nehogy megtámadja Szíriát. A fenyegetettség tudatában május 20-án egész Izraelben általános mozgósítást rendeltek el.

A harmadik arab-izraeli háború (1967) megvívására vonatkozó hadműveleti tervet a 4. sz. melléklet tartalmazza.

Május 22-én Nasszer lezárta a Tirán-szorost, elvágva ezzel Izraelt Afrikától és Ázsiától. Izrael készletei ide érkeztek, exportja innen indult, és itt vezetett az olajvezeték is.

Nem adták fel a reményt azonban, hogy diplomáciai úton oldják fel a feszültséget. A párizsi izraeli nagykövet De Gaulle közbenjárását kérte a szovjeteknél. Nem érkezett válasz. Washingtonban közölték, hogy a kérdést az ENSZ keretein belül kell megoldani. Ezzel együtt levelet küldtek Moszkvának, melyben elismerték Izrael jogát az önvédelemhez, tekintve, hogy a Tirán-szoros lezárása fizikai létét fenyegette. Lyndon Johnson ugyanakkor Nasszernak is küldött egy kemény hangú levelet. A kísérlet eredménytelenül zárult.

Június 1-jén Abba Eban külügyminiszter informálta miniszterelnökét, hogy Washington valószínűleg nem tudja megoldani a krízist. Izrael jelen esetben, ha támad, nem fogja magát egy ellenséges világgal szembetalálni, hiszen két hét alatt minden diplomáciai erőfeszítést megtettek, hogy békés úton szülessen meg a megoldás. Rabin

vezérkari főnök vezetésével elkészült a haditerv. A Negevben, az egyiptomi határsávban fekvő al-Quintillával szemben sok tankmakettet helyeztek el, hogy odakössék az egyiptomiak erejét. Most az ellenség legerősebb vonalát kellett áttörni északon, mert akkor automatikusan megnyílik az út az Akabai-öböl felé. Hét egyiptomi hadosztállal szemben a Sínai-félszigeten Jesájáhu Gavis tábornok déli hadserege állt, mely Tal, Joffe és Saron tábornokok vezette hadosztályokból tevődött össze. Gavis meg volt győződve arról, hogy megtalálta a jó megoldást: az egyiptomi védelmet áttörve Rafánál és Abu Agheilánál előreküld egy páncélos hadosztályt a Mitla-szoroshoz, elvágja az egyiptomiak visszavonulási útját és megsemmisíti a körülzárt ellenséget.

Tal tábornok feladata volt a rafai áttörés a Gáza-övezet déli végén. Ehhez a feladathoz háromszáz harckocsit kapott, Izrael elit páncélos alakulatát. Egy folyosót kellett nyitnia mintegy 45 kilométeres mélységben, az erős egyiptomi gyalogos hadosztályon és nehezen bevehető erődökön keresztül, Al-Arish-ig. Itt volt az egyiptomi hadsereg fő logisztikai bázisa a Sínai-félszigeten. Saron páncélos és gépesített hadosztálya kapta feladatul Abu Agheila erődítményrendszerének kiemelkedő teljesítménynek számító áttörését. Saron mind szemből, mind az erődöt megkerülve, hátulról egyszerre kívánt támadni. Mielőtt a két ág találkozott volna, a gyalogság a szárnyról támadást intézett volna az ellenséges erőd ellen. Joffe tábornok feladata volt, hogy a tartalék hadosztállal beszivárogon a nehéz, szinte járhatatlan terepen az ellenség háta mögé, egészen a Mitla-szorosig, elvágva ezzel a visszavonulási utat.

Egy fontos mondat hangzott el közvetlenül a háború előtt Johnson elnöktől: "Izrael nem lesz egyedül, ha csak nem akar egyedül lenni!¹⁷⁸". Washington ezzel áldását adta a háborúra. Június 5-én Mordecháj Hod vezérőrnagy, a légierő főparancsnoka kiadta

¹⁷⁸ Chaim Herzog, *The Arab-Israeli Wars*, (NY: Random House, 1982) p. 149

a támadási parancsot. Az izraeli repülőgépek felszálltak a szuezi, sínai-félszigeti és Nílus-völgyi ellenséges légi bázisok felé. Kétmotoros Vautour könnyűbombázók indultak Luxor felé, s egymotoros Mirage-ok Al-Arish és a Sínai-félsziget felé. Izraeli idő szerint 7.45-kor kellett egyszerre elérniük a célpontokat. Először meg kellett semmisíteniük a földön veszteglő bombázókat és elfogó vadászgépeket, majd el kellett pusztítaniuk magukat a bázisokat.

Az izraeli pilóták alacsonyan repültek, hogy kikerüljék a radarokat, majd adott időben egyszerre érték el a célt, és megtámadták a reggeli őrjáratból nemrég visszaérkezett Tupoljeveket és MiG-eket. Négy hullámban támadtak, és 170 perc alatt megsemmisítették Egyiptom legjobban felszerelt légierő bázisait, és a 340 gépből álló légiflottából 300-at pusztítottak el a földön. Másik huszat a levegőben lőttek le. Maguk az izraeliek sem számítottak ilyen jó eredményre. Megtorló csapásként még aznap izraeli gépek jordániai és szíriai repülőtereket bombáztak, megsemmisítve a teljes jordán légierőt és 50 szíriai MiG-et, a légierő kétharmadát. Ezen túlmenően, minden izraeli légtérbe behatoló gépet lelőttek. Június 6-án éjjélre Izrael 416 repülőgépet semmisített meg, ezekből 393-at még a földön, s csak 26 gépet vesztett az ellenséges légvédelem tevékenysége következtében. Ettől kezdve a légierő feladata az ellenséges páncélos oszlopok megsemmisítése volt.

Eközben Tal északi páncélos dandárja, heves ellenállásba ütközve ugyan, de elérte Khan Yunisnál a palesztin védelmi vonalat. Innen egy egység továbbment egyenesen Rafa felé, ellenséges aknamezőtől tartva. Egy másik egység déli irányba fordulva az egyiptomi fedezékek és aknamezők mögé került. Súlyos harcok árán bevették a várost, és ezzel megnyitották az utat Al-Arish felé. Június 6-án hajnalban az Al-Arish-i úton már

izraeli erők vonultak. Éjfélkor érték el a Sínai-félsziget fővárosának számító erődöt, és heves páncélos ütközet alakult ki. Légi támogatással, a gyalogság és a páncélos elhárító egységek legyőzték az arab ellenállást. A hadművelet végső fázisaként egyrészt likvidálták a teljes egyiptomi 7. hadosztályt, másrészt június 7-én kora délutánra, megtisztítva a palesztin fegyveres egységektől a területet, elfoglalták a Gáza-övezetet, és magát Gázát is.

Saron tábornok is nekilátott feladata végrehajtásának. Az Abu Agheila védelmi komplexum elfoglalása, mivel éjszakai támadást tervezett, teljes pontosságot, összehangolt együttműködést kívánt, hiszen ha a rendszer egyetlen eleme is arab kézen marad, beláthatatlan következményekkel járt volna a háború további menetére nézve. Saron erői egy gyalogoshadosztályból, egy páncélosdandárból és kiegészítő egységekből állt.

Június 5-én, sötétedéskor kezdődött a támadás Um Kataf ellen. A gyalogsággal egy időben ejtőernyősöket dobtak le 5 kilométerrel az erődítményrendszer mögött. A gyalogság szemből, míg az ejtőernyősök hátulról támadtak, s néhány perces harc után heves izraeli zárótűz rendítette meg az egyiptomi állásokat. Reflektorokat csak ez után, a közelharcban használtak, hogy az izraeli gyalogos és páncélos erők sortűzet zúdíthassanak az ellenségre. Június 6-án hajnal háromkor Um Kataf Saron kezében volt.

Joffe egységei is kivették részüket a harcból. Június 5-én a páncélosok 13 órás csatát vívtak az egyiptomiakkal Bir Lahfan-nál. Miután az ellenség visszavonult, Jebel Libni felé törtek előre, ahol az egyiptomi hadsereg kulcserődítése volt. Itt egy teljes gyalogosdandár állomásozott, páncélosok támogatásával. Heves tűzharc után Joffe bevonult az erődbe, s ezzel szabad volt az út a Sínai-félsziget belseje felé.

Mivel Izrael nem adott hírt a katonai helyzetről, így az egyetlen hírforrás a kairói rádió volt, mely az arab győzelmet, Izrael vereségét harsogta. Ennek hatására Szíria, Irak és Jordánia is úgy döntött, belép a háborúba. Június 5-én Szíria tüzet nyitott a Golánról a környékbeli izraeli településekre. Másnap szíriai gyalogosok és páncélosok megtámadták Tel Dánt és Säär Jásuv kibbucot. Ezeket a támadásokat az izraeliek visszaverték.

Június 5-én jordán támadás indult a zsidó Jeruzsálem ellen, valamint izraeli városokat és repülőtereket bombáztak.

Jeruzsálem zsidó lakosai kétségbeejtő helyzetben voltak. Kelet-Jeruzsálemet az Arab Légiónak uralta, s a helyi Jeruzsálem Dandár képtelen volt tartani a stratégiai és kulturális fontosságú Scopus-hegyet. Ráadásul Uzi Narkiss dandártábornok egységei, a Harel-dandár, Ramle mellett állomásozott, s páncélosai, a Super-Shermanok négy órával később érték volna el Jeruzsálemet, mint a jordán Pattonok. Június 5-én a jordán erők a város középvezetékének déli részén tüzet nyitottak. Néhány óra leforgása alatt 250 izraeli civil sebesült meg és 20 halott volt. Dajan, mivel remélte, hogy a jordánok csupán szimpátiatüntetés-szerűen lönek, parancsot adott Narkissnak, hogy várjon, míg erőteljesebbé válik a jordán támadás. Délután 1 órakor az Arab Légiónak átlépte a demarkációs vonalat és elfoglalta a volt angol kormányzósági palotát.

Június 6-án Dajan Jeruzsálembe rendelte Mordecháj Gur ezredes egy ejtőernyős dandár élén, hogy felszabadítsa a Scopus-hegyet az Arab Légiónak nyomása alól. Uri Ben Ari ezredes, a Harel páncélosdandár parancsnoka parancsot kapott Narkisstól, hogy keljen át a Jeruzsálem és Ramallah közti hegygerincen. Noha minden út mentén jordán bunkerek és aknazárak voltak, Ben Ari június 6-án reggelre elfoglalta a Jeruzsálem melletti hegyeket.

Gur ejtőernyősei 5-én késő délután megérkeztek Jeruzsálem újvárosába. Este a szakszervezet székházának tetejére reflektorokat szereltek, és annak fényében kezdték löni a jordán gyalogos- illetve gépfegyverállásokat. A Jeruzsálemi Dandár Shermanjai is megindultak a jordán bunkerek felé. Heves, mindkét oldalon nagy véráldozatot követelő harc alakult ki, melynek a végére már csak az Óváros maradt arab kézen.

Dajant szorította az idő. Lévi Eskol miniszterelnök közölte vele, hogy a kormány az Óvárost akarja. Ugyanakkor belátható közelségben volt a tűzszünet, melynek életbe lépése után már nem volt mód hadműveletekre. Június 7-én reggel fél kilenckor támadást indított az utolsó jordán magaslati állás ellen, mely az Augusztia Viktória templomnál volt, s melyet könnyedén elfoglalt. Ezután az ejtőernyősök haladéktalanul csatlakoztak a páncélosokhoz és a gyalogsághoz, az Oroszlán-kapunál beléptek az Óvárosba. A Via Dolorosán haladtak előre a Siratófal felé, hogy megtisztítsák a terepet az ott lévő arab mesterlövészekről. Noha nagy veszteségeket szenvedtek, perceken belül a Siratófalnál voltak, és elhallgattak a fegyverek. Jeruzsálemben megszűnt az arab ellenállás, minden zsidó kézre került. Slomo Goren katonai főrabbi fújta meg a sófárt, a kosszarvból készült rituális kürtöt a Siratófal előtt. Dajan, Rabin és Eskol csak ezt követően lépett a Fal elé.

Az Arab Légiónak mintegy 15.000 főt veszített, Jordánia légierője megsemmisült, területének jelentős részét, mely turisztikailag és gazdaságilag igen fontos volt, elveszítette, nem szólva az iszlám szent helyekről. Izrael is drágán fizetett az Óváros birtoklásáért. Veszteségeinek egynegyede itt vérzett el, 1705 halottat számlált Jeruzsálem elfoglalása.

Június 6-án Gavis tábornok, a déli hadsereg parancsnoka elrendelte, hogy Tal erői folytassák útjukat Bir Gafgafa felé, hogy elvághassák az Ismailiába vezető utakat.

Joffének előre kellett nyomulnia egészen a Mitla-szorosig, hogy minden egyiptomi visszavonulási utat lezárjon.

Másnapra az izraeli előőrs elérte a célt. Északon már csak 15 kilométerre voltak a Csatornától. A félsziget középső részén elfoglalták a Bir Gafgafába vezető utat. Délen elzárták a Mitla-szorost. Saron egy ütközetben megsemmisített két egyiptomi ezredet, 50 tankot és 300 gépjárművet tett használhatatlanná. Amikor az egyiptomi gépesített dandár át akart törni a Bir Gafgafa felé vezető úton, Joffe emberei a teljes dandárt megsemmisítették. A légiertő támogató bombázással befejezte a földi hadműveleteket: mire véget ért e harc, több mint 800 egyiptomi harckocsi vált harcképtelenné vagy hadizsákmánnyá.

Ezzel egyidőben Sharm-Es Sheik, a Vörös-tenger part partján fekvő egyiptomi erőd ellenállás nélkül megadta magát. Az egész Sínai-félsziget immár izraeli erők kezére került. Június 8-án már Izrael teljes egészében uralta a félszigetet. Hét egyiptomi hadosztály megsemmisült négy nap alatt. Aznap délután 1 órakor Federenko, szovjet ENSZ-nagykövet követelte a harci cselekmények beszüntetését este 8 órára. Abba Eban attól tette függővé a határidő elfogadását, hogy az arab országok is teljesítik a feltételeket. Nasszer, aki tudta, hogy nem maradt csapata Kairó védelmére, utasította az egyiptomi ENSZ-nagykövetet, hogy egyezzen bele a tűzszünetbe. Nasszerrel egyidőben Husszein jordán uralkodó is elfogadta a tűzszünetet.

Ezután már csak egyetlen feladat maradt: az északi ellenség térdre kényszerítése. Dajan parancsot adott David Elázárnak, az északi csapatok parancsnokának, hogy koncentráljon a Golán-fennsík északi részére, de úgy, hogy nem léphet be a demilitarizált övezetbe. Elázár így nyugatról csak korlátozottan vethette be egységeit, Szíria pedig a

Közel-Kelet talán legfélelmetesebb védelmi rendszerével várta. Tizenöt kilométer mélységben beásott tankok, acéllal megerősített bunker-rendszer, nehézfegyverzet, páncéltörők és rakétavetőik álltak a síreik rendelkezésére. Három dandár állomásozott a Golánon, és további hat tartalék-dandár várta a bevetést. Elázár úgy döntött, hogy a Bánjász-folyó menti területen támad, mely ugyan a legerősebb védelmi pont volt, de csak öt kilométerre volt az izraeli határtól. A csapatok felvonultak a környező hegyekre, és június 9-én délben elindultak a bulldózerek a síreik háta mögött, melyek megtisztították a sziklás terepet a tankok előtt, melyeket követett a gyalogság. A meglepett síreik tüzeltek az izraeliekre mindennel, amijük csak volt. A hadműveletben Izrael komoly veszteségeket szenvedett, de végül sikerült a beásott arab tankokat ártalmatlanná tenni, mikor a gyalogosok felértek a fennsíkra és heves gránáttűzzel árasztották el. Három hullámban kellett az izraeli erőknek támadniuk ebben a pokolban, mire három óras harc után (amelyet ököllel, késekkel, puskákkal is vívtak) végre sikerült elfoglalni az arab állásokat. Június 10-én reggel a támadás folytatódott. Erős légitámogatással megindultak al-Quneitra, a Golán adminisztrációs és katonai 80.000 fős „fővárosa” felé. Délben, Elad Peled dandártábornok ejtőernyős és gyalogos hadosztálya támadást indított a Tawafiqtól Kafr Haribon át El Al felé vezető közúthálózat ellen. Három és fél óra múlva az egységek Tawafiq-ban voltak. Úgy tűnt, a síreik elhagyták állásaikat. Egy ejtőernyős egység ekkor helikopteren Kafr Haribba indult, ahol szintén nem tapasztaltak ellenállást. Aznap délutánra al-Quneitra is harc nélkül került Izrael kezébe. Elázár terve bevált. Az arabok, miután elvesztették legerősebb bázisukat, pánikba estek, és hanyatt-homlok menekültek.

Szíria huszonhét óra alatt 2.500 halottat és 5.000 sebesültet veszített, tankjai egyharmadát, tüzérsége felét, és a stratégiaiul kulcsfontosságú Golánt. Izrael 115

halottat, 306 sebesültet veszített. Az egész háború során Izrael mindösszesen 40 repülőgépet és 80 tankot veszített.

Washingtoni idő szerint 08.00. órakor Koszigin, a Szovjetunió Minisztertanácsának Elnöke „forró dróton” telefonált Lyndon B. Johnsonnak, az Egyesült Államok elnökének, követelve az izraeli hadmozdulatok befejezését. Johnson azt felelte, hogy Izrael ígéretet tett, hogy megkíméli Damaszkuszt. Ezzel együtt Washington nyomást gyakorolt Izraelre, hogy szüntesse be a harcot. Izraeli idő szerint délután fél hétkor véget ért a Hatnapos háború.

Megváltozott a Közel-Kelet katonaföldrajzi térképe. A háború előtt Izrael főbb városai négyórányi repüléssel elérhetőek voltak a legközelebbi arab bázisról. Most az izraeli gépek könnyedén elérhették Ammant, Damaszkuszt vagy Kairót. Sem Jeruzsálem zsidó lakossága, sem Galilea nem volt többé állandó veszélyben.

3.4. A Jom Kippur-i háború

Izrael Állam 1967. júniusában megvívta első nagy háborúját az arab államok egyesített erőivel szemben. Hat nap alatt bebizonyította, hogy a zsidók hazájukat a túlerővel szemben is meg tudják védeni, sőt, minden szovjet támogatás ellenére az izraeli hadsereg a szomszédos arab államok területén biztonsági zónát tudott kialakítani. Ellenőrzése alá vonta a volt jordán Júda és Somron megyéket, a volt szír Golán-fennsíkot, a volt egyiptomi Gáza-övezetet valamint a Sínai-félszigetet.

A hatnapos háborút követő diplomáciai történések, ENSZ határozatok következménye mind a mai napig tart, annak ellenére, hogy az 1993. szeptember 13-án Washingtonban aláírt, és az az évi oslói tárgyalásokon alapuló Izraeli-Palesztin Elvi

Nyilatkozat csökkenteni próbálta nem csupán a korábbi közel három évtizedes feszültségeket, hanem az 1948, azaz Izrael Állam megalakulása óta fennálló ellenségeskedéseket is¹⁷⁹.

Az izraeli-arab béke látszólag egyetlen egyezménytől függött: Jeruzsálem adjon önrendelkezési és később államalapítási jogot a Jasszer Arafat által vezetett palesztin araboknak. (Arra a kérdésre, hogy „palesztin nép” létezik-e egyáltalán, a történeti és politológiai szakirodalom nem ad egyértelmű választ. Mindemellett megjegyzendő, hogy az izraeli-arab béke éppen úgy Izrael és a palesztinok közötti megállapodáshoz volt és van kötve, mint ahogy az 1970-80-as években a kelet-európai országok az USA-hoz való közeledésének a feltétele az Izraellel való viszonyuk pozitív rendezése volt.) Az Izrael-ellenes arab politika ideológiája a zsidó állam megalapításának ellenzésén túl új ponttal egészült ki, Izrael a hatnapos háborúban kivívott győzelme következményeinek elutasításával.

Az Izrael és az arab országok közötti fegyverszünet nem jelentett végleges békét. Az első békekötés csak 1979-ben jött létre, Izrael és Egyiptom között Washingtonban. 1994-ben Izrael és Jordánia írt alá békeszerződést. A zsidó állam valamint Libanon és Szíria között mind a mai napig hadiállapot van. Így az 1973-as Jom Kippur¹⁸⁰-i háború az egyik felvonása a ma már 55 éve tartó arab-izraeli konfliktusnak. Mint a hatnapos háborút, Izrael ezt is lényegében egyedül vívta meg és harcolta ki a győzelmet.

A Jom Kippur-i háború egyiptomi arcvonalon zajlott haditevékenységeit az 5.sz., míg a szíriai arcvonalon lefolytatott hadműveleteket a 6. sz. melléklet szemlélteti.

¹⁷⁹ <http://www.mideastweb.org/meoslodop.htm>

¹⁸⁰ A zsidóság legszentebb ünnepe, az Engesztelés napja, huszonöt órás teljes böjt, melynek során az evés és az ivás, a nemi élet és minden élvezetet okozó cselekvés tilos.

Nasszer, a pán-arab szellemet képviselő egyiptomi elnök 1969-ben kijelentette: „Amikor eljön az idő, támadni fogunk.”¹⁸¹

A hatnapos háború előtt, 1967 májusában az ENSZ békefenntartó erőit kivonták az egyiptomi-izraeli ütközőzónából. A háború idején az ENSZ Biztonsági Tanácsa több határozatban hívta fel a „harcoló feleket az ellenségeskedés megszüntetésére”¹⁸² anélkül, hogy külön kiemelte volna Izrael veszélyeztetettségét, és azt, hogy az arab államok provokálták ki a háborút. Az ENSZ BT 237. határozata már kifejezetten csak Izraellel foglalkozik, arra utasítva a zsidó államot, hogy a hadifoglyokkal a genfi 1949. évi egyezmény szerint bánjon, és a polgári lakosság épségét, valamint lakhelyére való visszatérését biztosítsa.¹⁸³ Az arab országokat ugyanakkor az ENSZ BT semmire sem kötelezte, az arabok által foglyul ejtett izraeli katonák alapvető jogainak betartásáról szó sem esett. A tűzszünetek megkötése után arab részről a zsidó telepekre való átlövések és erre való válaszul az izraeli határőrség védelmi lépései folytatódtak. Az izraeli hatóságok a szórványos támadások ellenére mindent megtettek, hogy az elfoglalt területeken meginduljon az élet. 1967. június 29-én Lévi Eskol, Izrael Állam miniszterelnöke kijelentette, hogy zsidók és arabok képesek és tudnak egymás mellett élni. Ezt azzal egészítette ki, hogy a genfi egyezményeken túlmenően az arab sebesült hadifoglyok éppen olyan magas színvonalú ellátást kapnak, mint az izraeli sebesültek.¹⁸⁴ Két nappal korábban Eskol arról értesített minden vallási vezetőt, hogy a vallási kegyhelyek szabadon látogathatóak minden felekezet számára, és mindenki szabadon gyakorolhatja

¹⁸¹ Meir, Golda: My Life (Dell Publishing Co. — New York 1976) p. 361

¹⁸² ENSZ BT határozatok: 233, 234, 235, 236, <http://www.un.org/documents/sc/res/1967/scres67.htm>

¹⁸³ u.o.

¹⁸⁴

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Foreign%20Relations/Israels%20Foreign%20Relations%20since%201947/1947-1974/1%20Statement%20by%20Prime%20Minister%20Eshkol-%2027%20June%201967>

vallását; ezt a Knesszet (az izraeli Parlament) el is fogadta. A törvény érvénybe lépve kimondta, hogy e jogok megsértőit börtönbüntetéssel sújtják.¹⁸⁵

Még ebben az évben november 22-én született meg az ENSZ BT 242. határozata. Ez kimondja, hogy Izraelnek ki kell vonulnia a megszállt területekről, ugyanakkor az állam határainak biztonságát jószomszédi viszonyal tudja garantálni. Az ENSZ BT határozatában csupán annyi szerepelt megvalósítandó konkrétumként, hogy Izrael vonja vissza csapatait, de az országhatárok, Izrael Állam biztonságának garanciája pusztán irányelv volt. („A legutóbbi harcokban elfoglalt területek” kifejezést Izrael természetesen a maga javára és hasznára értelmezte.) Ugyanakkor nem szerepelt semmi arra nézve, hogy az arab országok az Izrael-ellenes reguláris és irreguláris tevékenységüket kötelesek lennének befejezni.

Az Izraelt körülvevő arab országok továbbra is a terrortámadások háterszágaként szolgáltak, és továbbra is az Izrael-ellenes államok pénzelték a terroristák tevékenységét. Az arab vezetők 1967. szeptember 1-jei khartoumi csúcstalálkozóján határozatba foglalták, hogy nem hajlandóak Izraellel tárgyalni, az országot elismerni, és követelik a palesztinok jogait.¹⁸⁶ Ebben támogatást kaptak a Szovjetuniótól, hiszen nem sokkal az arabok háborús veresége után Moszkva új fegyverekkel látta el ezeket az országokat. Egyiptomban és Szíriában megjelentek a szovjet katonai tanácsadók és technikai szakemberek.

Mivel az arab hadseregek újraszervezése időt vett igénybe, és kiderült, hogy Izrael Állama nehezen győzhető le, így új taktikához folyamodtak az arab agresszorok: ez pedig

¹⁸⁵ Uo.

¹⁸⁶ <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreign+relations/israels+foreign+relations+since+1947/1947-1974/31+resolution+adopted+at+the+arab+summit+conferenc.htm>

nem más, mint a katonailag és politikailag szervezett, civilek és más, nem hadviselő reguláris katonai egységek ellen irányuló terrorizmus.

Különböző Izrael-ellenes terrorista szervezetek működnek Izrael Állam megalapítása óta, amelyeknek egyik vezére Jasszer Arafat. Az El-Fatah szervezetet 1959-ben hozta létre, és ezt az egyik legagresszívabb arab terrorszervezetként tartották számon. 1964-ben megalakult a Palesztin Felszabadítási Szervezet, melyet az Arab Liga finanszírozásával hoztak létre. Deklarált célja Palesztina felszabadítása és a palesztin haza megteremtése volt. E szervezet tagja lett később az Arafat vezette Fatah is. 1967. július 31-én a Damaszkuszhoz közeli Hama faluból több, fiatal palesztinokból álló csoport indult a Jordán folyó felé. Az egyik csoport vezetője volt Arafat, háborús álnevén Abu Ammar. Miután izraeli területre ért, fiatal arabokból (Dzseninben, Nabluszban [Schemben], stb.) csoportokat alkotott. Augusztustól már gyakran hajtottak végre akciókat kibbucok ellen, bombákat robbantottak Jeruzsálemben. Arafatot és 300 emberét az izraeli biztonsági erők kiszorították az országból. Jordániában találtak menedéket, ahol 12 ezer palesztint tudtak beszervezni a menekülttáborokban. A következő évben már buszokat robbantottak, köztük egy gyermekeket Herzlijából Tel-Avivba szállító buszt, melynek emlékművénél mind a mai napig gyertyák égnek.

A Palesztin Nemzeti Tanács 1968. július 10-17. közötti konferenciája felállított egy bizottságot, mely felülvizsgálta az 1964-ben elfogadott „Palesztin Nemzeti Charta”-t, és munkája egy új alapokmány megalkotását eredményezte. Ez mind a mai napig Arafat Palesztin Felszabadítási Szervezetének alkotmánya. A dokumentum egyszerre foglalja magába a nasszeri pán-arab felfogást és a szovjet „antiimperialista” és „anticionista” jelszavakat. A charta kimondta, hogy Palesztina az arab palesztin nép hazája, így ez arab

föld¹⁸⁷. Határainak a brit mandátum idején lévővel kell megegyeznie. A palesztinok nem voltak hajlandók elfogadni az 1917-ben született Balfour-nyilatkozatot sem. Szerintük Palesztinát cionista és imperialista erők foglalták el. Mindezek - a dokumentum szerint - feljogosítják és kötelezik a Palesztinát védőket arra, hogy ne csak reguláris, hanem terrorakciókkal is harcoljanak a cionisták (azaz Izrael állam katonái egyszersmind polgári lakossága) ellen.

A terrorizmus legitimációját nem hivatalosan bár, de Moszkva is támogatta, hiszen ez beleillett az akkori világban végbemenő különböző baloldali megmozdulásokba, diáktüntetésekbe. A korabeli sematikus baloldali gondolkodás és közvélemény a forradalmakat, felszabadító háborúkat, illetve akként feltüntetett mozgalmakat szinte feltétel nélkül elfogadta.

Arafat és más kisebb szervezetek élvezték az arab országokból (főleg Egyiptomból) érkezett szovjet anyagi és oktatási (kiképzési) támogatást. E kiképzésre annál is inkább szükségük volt, mert az arab katonák nem tudták szakszerűen használni az országukba telepített szovjet rakétákat.

Ezzel a háttérrel Nasszer biztosnak érezte, hogy az Izraellel a hatnapos háború után létrejött fegyverszünetet megszegheti, hiszen a világ egyik katonai nagyhatalma, a Szovjetunió állt mögötte. Nasszer megkezdte a „felmorzsoló háborút”. 1967. júliusában Egyiptom lőni kezdte a csatorna melletti izraeli állásokat. Az év október 21-én pedig elsüllyesztette az izraeli Eilat rombolót¹⁸⁸. Az 1967. június 1. és 1970. augusztus 8.

¹⁸⁷ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/cove1.html>

¹⁸⁸ Howard M. Sachar: A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

közötti időszakban 1424 izraeli katona és több, mint 100 civil vesztette életét. További 2000 katona és 700 civil sebesült meg, s mind terrorakciók következtében.¹⁸⁹

Az ENSZ mindvégig arról hozott határozatokat, hogy Izrael hagyja el a megszállt területeket, biztosítsa a palesztinok nemzeti jogait. Arafat szervezete 1968. december 26-án Athénban elfoglalt egy izraeli utasszállító repülőgépet és fogságban tartotta az utasokat. Sokat közülük megölték, megsebesítettek. Mivel a terrorista csoport Bejrútból indult akciója végrehajtására, válaszul az izraeli légierő december 30-án csapást mért a libanoni főváros repülőterére, ami emberi áldozatokat nem követelt, igaz, a polgári légiközlekedésben részt vevő gépek közül is sokat felrobbantottak.. Amíg az ENSZ BT 262. számú határozatában az izraeli ellenlépést élesen elítélte a polgári repülés veszélyeztetése miatt, addig a palesztin akció elítélése elsikkadt.

Nasszer haláláig az egyiptomi-izraeli kapcsolatok nem változtak. Szíria is folytatta a terrorcselekmények támogatását. Az arab Izrael-ellenes politikának mindvégig Kairó volt a központja. Az ország katonai és gazdasági ereje, az alig titkolt szovjet támogatás és Nasszer elnök tekintélye voltak a letéteményesei a pán-arab összetartás reményének. 1969. márciusában újabb heves támadás érte a Szuezi csatorna mentén állomásozó izraeli csapatokat. Az izraelieket nem érte váratlanul ez a támadás, mert felderítő repülőik arab csapatösszevonásokról és előkészületekről adtak jelentést. Az egyiptomiak a szovjet SAM-1 és SAM-2 rakétákon kívül MIG-21-es repülőgépeket is kaptak. Az egyiptomi légierő hatékonyságát azzal is növelték, hogy e gépeket részben szovjet pilóták vezették. A MIG-ek közül sokat lőtt le az izraeli légvédelem. A rakéták kezelőszemélyzete egyébként szintén szovjet volt, az egyiptomi hadsereg csak az infrastruktúrát biztosította.

¹⁸⁹ Bard, Mitchell G.: The War of Attrition 1967-1970

Nasszer 1969. március 30-án tartott beszédében közölte, hogy „voltak idők, amikor arra kértük katonáinkat, hogy csak akkor lőjenek az ellenségre [a szuezi parton], ha tüzet viszonznak. Most azonban a helyzet változott. Most arra kérjük a katonáinkat, hogy lőjenek az ellenségre akkor is, ha csak látják őket, de nem ők támadnak.” Május 1-i ünnepi beszédében kijelentette, hogy az ellenséget meg fogják ölni, és a Bár-Lév vonalat¹⁹⁰ hamarosan 60%-ban fogják lerombolni.¹⁹¹

Az USA által kezdeményezett egyiptomi-izraeli békéltetés, az úgynevezett Rogers-terv, egy lépést jelentett volna a béke felé. A Rogers-tervet az akkori amerikai külügyminiszter 1969-ben nyújtotta be, ezt azonban Izrael elutasította. Indokként többek között Jeruzsálem státuszának kérdését, az arab országoknak tett béketárgyalásokra vonatkozó javaslatok állandó elutasítását hozta fel. Mindazonáltal, míg az izraeliek semmilyen harci cselekményt nem hajtottak végre, addig az egyiptomiak nem szüneteltették katonai szárazföldi és légi tevékenységüket a csatorna mentén.

Nasszer 1970. szeptember 28-án meghalt. Helyét az addigi alelnök, Anvar Szadat vette át. Ugyanebben a hónapban a jordán király, Husszein likvidálta az országa területén tartózkodó palesztin terroristákat. Tette ezt egyrészt azért, mert a jordániai palesztinokat úgy igyekeztek maguk mellé állítani, hogy közben veszélyeztették Husszein hatalmát, másrészt pedig azért, mert a „palesztin kérdés” egyre közelebb hozta egymáshoz a valaha az Egyesült Arab Köztársaságba tömörült Egyiptomot és Szíriát. E két ország így harapófogóba szorította a hasemita királyságot, és sokáig fennállt a veszélye annak, hogy megbuktatják a jordániai rendszert. Ennek ódiomát Husszein egyszer és mindenkorra el akarta kerülni. (Az is megemlítené, hogy az 1967-es vereség óta Jordánia volt Izrael

¹⁹⁰ A Szezi-csatorna keleti partján létesített atombiztos izraeli védelmi erődítmény

¹⁹¹ <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreign+relations/israels+foreign+relations+since+1947/1947-1974/7+nasser+terminates+the+cease-fire-+statements+of.htm>

legbékésebb ellensége. Amman és Tel-Aviv között informális csatornákon létrejött a párbeszéd. Az akkori izraeli-jordán közeledés csak most kezd nyilvánosságra kerülni.)

Nasszer temetésén természetesen Koszigin, a Szovjetunió minisztertanácsának elnöke volt a fő vendég. Az USA részéről Nixon igazságügy-minisztere, Elliot Richardson vett részt. Szadat (aki nem folytatta elődje politikáját) a temetés utáni ceremónia idején külön beszélt vele, amiről Richardson később úgy számolt be, hogy az egyiptomi politikus különösen kedves volt vele. „Azt jelezte, hogy ha őt fogják elnöknek választani, kész lesz arra, hogy a Nasszer által megerősített egyiptomi-szovjet kapcsolatokat megszüntesse azért, hogy új kapcsolatokat létesíthessen az Egyesült Államokkal. Arra kért engem, hogy ... adjam tovább ezt otthon.”¹⁹² Az USA vezetői nem hittek abban, hogy Szadat lesz az új elnök, ezért ezt a közlését semmibe vették.

Miután elnökké választották, 1971. február 4-én a kairói parlamentben tartott beszédében kijelentette: „Ha Izrael hajlandó lesz erőit az „Átjáróig” visszavonni a Sínai-félszigeten, újra megnyitjuk a Szezei csatornát. Ha átvonulhatunk a [csatorna] keleti partjára, ünnepélyesen fegyverszünetet kötünk, visszaállítjuk diplomáciai kapcsolatainkat az Egyesült Államokkal, és békeszerződést írunk alá Izraellel.”¹⁹³ Ezzel a kijelentésével természetesen kivívta azoknak a moszkovita politikusoknak és katonatiszteknek az ellenszenvét, akik őt választották elnöknek.

Szadat kísérlete válasz nélkül maradt. Nyugaton és az USA-ban viselkedését és szavait pusztán cselnek vélték, a szovjetek pedig ellenséges lépésnek minősítették. Amikor Szadat látta, hogy a nyugati politikusok nem hisznek a közeledési kísérlet őszinteségében, ezt ellensúlyozandó vissza akart térni a szovjet táborba. 1972. április 10-

¹⁹² Bergman, Ahron - El-Tahr, Jihan: The Fifty Years of War (London 1998), 105-106. oldal

¹⁹³ Bergman-El-Tahr: id. mű 108. oldal

én arra kérte a kairói szovjet nagykövetet, hogy Moszkva tegyen lehetővé számára egy titkos találkozót a szovjet vezetőkkel. Szadat Moszkvába utazott, ahol nagy mennyiségű rakétát, tüzérséget és repülőket kért. A szovjet honvédelmi miniszter, Grecko marsall elcsodálkozva kérdezte Egyiptom első számú vezetőjét: „Elnök elvtárs, honnan vette ezeket a számokat? Ez több, mint az évi gyártásunk.” Leonyid Iljics Brezsnyev, az SZKP főtitkára is elutasította Szadat kérését. Az elutasítás hallatán Szadat közölte: „Ha kérésemet elutasítják, semmi szükségem a továbbiakban az önök segítségére. Ezentúl nincs miről beszélünk.”¹⁹⁴

Ezt követően 1972 nyarán Szadat hazaküldte az Egyiptomban dolgozó szovjet civil és katonai személyzetet, és ezzel párhuzamosan találkozót kért Richard Nixon amerikai elnöktől. 1973 februárjában - hosszú évtizedek óta először - egyiptomi-amerikai magas szintű megbeszélésre került sor. Szadat nemzetbiztonsági főtanácsadója, Háféz Iszmail tárgyalt Henry Kissinger külügyminiszterrel, majd maga Szadat is találkozott Kissingerrel 1973 novemberében. A tárgyalások kudarcba fulladtak, mert Szadat az Izraellel kötendő béke feltételül az 1967-es egyiptomi határokat követelte. Kissinger majdani megjegyzése ezekről a találkozókról sem mutatott komoly amerikai tárgyalókészséget. Az USA külügyminisztere később eképp nyilatkozott az egyiptomi elnökről: „azt hittem, Szadat az Aida egyik szereplője.”¹⁹⁵

(Egyetlen olyan esemény történt mindeközben Európában, mely megtépázta még baloldali körökben is a PFSZ és az arabok nimbuszát. Az 1972-es müncheni olimpián arab terroristák behatoltak az olimpiai faluba és lemészárolták az izraeli sportolók többségét. A merénylet világszerte nagy felháborodást váltott ki.)

¹⁹⁴ Bergman-El-Tahir: id. mű 111. oldal

¹⁹⁵ Bergman-El-Tahir: id. mű 113. oldal

Szadat kísérlete a politikai tábor váltására kudarcba fulladt. Személyének és Egyiptomnak a tekintélye egyaránt romokban hevert. Ez utóbbit helyre hozandó Szadat a háború mellett döntött. Elképzelése szerint egy „korlátozott háborút” indított volna, és 10 km-re nyomult volna be a Sínai-félszigetre. Ezt több egyiptomi tábornok ellenezte, akiket nyomban le is váltott. A háború megkezdése érdekében országa régi szövetségesehez, Szíriához fordult. Hafez Asszad szíriai elnök bele is egyezett egy közös, Izrael elleni háborúba, hiszen vissza akarta szerezni a víztartalékot biztosító és stratégiailag is fontos Golán-fennsíkot. Szadat azonban nem említette neki, hogy Egyiptom csak „korlátozott háborúra” készül.

A közös előkészületek egyik lépése az erők együttműködése volt. A másik egy megtévesztő lépés: Egyiptom és Szíria 22-szer rendelt el mozgósítást. Az állandó mozgósításokat megszokva Izrael és az USA egyaránt úgy vélte, hogy a sokadik eset után is csak közönséges megfélemlítésről van szó. Az új izraeli miniszterelnök, Golda Meir (Lévi Eskol halála után) és a régi-új honvédelmi miniszter Mose Dajan, valamint a szakértők nem hitték, hogy az 1967-es vereség után az arabok még egyszer meg mernék támadni Izraelt. Tették ezt annak dacára, hogy a jordán király, Husszein maga figyelmeztette az izraeli vezetőket a szíriai előkészületekre¹⁹⁶.

Végül sor került a 23. egyiptomi-szír mozgósításra 1973. október 6-án. Ekkor kezdődött el a Jom Kippur-i háború. Nem csak Izraelben volt ekkor csendes az élet, hiszen ez az a nap, amikor az ország minden zsidó lakosa böjtöl, de ekkor volt a muzulmán Ramadán¹⁹⁷ 10. napja is.

¹⁹⁶ Uri Bár Jozsef: Hácofe Senirdám, Zmora-Bitan, Ganei Aviv 2001

¹⁹⁷ Egy hónapig tartó böjti időszak, napkeltétől napnyugtáig tilos enni, inni, dohányozni, és szexuális életet élni

1973. szeptember 28-án Csehszlovákiában három arab fegyveres szállt fel egy szovjet vonatra, mely Izraelbe tartó zsidó emigránsokat szállított Ausztriába. Osztrák területen öt zsidó utast és egy vámtisztviselőt túszul ejtettek, majd szabad elvonulást kértek egy arab fővárosba. Bruno Kreisky osztrák kancellár - félve, hogy országa az arab-izraeli konfliktusok kárvallottja lesz -, túlteljesítette az arab terroristák követelését, és kijelentette, hogy bezáratja a Schönau-i kastélyban működő izraeli irodát, mely a szovjet zsidók Izraelbe történő emigrációját volt hivatott elősegíteni. Golda Meir azonnal Bécsbe repült, de Kreisky hajthatatlan maradt. Október 3-án kormányülés volt Izraelben, ahol a téma a Kreisky-affér volt, nem a határok menti arab csapatösszevonások. Néhány órával a kabinetülés előtt Golda Meir, Mose Dajan, Jigal Allon¹⁹⁸, Jiszráél Gálili¹⁹⁹ és a vezérkar tisztjei ugyan tartottak egy rövid megbeszélést e tárgyban, de mind egyetértettek abban, hogy a háború még nincs közel²⁰⁰.

Hogy Izraelt viszonylag készületlenül érte az arab támadás, az az izraeli hírszerzés számlájára is írható. Október 4-én a Moszad, az izraeli hírszerzés főnöke értesült arról, hogy a szovjet tanácsadók és családjaik elhagyták Egyiptomot és Szíriát. Aznap este légifelvételeket kapott, melyek példátlan méretű katonai felvonulást mutattak mind Egyiptomban, mind Szíriában. Még aznap megbízható forrásból értesült arról, hogy a háború most már bizonyos. Mégsem történt semmi.²⁰¹

¹⁹⁸ 1969 és 1974 között miniszterelnök-helyettes

¹⁹⁹ az izraeli fegyverek főtervezője, korábban és később egyaránt tárca nélküli miniszter

²⁰⁰ Howard M. Sachar: A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

²⁰¹ Dan Raviv, Yossi Melman, Dan Ravin: Every Spy a Prince: The Complete History of Israel's Intelligence Community, Houghton Mifflin Co. 1990.

Az egyiptomi légitámadás 14 óra 05 perckor kezdődött. A háború megindulása után Golda Meir a televízióban és a rádióban többek között ezeket mondta:

„Izrael lakosai! Ma 14.00 körül Egyiptom és Szíria seregei támadást indítottak Izrael ellen...A Cáhál visszaütött és feltartóztatta a támadást. Az ellenség komoly veszteségeket szenvedett... Azt hitték, meglepik Izrael lakosait, akik Jom Kippurkor a zsinagógákban imádkoznak... De mi nem lepődünk meg... Nincs kétségünk a győzelmünk felől...”²⁰²”

Az izraeli csapatokat váratlanul érte a támadás. E váratlanságnak köszönhetően az egyiptomi hadsereg két nap alatt mintegy 12 kilométerre nyomult előre izraeli területen, légideszantok bevetésével.

Az ENSZ nem reagált olyan gyorsan és sűrűn az Izrael elleni támadásra, mint amennyire korábban a palesztinok jogait követelte a BT és az ENSZ Közgyűlése. Az egyesített arab erők emberanyagban és fegyverzetben egyaránt túlerőben voltak Izraellel szemben. Az egyiptomi-szíriai hadseregekben 1,1 millió katona harcolt, 3425 harckocsit, 3000 löveget, 1060 repülőgépet és 75 hadihajót vetettek be. Ezzel szemben Izraelben a Jom Kippur miatt mozgósítási gondokkal küzdöttek. Miután a jeruzsálemi rabbinátság feloldotta az ekkor szokásos tilalmakat²⁰³, kezdődhetett csak el a felkészülés a védelemre. Csak a mozgósítás utáni 3. napon volt a Cáhálban (Cvá Hágáná LeJiszráél, Izraeli Védelmi Erők) 300 ezer katona. Mindössze 1700 harckocsit, 2350 löveget és aknavetőt, 488 repülőt és 26 hajót tudtak bevetni. Ehhez még az is hozzájárult, hogy az akkor hadrendben volt francia Mirage gépekhez a francia bojkott miatt nem lehetett alkatrészeket beszerezni, és a hadtáp, illetve utánpótlás is akadozott.

²⁰² Howard M. Sachar: A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

²⁰³ Életveszély esetén a zsidó vallási törvények csekély számú kivétellel érvényüket veszíthetik

A háború első napján a szíriai harcok majdnem elérték az 1967-es határt a Golánon. Október 7-én délelőtt mintegy nyolc kilométerre nyomultak be Izrael területére, de ott az izraeli ellencsapások megállították a szír sereget. Itt kell megemlíteni a Latakiai tengeri ütközetet, amely a világ első, tengeren zajló rakétacsatája volt. Az izraeli és szíriai haditengerészet első csatája volt ez ebben a háborúban, a szír kikötőváros, Latakia közelében. Ez volt az az ütközet, amelyben az izraeli haditengerészet bebizonyította, hogy méltó társa a légi erőknek és a szárazföldi erőknek. Két napig tartó állóharc után az izraeli hadsereg ellentámadásba ment át. A támadás során az izraeliek majdnem megsemmisítették a teljes szíriai légvédelmi rendszert, s a szírek több, mint 400 harckocsit veszítettek. Október 9-én indult meg a Golánon az izraeli ellentámadás, s négy nap után a Cáhál már 35 km-rel Damaszkusz alatt volt. Mivel a szír hadsereg ezen időszak alatt súlyos veszteségeket szenvedett, így képtelenek voltak újra támadást indítani. Ez tette lehetővé az izraeli hadvezetés számára, hogy erőket csoportosítson át a Sínai-félszigetre, s ott is kivívja a győzelmet. Október 11-én, látva, hogy Izrael megtörte a szíriai lendületet, Dávid Elázár vezérkari főnök és a vezérkar többi tagja mind egyetértett azzal, hogy a fő katonai erőket biztonságosan átcsoportosíthatják az egyiptomi hadszíntérre²⁰⁴. Az egyiptomi erők addigra rövid idő alatt átkeltek a Szezei-csatornán, és beékelődtek a Bár-Lév vonalba. Ezután 3 napos állóharc folyt a csatorna mellett. Ennek végén az egyiptomi erők - elvonva az izraeli erőket és ezzel lélegzetvételnél szünethez juttatva a szíriai csapatokat - támadást indítottak, melynek során súlyos vereséget szenvedtek. Az izraeli hadsereg átkelt a csatornán, több rakétaindítót megsemmisített, ezzel súlyos károkat okozva az egyiptomi légvédelemnek. Október 14-én az egyiptomi

²⁰⁴ Howard M. Sachar: A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

erők támadást indítottak, hogy Izrael erőit lekötve lélegzethez juttassák a szíriaiakat. Izrael visszaverte a támadást, és Egyiptom újabb vereséget szenvedett. Egészen a tűzszünetig, október 22-ig a izraeli légierő támogatásával 15 ezer katona és 500 harckocsi részvételével hídfőt létesítettek. Ezzel teljesen bekerítették a 3. egyiptomi hadsereget.

Az egyiptomi hadvezetés súlyos hibákat követett el, melyek megkönnyítették az izraeli hadsereg számára a győzelmet. A hibák mind a hadműveletek tervezésekor, mind a harci cselekmények közben megmutatkoztak. Nem volt összhang az egyiptomi és a szíriai haderők között, a parancsnoki állomány képtelen volt a bonyolult harc vezetésére, a személyi állomány elégtelenül volt kiképezve stb.

A Jom Kippur-i háborút nem csupán három állam vívta. A Szovjetunió október 11-től légihídon támogatta Egyiptomot és Szíriát, egészen október 22-éig. Ezen időszak alatt naponta 50 gép szállított utánpótlást, s a fegyverszállítások csak november 4-én fejeződtek be. Az Egyesült Államok szintén légihíd létesítésével támogatta az izraeli hadsereget, fegyvereket, repülőgépeket és különböző eszközöket szállítottak Izraelbe. Október 14-én kezdődött meg a szállítás, s oly mértékű volt, hogy szinte teljesen pótolta az izraeli veszteségeket. Megérkezett az első amerikai C-5 szállítórepülőgép, és ezt követően teljes erővel beindult a légihíd. Kissinger ezzel egy időben tűzszüneti javaslatot nyújtott be a szovjeteknek, akik Egyiptomtól kértek felvilágosítást a háború lehetséges kimeneteléről. (Moszkva addig nem mutatott nagy érdeklődést a tűzszünet iránt, amíg úgy tűnt, hogy az arab hadseregek győznek.) Irak, Szaúd-Arábia, Kuvait és Líbia is küldött kisebb-nagyobb haderőket és/vagy technikai eszközöket, valamint finansiális támogatást a térségbe.

Noha az arab hadseregek létszámban és technikában egyaránt fölényben voltak Izraellel szemben, az eszközök színvonal alatti kezelése, az izraeli hadsereg képességeinek alulbecsülése, valamint a hadászati és a harcászati hibák²⁰⁵ együttesen okozták az arab seregek vereségét. (Míg például az izraeli hadsereg közvetlenül kapott ürfelderítési adatokat az Egyesült Államokból, erre az arabok és a szovjetek együtt sem voltak képesek. De a szíriai légvédelem sem állt feladata magaslatán: nemcsak izraeli gépeket, de felismerőképesség híján saját gépeiket is lelőtték.) Az izraeli győzelemhez a katonai felkészültségen túl az is hozzájárult, hogy a Cáhál katonái tudták: ha elveszítik a háborút, nem csupán legyőzött ország lesz Izrael, hanem elfoglalt és elpusztított állam is. Az arab seregek győzelme a zsidó nép fizikai létét veszélyeztette volna.

A fegyverszüneti tárgyalások elsősorban a Szovjetunió és az USA között folytak. Október 24-én Dobrinyin szovjet nagykövet felhívta Kissingert, hogy átadja Brezsnyev főtitkár sürgős üzenetét Nixon elnöknek. A szovjet főtitkár Izraelt tette felelőssé az "erőszak továbbterjedéséért", és szovjet lépéseket helyezett kilátásba. Kissinger tájékoztatta Nixont, aki egyetértett a külügyminiszter által javasolt katonai készenléttel, akárcsak a Biztonsági Tanács. Az összes amerikai katonai egységet ariadókészültség egy fokkal történő emelésére utasították világszerte. Hatvan nehézbombázót Guamról az USA-ba rendeltek. A 82. légi hadosztályt Fort Braggban riadóztatták, és készültségbe helyezték. Noha Kissinger nem tájékoztatta erről Dobrinyint, megtette helyette a szovjet hírszerzés. A krízis szinte egy csapásra megoldódott. Brezsnyev utasítására Jakov Malik, a Szovjetunió képviselője a Biztonsági Tanácsban szovjet-amerikai béketervet nyújtott be.

²⁰⁵ Nem fedték fel teljesen az izraeli csapatok védelmi mélységét; nem célpontra, hanem területre tüzeltek stb.

A Jom Kippur-i háború véget ért ugyan, de a *status quo* fennmaradt, egészen a későbbi békekötésekig, illetve a Jichák Rabin nevével fémjelzett békefolyamatig.

3.5. A libanoni háború

Izrael a Jom Kippur-i háború után viszonylagos békében élt északi szomszédjával. Mivel Libanon Izrael legkisebb és leggyengébb arab szomszédja, tehát nem volt várható komoly támadás az ország ellen. Noha Libanon valóban gyengébb volt, mint más arab államok, a fentiek ellenére mégis állandó biztonsági problémát jelentett.

A hetvenes évek közepén mintegy háromezrezer palesztin menekült tartózkodott Libanonban, nem rosszabb körülmények között, mint bárhol máshol az arab világban. 1970-ben Husszein, jordán uralkodó kiűzte a PFSZ-t országa területéről. A PFSZ katonai szárnya ekkor tette át székhelyét Libanonba. A társadalmi elfogadottság gátja jelen esetben a libanoni keresztények és a szunnita mohamedán többségű palesztin menekültek közötti gyanakvással és idegenkedéssel teli légkör volt. Az uralmon lévő keresztény többség nem látta szívesen a palesztinok beilleszkedését a libanoni társadalomba.

A menekültek éppen ezért könnyen csatlakoztak a számukra kedvező jövőképet felmutató PFSZ-hez. Libanonban ekkor mintegy 15-18.000 palesztin tartózkodott, egyharmaduk Líbiából, Indiából, Irakból, Sri Lankából, Csádból, valamint Mozambikból érkezett zsoldos katona volt. Arafat és a PFSZ mintegy 400 millió dollár segélyt kapott éves bontásban Szaúd-Arábiától és az olajban gazdag arab államoktól. Ebből az összegből a PFSZ kialakította saját szociális és gazdasági hálózatát elsősorban Libanonban. A pénz egy részét természetesen fegyverkezésre fordították. A Hermon-hegy lábánál, a szíriai-libanoni-izraeli határ mellett alakították ki a fegyverraktárakat,

melybe szovjet és líbiai fegyvereket telepítettek. A meglévő fegyverek - tüzérségi eszközök, légvédelmi rakéták, T-34-esek - birtokában, kihasználva a rendkívül kedvező földrajzi helyzetet és a fanatikus személyi állományt, sorozatos terrorakciókat hajtottak végre Észak-Izrael ellen²⁰⁶.

Mindeközben kiépítették a palesztin infrastruktúrát is Libanonban. Saját kórházat, bankot, rádióállomást, hírügynökséget üzemeltettek, s mintegy állam az államban tevékenykedtek Libanonban. Odáig fajult a helyzet, hogy 1974 áprilisában a maronita keresztény falangista milícia összecsapott a PFSZ egyik egységével Bejrút mellett. Másnap a palesztinok ellentámadást indítottak, és sok keresztényt meggyilkoltak. Az erőszak kiszélesedett, sok libanoni mohamedán csatlakozott a palesztinokhoz, és az összetűzések polgárháborús helyzetet teremtettek. Egy évig tartó belső csatározások után már olyannyira komollyá vált a szituáció, hogy Szíria kénytelen volt közbeavatkozni. Szíriában kiképzett palesztin egységeket vetett be. 1978-ban a „békefenntartókként” Libanonban tartózkodó szír csapatok már az ország kétharmadát ellenőrzésük alatt tartották.

1976-ban a libanoni nagykövet, Edward Ghorra az ENSZ közgyűlésén kijelentette, hogy a palesztinok, akik különböző PFSZ-szárnyakhoz tartoznak, elrabolnak libanoniakat és külföldieket, fogságban tartják és kikérdezik őket, de nemegyszer meggyilkolják foglyaikat.

A PFSZ libanoni jelenlétét legplasztikusabban a New York Times riportere, David Shipler festette le, aki ellátogatott Damourba, egy keresztény városkába, amelyet a PFSZ 1976-ban elfoglalt. A riporter szerint a PFSZ a városkát katonai bázissá alakította,

²⁰⁶ Howard M. Sachar: A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

„a templomokat fegyverraktárként használva²⁰⁷”. Mikor a CÁHÁL elfoglalta a városkát, Begin izraeli miniszterelnök kihirdette, hogy a keresztény lakosok visszatérhetnek a városkába, a hazatérők elmondták Shiplernek, mennyire örülnek, hogy az izraeliek felszabadították őket.

A palesztinok nem elégedtek meg azzal, hogy Libanonból támadták Izraelt, a világ minden pontján terrorakciókat hajtottak végre izraeli vagy zsidó célpontok ellen. Legismertebb akcióik között szerepel az olimpiai falu elleni támadás Münchenben, 1972-ben, vagy az Air France menetrend szerinti járatának Ugandába való eltérítése 1976-ban.

Az egyik legnagyobb szabású akciót Izrael ellen 1978 márciusában hajtották végre, mikor terroristák szivárogtak be Izraelbe, és eltérítettek egy buszt. Mikor az izraeli katonák megállították a járművet, a terroristák tüzet nyitottak, és a tűzharcban 34 civil túszt veszítette életét.

A támadásra való válaszul a CÁHÁL benyomult Dél-Libanonba, és megsemmisítette az ott lévő palesztin bázisokat. Két hónapi ott-tartózkodás után vont ki Izrael csapatait Libanonból, azzal a feltétellel, hogy ENSZ-békefenntartók veszik át az ellenőrzést. Az ENSZ-katonák képtelenek voltak megelőzni a további terrortámadásokat, s így csak fokozódott az erőszak a térségben.

1981-ben választások voltak Izraelben. Ezek eredményeképpen Ariel Saron lett az új honvédelmi miniszter. Egyik legfontosabb feladatának azt tekintette, hogy a PFSZ katonai-politikai uralmát megtörje Libanonban - megszüntetve ezzel a Galileára nehezedő fenyegetettséget -, és Libanont egy Izraellel békében élő állammá alakítsa, a legitim libanoni vezetéssel együttműködve. Az elképzelés második feléhez maronita uralom kellett Libanonban, Bashir Gemajel vezetésével.

²⁰⁷ New York Times, 1982. június 21.

1982 januárjában Ariel Saron titkos látogatást tett Bejrútban. Ott találkozott Bashir Gemajel elnökkel, és közölte vele, hogy Izrael Bejrút alá vonul, ha a falangisták kihasználva helyzeti előnyüket, teljesen uralmuk alá vonják a várost. Gemajel olyannyira egyetértett Saronnal, hogy a következő hónapban az odalátogató izraeli vezérkari főnököt, Raful Eitant az izraeli himnuszot játszó katonazenekar fogadta. Az elkövetkező hetekben Izrael - Gemajellel szorosán együttműködve - történetének legjobban előkészített katonai akciójára készült.

1982 májusában Arafat mindent tudott az izraeli előkészületekről. Ekkor a palesztin erőt öt gyalogosdandár, négy nehéztüzérségi és támogatóegység, egy páncélosadosztály, és néhány hajó a szíriai Latakia kikötőben alkotta, s az év során Arafat meg akarta háromszorozni katonai erejét. Május 15-én levelet küldött Menachem Begin miniszterelnöknek, amelyben felhívta Begin figyelmét egy izraeli katonai akció sikertelenségére.

Az eseményeket egy merénylet gyorsította fel. 1982. június 3-án Londonban merényletet követtek el Slomo Argov izraeli nagykövet ellen. A nagykövet túlélte a merényletet, de egész életére kerekesszékre kényszerült. A merénylő Hasszán Szaid, palesztin fiatalember volt, akiről a rendőrségi vizsgálat kiderítette, hogy a PFSZ Abu Nidal vezette szárnyához tartozott²⁰⁸.

1982. június 4-én az izraeli légierő csapásokat mért libanoni palesztin célpontokra, bázisokat és fegyverraktárakat rombolva le egészen Bejrútig. A palesztinok válaszul az észak-galileai településeket lőtték.

Másnap az izraeli kabinet rendkívüli ülést tartott Jeruzsálemben. Begin és Saron kifejtették, hogy a libanoni határtól mintegy negyven kilométer mélységben kell

²⁰⁸ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/argov1.html>

megtisztítani a terepet a palesztinoktól, hogy Észak-Izrael nyugalomban és biztonságban élhessen. A kormány néhány tagja attól tartott, hogy az események háborúvá szélesedhetnek ki, de Saron megnyugtatta őket, hogy a katonai műveletek legfeljebb három napig tartanak majd.

Június 6-án megindult a Békét Galileának fedőnevű hadművelet.

Az izraeli csapatok Libanon elleni támadását a 7. sz. melléklet szemlélteti. Három izraeli hadosztály indult el mintegy nyolcvanezer fővel. Az egyik a tengerparton nyomult előre, a másik Szidon és Damour térsége felé vette az irányt, míg a harmadik a Shouf-hegység központi része felé fordult. A cél az volt, hogy teljes Dél-Libanont megtisztítsák a palesztin erőktől. Az elején még minden terv szerint folyt le. A Metulla felől induló csapatok első célpontja Beaufort Castle volt, egy középkori erőd, mely már évek óta palesztin tüzelőállásként szolgált. Mivel az odavezető utak alá voltak aknázva, korábban lehetetlen volt elfoglalni az erődöt. Most azonban izraeli helikopterek a föld alá kényszerítették az arab gerillákat, s az izraeli katonák a part menti sziklákon felmászva be tudtak hatolni az erődbe, s belülről kifelé haladva megsemmisítették az arab védőket. A nap végére már át is adták az erődöt Szaad Hadad őrnagynak, a keresztény milícia parancsnokának²⁰⁹.

Ahogy előrenyomultak az izraeliek, úgy növelte Szíria is a libanoni katonai jelenlétét. A háború második napján már megközelítőleg negyvenezer szíriai katona tartózkodott Libanonban, de nem konfrontálódtak az izraeli csapatokkal. A többi egységek továbbnyomultak Tyrus, Szidon és Nabatija felé, a második nap végére

²⁰⁹ Howard M. Sachar: A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

elfoglalva mindhárom várost. A harmadik napon, a légi támogatás igénybevételével Eitan csapatai átkarolták a Bejrúttól délre lévő palesztin csapatokat.

A második napon Eitan part menti előrenyomulása Bejrút felé a szíriaiak számára a libanoni falangistákkal való együttműködéssel fenyegetett, nem szólva arról, hogy elszakították volna a Bekaa-völgyben állomásozó szír haderőt a libanoni fővárosban állomásozó egységeiktől. Egy másik izraeli hadosztály Avigdor Ben Gal vezérőrnagy parancsnoksága alatt a Shouf-hegység felől megindult, hogy kettévágja a Bejrút-Damaszkusz autópályát, ezzel is elszigetelve egymástól a szíriai erőket. Ekkor Asszad elnök válaszút elé érkezett: vagy kivonja csapatait Libanonból (s Saron ezt remélte), vagy összecsapnak az izraeli erőkkal.

Ez utóbbi történt. Június 7-én Ben Gal egységei Dzsezinnél, amely a Bekaa-völgy déli részének kapuja volt, összecsaptak a szíriai erőkkal. Az összecsapás megállította az izraeli előrenyomulást. Ezután a CÁHÁL számára egyetlen alternatíva mutatkozott, a Bekka-völgybe telepített szír légvédelmi rakétarendszer elleni támadás. Június 9-én megindult az izraeli támadás. Az izraeli nehézbombázók megzavarták a szíriai radarokat, és rövid időn belül - egyetlen szíriai találat nélkül - megsemmisítették a tizenkilenc rakétaelhárító üteget. Hasonló volt a helyzet a légicsatákkal. Június 9-én és 10-én 96 szíriai gépet lőttek le izraeli veszteség nélkül. Június 11-én, mivel a szír egységek hatalmas veszteségeket szenvedtek, Asszad elnök elrendelte a katonai tevékenység beszüntetését.

Június 12-én egyesített izraeli légi, szárazföldi és vízi támadás indult a Bejrút környéki palesztin állások ellen. Egy szíriai helyőrségnek otthont adó falu, Kfar Sil mellett az izraeliek nem várt ellenállásba ütköztek. Ez az ütközet a háború leghosszabb

ideig tartó és legbrutálisabb csatájává vált. Másfél napig küzdöttek egymással az izraeli és a szíriai erők, s a CÁHÁL elitegysége, a Goláni dandár további légelhárító utánpótlást és légitámogatást kért, hogy meg tudja törni a szíriai védelmet. Noha a védelmi vonal mögött izraeli ejtőernyősöket dobtak le, akik folytatták útjukat Bejrút felé, a helyi szíriai erők egészen június 13-ig folytatták az olykor test-test elleni harcot. Ekkor az izraeli csapatok elérték Bejrút keleti kapuját.

A háború eddigi menetében a szíriai erők jórészt elhagyni kényszerültek Libanont, a palesztinok jelentős veszteségeket szenvedtek, felszerelésben és emberben egyaránt. A harcokban Izrael is veszített katonákat, közöttük Jekutiél Adam vezérőrnagyot. Ő volt a legmagasabb rendfokozatú katona, aki hősi halált halt az izraeli háborúk során. Érdekességként kell megemlítenem, hogy a helyi síita és keresztény lakosság egymással versengve kedveskedett az odaérkező izraelieknek, nemegyszer vendégül látva a parancsnokokat vagy a katonákat.

Június 13-a után az izraeli haderő gyakorlatilag megszállta Bejrút déli részét. A páncélosok és a gyalogság körülrzárt mintegy tizenötezer palesztint és fél millió helyi mohamedánt. Saron célja a palesztinok és a szíriaiak Bejrútból való eltávolítása, és a palesztin infrastruktúra megsemmisítése volt. Ezzel lehetőség nyílt volna Bashir Gemajel számára, hogy felszabadulva a palesztin és szíriai nyomás alól, békét kössön Izraellel.

Gemajel és apja, Pierre Gemajel sejk azonban áthúzta Saron számításait. Két hónap volt hátra a kiírt elnökválasztásig Libanonban, és Bashir szerint nem volt szükség a moszlim lakossággal való konfrontációra, még a palesztinokkal szemben sem. Ahelyett, hogy a falangista milíciát bevetették volna Nyugat-Bejrútban, felajánlották Saronnak a

teljes logisztikai és információs támogatásukat, beleértve a kulcsfontosságú nyugat-bejrúti palesztin létesítmények pontos helyének ismertetését is, de semmi többet²¹⁰.

A CÁHÁL-nak ezután nem maradt más választása, mint hogy Bejrútban folytassa a PFSZ elleni harcot. Mintegy négyszáz tank nyomult be a fővárosba. Mind a páncélosok, mind a gyalogság heves harcokat vívott Bejrút nyugati részén, ahova a PFSZ erői befészkeltek magukat. Jelentős mértékben folyt be a harcokba az izraeli légierő is. Szisztematikusan bombázták a palesztin állásokat, és június végére több, mint ötszáz épület hevert romokban. A felmorzsoló hadműveletek pedig folytatódtak. Július közepére Arafat tűzszüneti javaslatot tett. E szerint megfelelő garanciák esetén kivonná embereit Bejrútból, és csatlakozna a reguláris libanoni hadsereghez. Saron és Begin visszautasította a tervet. Ők azt akarták biztosítva látni, hogy nem marad egyetlen palesztin gerilla sem Bejrútban. Folyamatosan dúltak tovább a harcok, és július végén az utcai harcok következtében már nem volt élelem, víz és elektromosság Bejrút nyugati felén. Augusztus 4-én a izraeliek elfoglalták a főváros nemzetközi repülőterét is. Ekkor zajlott le a főváros legerősebb bombázása is - 127 bevetés tíz óra alatt -, melyet a haditengerészet is támogatott.

Arafat nehéz helyzetben volt. Nem csupán az izraeli támadások miatt, de azért is, mert egyetlen arab ország sem ajánlott fel nekik menedéket. A szíriai illetve az iraki kormánynak nem volt szüksége a palesztinok ezreire, Husszein pedig, aki kiűzte a palesztinokat, nehezen fogadta volna vissza országába őket. Philip Habib, amerikai külügyminiszter-helyettes augusztus 10-én tett egy kompromisszumos javaslatot, mely értelmében Szíria befogad négyezer palesztin katonát, Jordánia kétezret, a többieket

²¹⁰ Howard M. Sachar: A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002

pedig Észak-Afrikába, főként Tunéziába menekítik. Egyidejűleg francia, olasz és amerikai multilaterális erők érkeznek felügyelőként Bejrútba, míg a síreket és a palesztinokat evakuálják, az izraeli csapatokat pedig mintegy 50 km-rel hátrébb vonják.

Beginék jobban szerették volna, ha a multilaterális erők akkor érkeznek, mikor a palesztinok és a sírek elhagyták a várost, Washington nyomására azonban augusztus 12-én elfogadták a tervet. Saron - mintegy figyelmeztetve Arafatot, nehogy az utolsó percben meggondolja magát - egy utolsó bombázást rendelt el, melyben legalább háromszázan veszítették életüket. Reagan elnök éles hangú telefonbeszélgetésben szólította fel Begin, hogy tartsák be a tűzszünetet, különben a két ország kapcsolatai sínylik meg a további harci cselekményeket.

Augusztus 21-én minden a terv szerint zajlott, a palesztinok - a francia csapatok érkezésével egyidejűleg - kezdtek kivonulni Bejrútból. Az elkövetkező napokban, ahogy az olasz és az amerikai csapatok is megérkeztek, további palesztin csoportok távoztak. Az első távozó csoportot egy görög hajó szállította el Libanonból, amerikai kísérettel. Tizenkét napon keresztül tartott a mintegy 14.000 palesztin és szíriai katona kivonása Bejrútból tengeri úton, vagy a Bejrút-Damaszkuszi autópályán. A nem reguláris és a nem libanoni erők kivonásával a háború gyakorlatilag befejeződött.

3.6. Következtetések

1948-ban Deganja kibbuc és Yadin sajtókonferenciája a szellemességet, a fífikát helyezte az erő elébe. Az elmével vívott harc sem új keletű. Zakariás próféta írja: „nem erővel és nem hadsereggel, hanem szellemmel!”. Itt sem az erőviszonyok alakították az

ütközetek és a háború sorsát, hanem a gondolat, a Talmud borotvaéles logikáján edződött zsidó gondolkodásmód.

Jeruzsálem lakosaiért elkeseredett küzdelem folyt. Míg az arabok könnyedén áldozták fel az embereket - lásd a tűzszünetet kötő egyiptomi miniszterelnök meggyilkolása -, addig a zsidók komolyan vették Mózes intelmét: „ne állj tétlenül felebarátod vérénél!”, és megmentendőnek ítélték minden egyes embert, s a védtelenek pusztulásának megelőzését fontosabbnak tartották a katonai műveleteknél. Ezért fektettek nagy energiát a jeruzsálemi ösvény kiépítésébe, noha ezzel a harcoktól vontak el erőket, s így kockázatosabbak voltak a katonai műveletek.

A területszerzés filozófiája Józsuától eredeztethető. Az Ígéret Földjét most nem Isten, hanem az ENSZ határozata juttatta Izrael népének. Ennek megszerzése nem pedig pusztán lehetőséget, hanem kötelezettséget is jelentett.

Az 1956-os Kádes-hadművelet nyitó akkordja Józsuá Áj bevételekor alkalmazott hadicselének modernizált változata volt. Mindkét esetben a cél az volt, hogy harapófogóba zárják az ellenséges erőket, s így mérjenek rá két oldalról megsemmisítő csapást. A háború indítása a „gyilkost megelőzni nem bűn” elvet mutatja, mely legitimálja a közismerten ölni szándékozó elleni fellépést, akár fegyverrel is.

Abu Agheila védői a zsidó filozófia ellenpólusa. Mindenki saját életét mentse: ez elfogadhatatlan a zsidó katona számára. Mint azt a fentiekben láttuk, és az egyiptomiak fogságba ejtése a Sínai-félszigeten és Gázában (lemészárlásuk helyett) is bizonyítja, hogy a zsidó hadsereg és katona egyaránt tisztelte és tiszteli az életet, s csak akkor oltja ki, amikor nincs más mód saját életének védelmére.

Um Kataf megkerülése ötvözi az értelmetlen pusztítás és az életek megmentésének elveit. Nem harcolnak fölöslegesen, noha az is egy lehetőség, hanem számba véve és mérlegelve az esetleges következményeket, a kevesebb kárral járó megoldás mellett döntenek.

Az Ibrahim romboló is a felesleges pusztítás elkerülése jegyében került elfogásra elsüllyesztés helyett.

Miként Hósea egykori király példázta, Izrael is alkalmi szövetséget kötött az egykori ellenféllel, Angliával. Ez a szövetség azonban - ellentétben az ókorival - szerencsés kimenetelű volt, hiszen Izrael megnyerte a háborút.

Izrael 1967-ben lezajlott hat napja a modern háborúk történetének egyik legnagyobb csodája. Fenyegettet, halálos szorításba zárt országból a térség vezető katonai erejévé válva bebizonyította, hogy joga van az élethez. A zsidó szellemiség ebben a hat napban mutatkozott meg a legjobban.

Izrael nem nyúlt fegyverhez mindaddig, míg volt remény a békés úton történő rendezésre. Az arabok voltak azok, akik egy perce sem hagytak fel a gyűlölködő propagandával, és zsidó vért akartak ontani mindenáron. Mikor a szellem nem volt elegendő, akkor kezdődött a háború.

A háborút indító megelőző légicsapás is a hosszú távú életmentés jegyében zajlott. A felszállni képtelen gépek nem ölhetnek embert.

Sok mozzanat mellett a legfényesebb bizonyítéka a zsidó filozófia érvényre jutásának Jeruzsálem visszafoglalása volt. Jeruzsálem az egykori és jelenlegi főváros a zsidó nép legszentebb helye.

A Siratófal az egykori Szentély utolsó maradványa, melyhez évszázadokon át jártak a zsidók, és megszentelték imáikkal.

Személyes beszélgetésben hallottam egy veterán katonától, hogy a Siratófal közvetlen közelében nem használhattak lőfegyvert, a szent hely védelmében. Ezért volt nagyarányú a veszteség az óváros elfoglalásánál. A szentség megőrzéséért a zsidó ember életét is fel kell, hogy áldozza, s itt éppen ez történt.

Nem véletlen, hogy az első aktus a Fal előtt a sófár megfűvése volt. A messiási idők kezdetét majd sófárhang jelzi, s a Szentély ekkor épül fel újra. A város zsidó kézre kerülése megnyitotta a kaput a majdani messiási kori építkezéshez.

Az engesztelés napjának végét szintén a sófár jelzi, s hirdeti Isten megbocsátó szeretetét. Izrael katonái és civil lakosai egyaránt úgy érezték, hogy Jeruzsálem visszafoglalása Isten jóakarátát tükrözte, s ettől kezdve békésebb, boldogabb élet vár rájuk. Az, hogy a rabbi volt a első, és csak utána léptek a Falhoz a katonák, a vallás megtartó és felszabadító erejének elismerését jelentette.

Izrael újra bizonyította a Hatnapos Háború után is, hogy nem a háború, hanem a zsidó nép leghőbb vágya, a béke elérése a célja. Ismételten az arabok voltak azok, akik harcolni akartak. Igaz, hogy Jordánia és Egyiptom békésebb utakra kívánt térni, de a pánarab szolidaritás az ártatlan civileket mészárló PFSZ mellé állította őket, s ezzel kijelölte a cselekvés irányát. A zsidó mentalitás nem kényszeríti az embert meggyőződéssel ellentéte cselekedetekre. „Az akarat szabad”- mondja a Talmud, s ez az élet minden területére érvényes.

„A te igened legyen igen, s a te nemed legyen nem”. A filozófia kristálytisztá: az ember állja a szavát. A tűzszüneti megállapodást nem Izrael, hanem Egyiptom rúgta fel.

„A szükséghelyzet feloldja a szombatot.” Jom Kippur szentségében nem szabad semmilyen munkát végezni, s így a szerszámok érintése is tilos. A rabbínátus döntése helyes volt, hiszen az ünnep van az emberért, s nem az ember az ünnepért. Az élet védelme mindennél fontosabb, s egy háború megindulása még rituális értelemben is szükséghelyzetnek minősül.

A háborúban álló seregre pedig érvényesek mindazok a könnyítések, melyeket értekezésem elején említettem.

Izrael sem ebben a háborúban, sem előtte, sem utána nem hajtott végre akciókat a civil lakosság ellen. Természetesnek tartotta - mint ahogy az is -, hogy csak olyanok ellen harcolnak, akik fegyverrel képesek magukat megvédeni.

Fentiek igazolása a libanoni háború. Izrael az utolsó percig kitartott a békés rendezés mellett. A palesztinok terrorakcióit nem torolta meg hasonló cselekményekkel, s a háborút is csak néhány napos, a PFSZ legyőzésére indított katonai akcióként kezdte. Beaufort Castle bevétele nagyban emlékeztet Jeruzsálem Dávid által történt elfoglalására, ahol a zsidó csapatok egy alagúton felmászva jutottak be a városfalak mögé. Az erőd Hadad őrnagynak való átadása is bizonyítja, hogy Izraelnek nem volt célja a területek birtokba vétele és annektálása, a harci cselekmények kizárólag Izrael biztonságát voltak hivatottak növelni. Eitan és Ben Gal hadműveletei szintén Áj bevételét idézték, ahol a város védőit kicsalogatva kettévágták Józua seregei az ellenséges haderőt. A bejrúti harcok Bashir és Pierre Gemajel magatartásának voltak köszönhetőek. Izrael nem akart bevonulni a libanoni fővárosba, de nem maradt más választása. A fölösleges pusztítást akarták ez esetben elkerülni, hiszen egy lakott főváros utcai harcaiban a helyreállítható károkon kívül óhatatlanul civil életek is áldozatul esnek. Gemajelék megelőzhetők volna

az emberéletekben és az épületekben keletkezett veszteségeket. Izrael belekényszerült a pusztításba.

Az ókorban a dicsőséges zsidó hadvezéreket vallásos lelkesedés övezte. Izrael háborúinak - és a mandatárius kor katonai akcióinak - hősei, mint Menachem Begin, Mose Dajan, Ariel Saron, Jicchák Rabin, Raful Eitan és sokan mások már életükben legendává magasztosultak, és általános tisztelet és megbecsülés övezte őket. (Más kérdés, hogy az egykori katonák politikusként éppúgy eltérő megítélés alá estek, mint a civil politikusok.)

4. AZ IZRAELI KATONAI RABBINÁTUS

4.1. A katonai rabbinátus szükségszerűsége

Mint azt értekezésem során bemutattam, Izrael állam hadserege elválaszthatatlanul kötődik a zsidó valláshoz. Nem véletlen, hogy a háborúk menetében, a parancsnokok mentalitásában és a katonák hősiességében mind fellelhetőek az ókori ideológiában gyökerező elvek és szabályok.

A katonák -miként az ország alapításáért küzdők- maguk is két, egymástól eltérő közegből érkeztek. Az egyik közeg a vallását nem gyakorló, magát pusztán nemzeti alapon identifikáló zsidóság. Ez a réteg nem gyakorolja és nem tartja fontosnak a vallást, a nemzeti lét tudata erősíti benne a zsidóság tudatát. Ez a réteg hazafiként él, szülőföldjeként tekint Izrael Államra (még akkor is, ha nem ott született), s mint ilyet, kötelességének érezi szolgálni és megvédeni. A másik közeg a vallásos háttérrel rendelkező, vallását és rituáléit mindennapi szinten gyakorló zsidóság. Ez az a réteg, mely elsősorban a diaszpórai létből eredezteti önmagát, ahol a zsidóság fennmaradását egyedül a vallás volt hivatott és képes fenntartani. Ez a réteg Izrael Államában a Szentföldet látja, melyért évezredek óta sóvárogtak őse, s most, mikor már újra a zsidó nép birtokolja, kötelességének érzi akár élete árán is megvédeni, mert Isten által nekik adományozott földről van szó. A vallásos zsidó katona katonai szolgálatával mintegy vallási küldetéssel azonosul.

A vallásos katonák számára már az ország megalakulásakor biztosította a katonai és állami vezetés - demokratikus ország lévén - a vallás gyakorlásához szükséges személyi és dologi feltételeket. Noha a vallásukhoz ragaszkodók arányaikat tekintve

kevesebben voltak, a zsidó állam elismerte vallási gyökereit azzal, hogy a kisebbségnek rendelte alá e tekintetben a többséget.

Volt a katonai rabbinátus létrehozásának egyéb indoka is. A zsidó vallás az élet minden területére vonatkozólag rendelkezik szabályokkal, melyek közt nincs fontos és kevésbé fontos, elhanyagolható vagy mindenáron megtartandó. A hadsereg, mint zsidó haderő, nap mint nap szembekerül olyan kérdésekkel, melyekre a vallási szaktekintélyeknek, a rituális törvényhozóknak kell választ adni. Izrael Állam megalakulása óta Izraelben nincs polgári anyakönyvezés, esketés és temetés, csak az ősi ritus szerinti szertartások. A katonák sem jelentettek és ma sem jelentenek ez alól kivételt. A katonai temetésekhez is szükséges volt - és ma is az - a rituálé szigorú megtartása. A ritus felügyeletét pedig mindenképpen rabbinak kell ellátnia. Ezért célszerűbb volt a hadsereg szervezetén belül létrehozni egy különálló rabbinátust, mint minden egyes alkalommal felkérni egy-egy civil szakértőt.

A katonai rabbinátus tehát kettős cézzattal jött létre. A hadsereg fejlődésével egyenes arányban fejlődött a rabbinátus is, olyannyira, hogy ma már nem pusztán fegyvernemenként szolgál, de egy külön bázison csak a katonai vallásgyakorláshoz szükséges eszközökkel, kegytárgyakkal és a vallási események szervezésével foglalkoznak.

4.2. A katonai rabbinátus felépítése

Az alábbiakban leírtakat a jelenlegi izraeli katonai főrabbi elmondása alapján ismertetem. Mindemellett a CÁHÁL honlapján is megtalálhatóak ezen információk kivonatai²¹¹. A katonai rabbinátus a hadsereggel szorosan egybefonódott szervezet. Vezetője a katonai főrabbi. Ellentétben más országok vezető katonai lelkészeivel, az izraeli katonai főrabbi tevékenysége nem merül ki a rituálé megszervezésével és lebonyolításának ellenőrzésével. A mindenkori vezérkari főnök főtanácsadójaként a katonai élet minden mozzanatát felügyeli vallási szempontból, az ő joga és kötelessége valamely vallási döntés tükrében egyes eseményeket engedélyezni vagy megtiltani. Megszervezi a hadseregen belüli vallásos életet. Ez nem pusztán a rituálék gépies ismétléséből áll. A hadsereg egységeiben önkéntes jelentkezők számára vallásoktatás folyik, s a katonai főrabbi a felelőse e tanfolyamok végrehajtásának. Ő szervezi és irányítja a tábori konyhák rituális felügyeletét, hiszen minden egységben a legszigorúbb vallási követelményeket is kielégítő kóser ételeket készítenek. A bázisokon zsinagógák is működnek. Ezek kegytárgyakkal való ellátása szintén az ő hatásköre. Ő irányítja a rabbik munkáját, beszámoltatja őket, és feladatot szab számukra. Azon katonacsaládok számára, kik elvesztettek valakit a háborúban vagy a terrorcselekményekben, vigaszt nyújt, a hadsereg keretein belül esteket szervez, ahol e családok kiemelt szerepet kapnak. Végül a halottak identifikálásától a terrorakciókban felrobbantott testek temetésre való felkészítésén keresztül magukig a temetésekig akár személyesen, akár megbízottja útján ellenőrzi a folyamatokat.

²¹¹ <http://www1.idf.il/DOVER/site/mainpage.asp?clr=1&sl=EN&id=4&unit=14975&docid=22965>

A katonai főrabbi alá tartoznak a hadseregben szolgálatot teljesítő rabbik, valamint a katonai egységek keretein belül működő rabbinátusokon szolgálatot teljesítő katonák. A rabbi a parancsnokkal szorosan együttműködve kialakítják a napirendet, gondoskodva a mindennapi istentiszteleteken való részvétel lehetőségéről. Természetesen maguk is részt vesznek minden vallásos aktuson. Felügyelik a területükön található konyhákat és étkezdéket. Vallásismereti előadásokat, tanfolyamokat, kurzusokat szerveznek, ezeket a főrabbi és a parancsnok jóváhagyása után lebonyolítják. A hozzájuk forduló katonák kérdéseiben vallási döntvényt hoznak, szükség esetén rabbinikus bíróságot, Bét Din-t hívnak össze. Amennyiben az alakulatukba tartozó katonák házasságot kötnek, a legtöbb esetben ők végzik az esketési szertartást. Figyelemmel kísérik a zsinagógákban található kegyszereket, és időben gondoskodnak javíttatásukról vagy utánpótlásukról. Amennyiben egy katonájuk válni szándékozik, ők szervezik meg a válási rituálét is. A rabbi kötelessége gondoskodni arról, hogy az alakulat könyvtárában megfelelő mennyiségű és minőségű vallási irodalom álljon a katonák rendelkezésére. Ők azonosítják a halottakat, és végzik a temetési szertartás előkészületeit, valamint magát a temetést.

A legutóbbi időig Izrael Államba mintegy egymillió új bevándorló érkezett, főleg Oroszországból. Ezen új bevándorlók egy részének a zsidó vallás kritériumai szerinti zsidó mivolta erősen megkérdőjelezhető, de mint izraeli állampolgárok, kötelesek bevonulni a hadseregbe. A rabbi feladata ezeket a katonákat - amennyiben ők is ekként nyilatkoznak - felkészíteni a zsidó vallásba való betérésre, és elvégezni a betérési vizsgáztatást, majd az azt követő szertartást.

Szintén az alakulatoknál szolgáló rabbik feladata, hogy békeidőben vigyázzanak arra, hogy a vallás alapvető előírásai, mint például a szombat megtartása, a kóser étkezés, az ünnepek megtartása, ne sérüljenek. Az alakulatoknak az ünnepekre való felkészítése is a rabbik feladata. Természetesen szombaton és más ünnepeken ellátják mindazokat a rabbini teendőket, melyeket egy civil rabbinak is el kell látnia. Prédikálnak, írásmagyarázatot tartanak, aktív résztvevői a rituális eseményeknek.

A rabbik nem pusztán vallási személyek. A CÁHÁL-ban a rabbikat kettős kiképzésnek vetik alá, mielőtt szolgálatba állnának. Az egyik kiképzés a vallási tanfolyamokon való részvétel. Mivel a hadseregben speciális körülmények vannak, melyek nem hasonlíthatóak a mindennapok gyakorlatához, így fel kell őket készíteni a különleges helyzetekre. Olyan vallási szakirányú tudást kell elsajátítaniuk, melyekre a civil életben egy rabbinak nincs szüksége. E tanfolyamokon továbbá elsajátítják mindazt a tudást, melyet elődeik gyűjtöttek össze tapasztalati úton.

A másik kiképzés természetesen katonai képzés. A rabbik hivatásos katonák, s ennek megfelelően kell képezni őket. Izrael sosem tudhatja, hogy mikor kell újra háborúba lépnie. A rabbinak pedig ott kell lennie a katonák mellett a csatatéren is. Nem egy ma is szolgáló rabbi részt vett már a Jom Kippur-i háborúban is.

Izrael zsidó állam, de lakosai között nem csupán zsidók találhatók. A hadsereg, mint a társadalom leképződése, szintén nem csak zsidókból áll. A nem zsidó katonák többsége keresztény, elenyésző részük - a drúzok- mohamedán. A rabbi értük is felelős. A nem zsidó katona számára is ugyanazok a feltételek biztosítottak, mint a zsidóknak. Nekik is rendelkezésre áll az idő a szertartásokhoz, a vallási irodalom a könyvtárakban, s vallási kérdések esetén az azokban hivatott pap vagy imám segítségét kéri a rabbi. Mivel

e három vallás rituáléjában a zsidó étkezési szabályok a legszigorúbbak, így a kóser étkezés ellen sem a keresztényeknek, sem a moszlimoknak nincs kifogásuk. Természetesen a nem zsidó katonák is előírás szerint megülhetik ünnepeiket, akár eltávozást, vagy soron kívüli szabadságot is kaphatnak e célból.

A rabbik mellett szolgálnak a vallási ügyekért felelős tiszték. Ők mindenben segítik a rabbikat. E tiszték feladata elsősorban a szervezés gyakorlati lebonyolítása a rabbi útmutatása alapján, de ők végzik az ügymenet hivatalos iratainak elkészítését és kezelését is.

4.3. A katonai rabbinátus működése

Mint az a fentiekből kiderült, a katonai rabbinátus igen sokrétű munkát végez. Feladatainak részletes bemutatása meghaladja értekezésem kereteit. Ezért az alábbiakban csupán néhány, általam kiemelkedőnek ítélt témakört mutatok be.

4.3.1. A kóser étkezés biztosítása

A zsidó vallás alapvető követelménye a kóser étkezés. Ez az étrend nem szorítkozik pusztán rituálisan tiszta állatok fogyasztásának engedélyezésére. Az állatokat szakavatott metsző, *soché*t vágja le, szigorú szabályok szerint, majd a húst meg kell szabadítani a lehető legtöbb vértől, mivel annak fogyasztása tilos²¹². Ezen túlmenően a húsos és a tejes élelmiszereket és edényeket egymástól szigorúan el kell különíteni.

²¹² Mózes III. 3/17

Minden egyéb állatfajta, mely nem tartozik a rituálisan tiszta kategóriába, a vallásos zsidó számára tiltott eledel²¹³.

Ebből kifolyólag a katonai rabbinátus feladatköre e területen is összetett. Elsődleges teendője, hogy minden élelmiszert, melyet a hadsereg vásárol, ellenőrizzen, hogy megfelelnek-e a vallási előírásoknak. Ennek módja az élelmiszer kóserságát igazoló dokumentumnak, a *hechser*-nek ellenőrzése.

Ezután a rabbi megbízottja útján állandóan, személyesen pedig szűrőpróbaszerűen felügyeli a konyhát és az étkezdét, hogy ott a tejes és húsos eszközök megfelelően elvannak-e különítve egymástól. A megbízott csak szigorúan vallásos ember lehet, akinek személye garancia a kóserság szabályainak betartására. Amennyiben véletlen folytán mégis valamilyen keveredés történik, úgy a konyha, illetve az étkezde használhatatlanná válik mindaddig, míg a rabbi különféle eszközökkel és módszerekkel azt újra rituálisan tisztává nem teszi.

Mint az a fentiekben olvasható, a vér fogyasztása tilos. Néha azonban előfordul, hogy a tojásban vércsepp található. Ezért a tojásokat egyenként kell feltörni, nehogy a véres tojás belekerüljön az elfogyasztásra szánt ételbe. Ezt is a rabbi feladata ellenőriz(tet)ni.

Nem szabad bogarakat fogyasztani. Így a zöldségeket és gyümölcsöket a legaprólékosabban megvizsgálják, az apró szemű terményeket a rabbi megbízottja szemenként vizsgálja át, nehogy véletlenül valamiféle rovar keveredjen az ételbe. A zöldségeket - hasonló megfontolásból - nem a szakács, hanem a rabbi megbízottja darabolja fel.

²¹³ Mózes III. 11/8

A megbízott, mint láttuk, fontos szereplője a rabbinátusnak. Az előző pontban említett tanfolyamok közt van olyan, mely erre a speciális feladatkörre készít fel.

A rabbi ellenőrzése nem szorítkozik a bázis területére. A katonai rabbinátus a gyártókat és a beszállítókat is rendszeresen ellenőrzi, nehogy a bázisra való megérkezés előtt tisztátalanná váljon az étel, és így a katonák - igaz, tudtukon és akaratukon kívül - ne fogyasszanak nem kóser ételt.

Természetesen a háborús helyzetekben is feladata a rabbiknak e szabályok megtartása. Ezért is kell a katonai kiképzés, hiszen a katonáik ellátása érdekében ők is kint vannak a fronton, az első vonalban.

Ezek a dolgok aprólékosnak és aggályoskodóknak tűnhet. De tudni kell, hogy a zsidó vallás elsődleges szempontja, és talán legfontosabb értékmérője a rituális tisztaság megőrzése. Ezért kell az étkezésre ilyen nagy hangsúlyt fektetni. E szabályok aggályoskodónak tűnő megtartásának illetve megtartatásának tudata a vallásos katonát megnyugtatja, levesz egy súlyos lelkiismereti gondot a válláról. Nem lehet kétséges, hogy háborús helyzet esetén, harci cselekmények közepette e lelki nyugalom - noha nem tudatos - pozitívan befolyásolja a katona harci morálját.

4.3.2. Az ünnepek megtartása

A zsidó vallás ünnepei jelentősen eltérnek más vallások ünnepeitől. Ezeken a napokon - s a szombat minden héten ismétlődő ünnep - tilos bármiféle munkát végezni²¹⁴. A munkavégzés fogalma is eltér a mindennapok értelmezésétől. Munkának számít minden olyan cselekedet, melynek során a munka tárgyában vagy eszközében állapot-

²¹⁴ Mózes II. 20/10

vagy állagváltás következik be. Ünnepponon ráadásul még a különféle munkaeszközök - s katonánál a fegyver ennek számít - érintése is tilos.

A rabbik feladata biztosítani, hogy a katonák az előírások szerint tudják megülni az ünnepeket. Gondoskodnak a kegytárgyakról, melyeket a katonai rabbinátus központi bázisán raktároznak és onnan igényelhetők, valamint az ünnepi szertartások során nélkülözhetetlen kóser borról és egyéb tárgyi eszközökről.

Szintén az ő feladatuk a parancsnokkal egyeztetni a szolgálati beosztást, hiszen a szolgálatot sem láthatja el békeidőben vallásos katona az ünnepeken. Ilyenkor vagy önként jelentkezők, vagy - ha van az egységénél nem zsidó, akkor azok - látják el a szolgálatot.

Az ünnepek legszentebb kelléke a Tóra-tekerces, melyből az istentiszteleteken felolvassák. Ezeket a tekercseket a rabbik állandóan felügyelik, és amennyiben a használat során a legkisebb hiba is keletkezik rajtuk, a központi bázisról kérnek cserét, s a hibásat felküldik javításra. A központi bázison több szakavatott és különlegesen képzett író, *szofér* foglalkozik a hibás tekercsek javításával. Amennyiben a tekerces már javíthatatlan, úgy rituális keretek között eltemetik, hiszen a szent szöveget nem lehet megsemmisíteni.

Nagy kihívás a rabbik számára az újesztendő, illetve az Engesztelés napja, a huszonöt órás teljes böjt. Ez a két ünnep, az őszi nagyünnepek különleges dimenzióba emelik az életet. A zsidó vallásos élet csúcspontjai ezek a napok, a bűnbánat, a megtérés és az égi ítékezés napjai. A rabbik feladata ekkor egyrészt biztosítani a katonák számára az ünnep megfelelő körülmények közötti megülését, másrészt pedig felkészíteni az amúgy is zaklatott lelkeket az ún. Félelmetes Napok hangulatára. Mikor az újesztendő

napjaiban felhangzik a sófár hangja, a veterán katonák maguk előtt látják Slomo Goren egykori katonai főrabbit, aki a jeruzsálemi óváros visszafoglalása után a Siratófalnál megfújta a kosszarvból készült rituális kürtöt.

Sátoros ünnepen a rabbik írják elő, hogy miként kell a sátrat felépíteni és felügyelik annak elkészítését. A sátor minden évben újra elkészítendő, szabályait a Sulchan Áruach hosszasan taglalja. Olyan ideiglenes lak ez, mely az ünnep napjaiban mégis állandó tartózkodási helyként szolgál. Külön kelléke még ezen ünnepnek az ún. ünnepi csokor, mely négy különböző növényből áll: pálmaág, mirtuszág, fűzfaág, és egy citrusfa gyümölcse, az etrog. A rabbinak kötelessége ezek épségét és az előírásoknak való megfelelését ellenőrizni. A csokor összeállítása is szakértelmet igényel. Legtöbb esetben ez is a rabbi feladata.

Külön kihívás a rabbik számára a Pészách, a kovásztalan kenyér ünnepe. Ekkor az egyébként is rigorózus étkezési szabályok újabbakkal gyarapodnak²¹⁵. Ezen az ünnepen olyan edényeket és étkezési eszközöket használnak, melyeket egész évben elkülönítve tárolnak. A rabbik felügyelik ezen edények év közbeni tárolását, valamint az edények megfelelő időben és módon való cseréjét.

A hatalmas üstöket, melyeket egész évben használnak a konyhákban, a katonai rabbinátus már említett központi bázisán teszik alkalmassá a pészachi rituáléra. A Pészáchra való alkalmassá tétel forrázással történik, kimerítő alapossggal. A már említett tanfolyamokon részt vettek végzik ezt a műveletet, a kaserolást.

Az ünnep első estje különleges alkalom, az ún. Széder-est. Ezen az estén egy speciális tálat, a széder-tálat használják, valamint felolvasnak egy csak erre az estére vonatkozó könyvecskét, a Hagadát, mely az egyiptomi kivonulás történetét beszéli el.

²¹⁵ Mózes II. 12/6

Szükséges még bor, keserűfű, valamilyen zöld leveles ehető növény, sós víz, kis darab csontos sült hús, főtt krumpli és retek.

A katonai rabbinátus központi bázisán készítik el azokat a csomagokat, melyeket minden egyes laktanyába és bázisra elküldenek, s melyek az ünnep e kellékeit tartalmazzák. Egy esztendőben több tízezer csomag készül el, mindössze néhány nap alatt.

A rabbik feladata, hogy gondoskodjanak azokról is, akik ezen estén őrségben vagy őrzőjáraton, esetleg harcállásponton vannak. Az ő számukra különleges csomagokat készítenek, melyben bor helyett szőlőlé, s a rituális kellékeken túl édesség és egyéb apró figyelmesség is található.

Hasonló nagy kihívás a rabbi számára Purim ünnepe. Az ünnep a bibliai Eszter könyvében kerül ismertetésre. Purimkor fel is olvassák e könyvet, mégpedig a Tórához hasonlóan kézzel, pergamenre írott tekercsből. Az ünnep előtt a rabbi köteles ellenőrizni a tekercs állapotát, s amennyiben javításra vagy cserére szorul, úgy azt jelenti a központi bázis felé, ahol intézkedést fogantatosítanak.

Purim egyik törvénye a misloach manot, azaz a rokonoknak és barátoknak való ajándék küldése. A rabbi - miként Pészachkor - csomagokat állítat össze, és ezzel a kis ajándékkal járul hozzá a katonák ünnepi hangulatához. Az ajándék minden esetben édesség vagy sütemény.

Az ünnepek alatt műsoros esteket is szerveznek. Ezeken a rabbik jelenléte és közreműködése elengedhetetlen. Ők nyitják meg ezeket az esteket, tanítást adnak, s maguk is aktívan részt vesznek az énekben, táncban.

4.3.3. A rabbik működése az élet egyéb területein

Természetesen vannak egyéb aspektusai is a zsidó életnek, mikor rabbi közreműködésére van szükség. Tudni kell, hogy Izraelben három év - a nőknek két esztendő - a kötelező katonai szolgálat. Így a katonák számos olyan helyzetet élhetnek meg a hadseregben, melyeken a katonai rabbinak kell őket átvezetni.

Amennyiben a katona házasságot akar kötni, és ehhez a katonai rabbi közreműködését kéri, úgy a rabbi nekilát a feladatnak. Először is meggyőződik arról, hogy a két házasulandó fél megfelel-e a zsidó vallás követelményeinek, azaz a zsidó vallás kritériumai szerint zsidók-e. Ha igen, akkor megvizsgálja, hogy nem áll-e fenn a házasságkötést kizáró egyéb ok. Ezen okok nem csupán az általánosan elfogadott kizáró okok, hanem rituális, vallási okok is lehetnek. A zsidóságban az egyik legfontosabb és legtiszteltebb egység a család. Mind a férfi, mind a nő élete küldetésének tekinti az apai, illetve az anyai szerepet. Az esküvő előtt épp ezért a rabbi felhívja a házasulandók figyelmét a rituális törvényekre, valamint a házasság és a családi élet tisztaságáról beszél nekik. Kiemeli, hogy majdan a gyermekek nevelésénél tekintsék elsődleges fontosságúnak a vallási ismeretek elsajátíttatását gyermekeikkel. A házasságkötés előtt a rabbi elkészíti a házasságlevelet. A házasságkötés nem csupán szakrális, de vallásjogi aktus is, így nagy figyelmet kell fordítani a házasságlevél pontos és részletes elkészítésére. Maga a házasságkötési rituálé is kötött rendben, formailag is hibátlanul zajlik, mivel a zsidó jog is nagy hangsúlyt helyez a formai elemekre.

Néha egy házasság megkötését látszólag lehetlenné teszi, hogy az egyik fél nem zsidó. A megoldás egyszerű: a nem zsidó félnek fel kell vennie a zsidó vallást. Ez esetben a rabbi feladata felkészíteni őt a zsidó vallás felvételére. A rabbi tanfolyamot tart a

betérni szándékozóknak, mely során elsajátítják a zsidó vallás ismereteit, megtanulják a legfontosabb imákat és áldásszövegeket. Ez a tanulási folyamat néha igen hosszú időt vesz igénybe. A folyamat végén összeül egy három tagból álló rabbinikus bíróság, a Bét Din, mely aprólékosan kikérdezi a jelöltet tanulmányairól. A sikeres vizsgát követően a jelölt alámerül a rituális fürdő, a mikve vizében. Ezzel az aktussal válik zsidóvá, mivel felvette a víz által a rituális tisztaságot. Amennyiben a nem zsidó fél férfi, úgy a vizsgát megelőzően át kell esnie a circumcisió, a rituális körülmetélkedésen, melyet természetesen szakavatott sebész végez el.

Mivel a CÁHÁL reguláris hadsereg, így a katonáknak természetesen családjuk, gyermekük is van. A rabbi nem csupán az állomány, hanem a család vallásos igényeit is kielégíti. A fiúgyermekeket fel kell venni Ábrahám szövetségébe, végre kell hajtani rajtuk a circumcisiót. A rabbi feladata, hogy gondoskodjon megfelelő mohélról, azaz olyan férfiről, aki e művelet elvégzésére mind rituálisan, mind egészségügyileg jogosult.

A fiúgyermek tizenhárom éves korában válik felnőtté, ekkor hívják fel először a Tórához, hogy felolvassanak neki a szent szövegből. A rabbi felkészíti az ifjút a ceremóniára, megtanítja neki az ez alkalommal elmondandó áldásokat és bibliai szövegeket, s a rituálé során mindvégig mellette áll, hogy erősítse élete e nagy pillanatában. Természetesen a rabbi az, aki az ünnepi alkalom tetőpontján Isten áldását kéri a közösség új felnőtt tagjára.

Szólnom kell az élet legszomorúbb pillanatáról, a halálról is. Háborúban vagy békeidőben egyaránt a rabbi feladata a halott identifikálása, majd a temetésre való előkészítése.

Az identifikálás viszonylag egyszerű, ha a rabbi személyesen ismerte az elhunytat. Ha nem, úgy tanúkat, ismerősöket keres, akik segítenek neki az azonosításban.

Temetés előtt a halottat rituális mosdatásnak vetik alá, majd hagyományosan fehér, zseb nélküli ruhába öltöztetik fel, hiszen a halálban minden ember egyforma, s a túlvilágra már senki nem visz magával semmit. Majd lepedőbe csavarják a testet, és lehetőleg még a halálozás napján eltemetik.

Más a helyzet, ha a halott robbanás áldozata lett. Ekkor a rabbi feladata először is a test legapróbb darabjának is az összegyűjtése, hiszen minden csontot és minden egyéb testrészt el kell méltó módon temetni. Ha már nem talál semmit a helyszínen, úgy az összegyűjtött testrészeket koporsóba helyezik, és úgy temetik el. (Ez az eljárás az öngyilkos merényletek áldozatainál is.)

Ekkor természetesen nehéz a halottak azonosítása. A jelenlegi katonai főrabbi, Jiszráél Weiss dandártábornok közlése szerint akár DNS-vizsgálatot is elvégeznek, ha más módon nem lehet megállapítani, hogy ki az elhunyt, vagy robbantás esetén melyik testrész kihez tartozik.

A rabbi tevékenysége nem merül ki a vallásos élet során végzett feladatokban. A katona vagy családja számtalan, a szolgálattal nem feltétlenül összefüggő nehézséggel nézhet szembe. A rabbi ekkor lelkigondozói szerepet tölt be, meghallgatja a panaszokat, és segítséget nyújt a gondok megoldásában. Van, mikor elegendő a bölcs tanács, és van, mikor többre van szükség. Utóbbi esetben a rabbi megkeresi mindazokat a személyes vagy intézményes csatornákat, melyek orvosolni képesek a bajokat. Teszi ezt a „minden zsidó felelősséggel tartozik a másik felé” elv alapján, azt hirdetve és gyakorol(tat)va.

Külön kell kiemelnem egy-két olyan élethelyzetet, amely Izraelben gyakran előfordul. A katona - akár a háborúban, akár a terroristákkal vívott harcban - ölni kényszerül. Az első alkalmat igen nehéz feldolgozni. Ekkor kell a rabbinak támaszt nyújtani a katonának, segíteni őt, hogy ne kísérje napjait a lelkifurdalás. Meg kell értetnie a katonával, hogy nem lett gyilkos, hogy az élet, melyet kioltott, sok más életet készült elvenni. Minden empátikus készségére, minden bölcsességére szüksége van ez esetben a rabbinak, s nem az ő hibája, ha túlnő rajta a feladat.

Említettem, hogy a katona családos ember. A háborúk során, vagy a terroristák akciói nyomán vannak eltűnt személyek. A család nem kap hírt, bizonytalanságban él. A rabbi kötelessége, hogy tartsa az aggódó szülőknél vagy hitvesben a lelket, kitartásra buzdítsa. De úgy kell tennie mindezt, hogy közben a legszörnyűbb eshetőségre is felkészítse a hozzátartozókat: hogy a katona már soha nem tér haza. S ha bekövetkezik a legrosszabb, vigaszt kell nyújtania azoknak a gyászolóknak, akiket ő maga biztatott, s akikben ő táplálta a reményt. Személyes beszélgetésekben többször elhangzott a CÁHÁL rabbijainak szájából, hogy ez a legnehezebb feladat, amivel az élet megbízza őket.

A katonai rabbinak kell vigasztalnia azokat is, akik terrorakcióban veszítették el hozzátartozójukat, még akkor is, ha az egész család civil. A logika az, hogy a terrorakció harci cselekménynek minősül, így az áldozat - még a csecsemő is - hősi halott.

4.4. Következtetések

Az izraeli hadsereg egész életét áthatja a zsidó vallás. Jelen van ott is, ahol nincs szem előtt. Éppen ezért nem meglepő, ha a főrabbi ad engedélyt a mozgósításra, amikor annak rituális okai vannak. Egy vallásos katona számára a rabbi szava a döntő, s így nem okoz lelkiismereti válságot, ha ünnepnapon fegyvert kell fognia.

Mivel a vallás legfőbb célja az ember lelki békéjének biztosítása, ezért az izraeli katonáknak nemcsak a testi épségét védik a parancsnokok, hanem lelküket is nyugalmi állapotban kívánják tartani a rabbik. Nyugodt lelkű ember még békében is erősebb, több áldozatra vagy nagyobb erőfeszítésre képes. Háború esetén pedig ez a lélek olyan fegyver, melyet nem lehet látni, de olykor sokkal erősebb védelmet nyújt, mint egy páncélzat vagy egy bunker.

A vallás gondoskodik azokról is, akik nem tartják meg a vallási törvényeket. A rabbi nem mérlegel, és nem vallásossága szerint foglalkozik a katonákkal. Tanítása és embersége a vele közvetlenül kapcsolatba kerülőkön keresztül jut el másokhoz, s így a katonák a rabbi által egymást is képesek erősíteni. Ez növeli a bajtársiasság érzületét, stabilabbá teszi az emberi kapcsolatokat, s így egy harci esemény közepette az egymásrautaltság kétségbeejtő tudata helyett a megbízhatóság nyugalma árasztja el a katonákat.

A múlt eszméinek és hőseinek köztudatba helyezése a hadseregen belül a jogfolytonosság tudatát építi. A hadsereg alacsonyabb vagy magasabb rendfokozatú hősei magukat az ősök nagyszerűségéhez tudják mérni, s így a nemzeti példaképek a vallási példaképeken keresztül nyernek dicsőséget.

A katonai eskü ünnepélyes letételére általában a Siratófalnál vagy Maszadán kerül sor. Mindkét helyszín egyrészt az ősi erőt, másrészt pedig a szakralitást sugározza magából. A katonák magukba szívják e helyek vallásos üzenetét, s ha maguk nem is vallásosak, de a régmúlt dicsőségének egy szeletéből maguknak merítenek bátorságot és kitartást.

Ezek azok a lelki támaszok, melyek átsegítették Izrael hadseregének katonáit a háborúkon, s jelentős mértékben hozzájárultak a háborúk győzedelmes megvívásához.

BEFEJEZÉS

Izrael Állama, noha csupán 56 éves, mégis több, mint háromezer éves múltat tekint vissza. A vallásalapító Mózes, a honfoglaló Józsuá és az államot erőssé tevő Dávid legszebb erényeit kovácsolta egybe a modern állam. Megőrizte a hitet, mely szerint az a földdarab a zsidóknak rendeltetett, kész volt fiai életét adni e föld szabadságáért és birtoklásáért úgy, hogy sokszoros túlerő láttán sem rettent vissza, s végül stabil, az ország biztonságát fenntartani és megvédeni képes hadsereget állított fel.

Az államálmodó Herzl, akárcsak a Jeruzsálembé való visszatérést vizionáló Ezékiel, soha nem érthette meg álma valóra válását. Olyan célokért küzdött, melyeket mások értek el. Munkássága mindazonáltal örökké él, hiszen Izrael Állama őt tekinti alapítójának. Vannak olyan vélemények, melyek szerint a próféták nem szűntek meg létezni a világban. E szerint Herzl volt az utolsó próféta, aki a modern korban eddig élt. Ő nagyszabású víziót látott, egy hamvaiból, a reménytelenségből kiemelkedő államot, a zsidó nép békés jövőjét saját hazájában. Azon a kis földdarabon, melyet elszakítottak tőle, de a nép évezredekén és földrészekén átívelve is őrizte a visszatérés reményét.

A pionírokban (héberül: chaluc-ok) ugyanaz a lelkesedés lobogott, amely a pusztában az Ígéret Földje felé vonuló hébereken. Talán már útközben felépítettek maguknak egy álmvilágot, mely várja őket Palesztinában. A rideg valóság azonban a mocsarak, a sivatag és az ellenségesen viszonyuló arab lakosság volt. Ők, ragaszkodva a béke zsidó eszményéhez, nem harcban, hanem diplomáciai úton és földvásárlásokkal kívánták újra birtokba venni a hazát. Mikor a kényszerűség úgy diktálta, felállították a milíciákat, a félkatonai szervezeteket, de céljuk az önvédelem volt, offenzív akciókat a hőskorban nem hajtottak végre. Megjegyzendő, hogy az offenzívák elmaradásának lelki,

pszichikai okai is voltak. A kétezer éves szétszórásban élő zsidók elszoktak a harcoktól. A könyv népének tekintették magukat, s elfeledkeztek a zsidó legendáról, mely szerint a könyv és a kard egymáshoz fűzve hullottak alá az égből a teremtéskor. A múlté volt már a makkabeus hősiesség is. A középkori zsidóüldözések hatására gettózsidókká váltak, akik nem akartak és nem mertek harcolni. A történelem sodra azonban rákényszerítette őket és utódaikat, hogy elinduljanak egy erős, ütőképes és hazáját megvédeni képes hadsereg felállításához vezető úton.

Miként Mózes a negyvenesztendős sivatagi vándorlás alatt, úgy a pionírok is megalkották azt az államszervezetet, melyet az ország megalapítása után csak át kellett ültetni a teljes közigazgatási szférára kiterjedően. Létrehozták az állami és a civil szervezetek magjait, kialakult az önálló ipar és mezőgazdaság. A települések biztonsága megkövetelte a rendfenntartó erők megjelenését, s létrehozták a mai belbiztonsági erők magját, ahol a főként Oroszországból és Kelet-Európából jött, a rendszeres pogromok áldozataiként megfélemlítettségben felnőtt zsidók már erősnek, népüket és jövődjüket megvédeni képesnek érezhették magukat.

Az angol mandátum alatt a kiéleződött helyzet - melyet elsősorban a britek politikája okozott - komolyabb harci készültséget, nagyobb katonai felkészülést kívánt. Ebben az egykori orosz tiszték (mint például Zsabotinszkij) segítették az irreguláris alakulatokat. A náciizmus térhódítása, a menekülők elbeszélései világossá tették, hogy a palesztinai zsidó lakosság nem maradhat tétlen. Az egymásért érzett felelősség, az összetartozás érzete készítette a palesztinai zsidókat európai testvéreik megsegítésére. Ez a testvériségérzet a későbbiekben is megnyilvánul, noha ezen akciók ismertetése nem tartozik értekezésem keretei közé. A második világháborúban elérkezett az idő, hogy a

modern kori zsidó katonák színre lépjenek. Az angol hadseregben megtanulták mindazt, ami az ellenség legyőzéséhez kell: a modern harcászati, hadműveleti eljárásokat, a fegyverek mesteri kezelését, a szigorú katonai fegyelmet. Ezek a tapasztalatok többszörösen kamatoztak: egyszer a németek ellen vívott harcokban, majd az Állam megalakulását megelőzően az angol elnyomással és az arab terrorral való szembeszállásban, s végül Izrael Állam háborúiban.

Ezeket a tapasztalatokat ötvözni tudták a zsidó tanulmányok során elsajátított tudással, újrateemtve ezzel egy, a XX. század második felében már unikálisnak számító harcmodort: a lehetőségekhez mérten humánus háborút. A csapás soha nem volt nagyobb a feltétlen szükségesnél, a katona csak fegyverrel a kezében számított ellenségnek, s a legyőzöttet megillették az élethez való alapvető jogok. Nem éhezettették, és nem fosztották ki a fogságba esetteket, a humanitárius szállítmányokat engedték célba érni.

Ez a hadsereg, ellentétben más államok hadseregével, nem csupán a hon védelmét tekinti feladatának, erejét nem a katonai fölény tudatának köszönheti csupán. A CÁHÁL katonái tudják, hogy amennyiben egyszer vereséget szenvednek egy háborúban, úgy az országgal együtt elvész a kétezer esztendő zsidó álom is. Nasszer hírhedt kijelentését, mely szerint tengerbe szorítják a zsidókat, a CÁHÁL nem felejtette el, és a mai napig fenyegető veszélyként kezeli. Számukra a harcok tétje több, mint az ország biztonsága: a világ zsidóságát is képviselik, az ő biztonságukért is küzdenek. A Dávid-csillagos lobogó szimbolizálja a múlt szenvedéseit, az ország alapítás előtti és utáni hősiességet, egyúttal a zsidóságuk miatt megalázott, megkínzott és elpusztított milliókat. A CÁHÁL katonái az ő leszármazottaik, és méltónak kell lenniük őseik vagy csak apáik emlékéhez.

Erejüket a fentiekén túl a vallás és a hit mindent átszövő jelenlétének is köszönhetik. A zsidó erkölcs, filozófia és ritus beleivódott a lelkekbe, s nem tudják -de nem is akarják- függetleníteni magukat attól. A rabbik jelenléte biztatást ad, átsegít a megpróbáltatásokon. A katonák és családtagjaik érzik a törődést, s a harcok közepette is állandóságot, s némi biztonságot sugároz a hit megjelenése. A megszokott rituálék, az élet nagy körforgásának kis eseményei a maguk mögött hagyott és igen hiányzó otthon érzetét kölcsönzik, s ezzel megváltozik a viszony is a sereg és a katona, valamint a parancsnok és az alárendelt között. A bajtársiasságon túl egyfajta összetartozást is ad a zsidóság mindennapi megélésének tudatos (ünnepek) vagy automatikus (kóser ételmezés) jelenléte.

Izrael hadseregét, és háborúban tanúsított magatartását legjobban Efrájim Kishon mélyenszántó mondata jellemzi:

„Ez az az ország, ahol minden ember katona, de minden katona ember...”.

Következtetések

Az értekezés kutatási céljaként megjelölt kérdések részletes kifejtését és elemzését az egyes fejezetekben külön-külön elvégeztem. Az egyes kutatási célok elérésével kapcsolatosan az alábbi összegezett következtetéseket vontam le:

Elvégeztem az ókori zsidó ország katonai cselekményeinek és az ókori zsidó katonai etikának elemzését. Elvégeztem továbbá az Izrael Állam megalakulása előtti zsidó mozgalmak és a Szentföld történetének rövid, a téma szempontjából történő feltárását, az izraeli haderő fizikai és szellemi gyökereinek bemutatását. Új nézőpontból vizsgáltam meg Izrael Állam öt nagy háborúját.

Ezen kutatások és elemzések során megállapítottam, hogy az Izrael Állam megszületését megelőző, és az azt követő időszakban a fegyveres konfliktusokká eszkalálódó arab-zsidó ellentétek mögött nem csupán ősi gyűlölet áll, e két nép a nagyhatalmi politikai játszmáknak is áldozata. Megállapítottam továbbá, hogy a vizsgált fegyveres konfliktusok előidézői nem mindig azok, akik az első katonai lépést megtették.

Az elemzések elvégzése után arra a következtetésre jutottam, hogy a modern kori Izrael, ha nem is tudatosan, de nem tudta függetleníteni magát az ókori elődállamtól. Háborúiban olykor azt az utat követte, melyet még a honfoglaló ősök jártak, felhasználták a múlt fizikai emlékeit, kihasználták a zsidó gondolkodásmód által nyújtott előnyöket.

A zsidó filozófia legszentebb értéke az emberi élet. Ennek megóvása az első számú kötelesség. Izrael ezért vár az utolsó utáni pillanatig, hogy elkerülhesse a vérontást. Egy régi zsidó legenda szerint, mikor a zsidókat üldöző egyiptomiakat elnyelte a Nádas-tenger, az angyalok himnuszokat kezdtek zengeni Isten előtt. Isten így szólt: „teremtényeimet nyelte el a tenger, s ti dalra fakadtok?!”. Az ellenség élete is élet, azt

is kötelessége a zsidó katonának megóvni. Ezért ejtenek sok hadifoglyot, ezért kímélik - lehetőség szerint - a mai napig a civil lakosságot.

Izrael Állam a térség vezető katonai erejévé nőtte ki magát. A Függetlenségi Háborúban léteért küzdött, de nem volt birtokában mindazoknak a technikai eszközöknek, melyekkel biztosítani tudta magának a győzelmet. A zsidó mentalitás azonban, mely az egyént és a közösséget egyaránt a túlélésre buzdítja, segédkezett a harcok megvívásában. Az önfeláldozás éppúgy a zsidó etika része, mint a társak megsegítése baj esetén. További erőt adott a háborúk győzelmes befejezéséhez a tudat, hogy ősi, szent földért küzdenek.

A Hatnapos Háborúban még fokozottabban jelent meg a szakralitás. Itt már az önvédelmen kívül megjelent a szent helyek újbóli birtoklásának igénye, tekintve, hogy a vallás elválaszthatatlan része még a modern államnak is. Mivel a zsidók nem tudták felkeresni a legszentebb helyet, a Siratófalt, így az első pillanatban, mikor lehetőség nyílt rá, a hadsereg - nem kis véráldozattal - a vallás igényét helyezte a katonai érdek elé.

S, hogy a szakralitás nem az ember életének célja, hanem védelmezője, azt a Jom Kippur-i háború bizonyította. A legszentebb napon, mikor minden zsidó a zsinagógában fohászkodik, a rabbinárus, tudomást szerezve a támadásról, felfüggesztette az istentiszteletet, s egyhangúan felmentvényt adott a vallási törvények alól, éppen az emberi életek védelmében.

Ha nem fonódott volna egybe a mai Izraelben a régmúlt és a jelen, akkor Izrael Állam nem eredeztethetné legitimációját az ősi földből, nem sarkallná annak megvédésére a tudat, hogy szent küldetést teljesít. A régi zsidó morál és etika az, amely

győzedelmessé tette Izrael hadseregét háborúiban, a zsidó nép kétezer évnyi szétszóratása alatt elszenvedett pogromok és népirtások fokozzák a fegyverek hatékonyságát, s a katonák elszántságát.

A „midá kõneged midá”, a Ius talionis elvének zsidó megfelelője szerint az izraeli hadsereg nem ütött nagyobb vagy mélyebb sebet, mint amekkora sérelmet az Állam szenvedett el.

Új tudományos eredmények

A választott témában elvégzett kutatómunka tudományos eredményeként értékelem:

1. Azoknak az elveknek és ideológiáknak a feltárását és elemzését, amelyeket egy vallási indíttatásból kinőtt demokratikus állam képvisel még a háborúban is.
2. Azoknak a folyamatoknak elemzését és bemutatását, melyek elvezettek a zsidó állam megalakulásáig, ötvözve a tradíciót és a modern áramlatokat, teret engedve az események az egyén általi befolyásolásának.
3. Azoknak a következtetéseknek a levonását, amelyek segítséget nyújtanak Izrael háborúinak új, zsidó filozófiai és rituális megközelítésből való szemlélésének, s ez által árnyaltabbá teszi az eddigi szikár, csak történelmi illetve katonai oldalról való megközelítést.
4. Végül ugyancsak tudományos eredményként értékelem, hogy kutatómunkám során elsőként világítottam rá olyan összefüggésekre, melyek kontinuitást teremtenek az ókori zsidó nép és a mai Izrael katonai tevékenységét illetően is, melynek egyik fő letéteményese napjainkban a katonai rabbinátus.

Az értekezés felhasználhatósága, ajánlások

Az értekezés egyes fejezeteiben elemzett és kibontott kérdések, illetve az ezekből levont következtetések megítélésem szerint megfelelő érdeklődésre tarthatnak számot az Izrael háborúival, valamint a zsidó filozófia mélységeivel és mai napig tartó alkalmazhatóságával és időtállóságával foglalkozó szakértők és kutatók körében.

Az értekezést alkalmasnak tartom arra, hogy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen és más katonai tanintézetben, illetve az Országos Rabbiképző-Zsidó egyetemen és egyéb zsidó oktatási intézményekben folyó oktatásban, képzésben forrásmunkaként felhasználásra kerüljön. Ugyancsak fontos információs bázisul szolgálhat az egyes fejezetekben kifejtett kérdések iránt érdeklődő, illetve azok kutatásával foglalkozó személyek számára.

Felhasznált irodalom:

1. Biblia, Makkabi Kiadói Kft. Budapest, 1994
2. Talmud Bavli, Hamachon Hajiszraeli Löpirszumim Talmudijjim, Jeuzsálem,
3. Sulchán Áruch, Frank Ltd. Jeruzsálem, 1985
4. Chaim Herzog: The Arab-Israeli Wars: War and Peace in the Middle East (Random House, 1984)
5. Ahron Bregman: Israel's Wars, 1947-1993 (Ruteledge, 2000)
6. Dán Ofry: Izrael győzelmes hat napja (Arany Metszés, 1998)
7. Golda Meir: My Life (Dell Publishing Co. Inc., 1975)
8. Josephus Flavius: A zsidók története (Gondolat, 1983)
9. Josephus Flavius: A zsidó háború (Gondolat, 1964)
Jehuda Sájáf-Dáni Dor: Jiszráél Chámisim (Mááriv, 1998)
10. Jehuda Hárel: Mose Dáján (Lumen Publishing Ltd., 1968)
11. Ian V. Hogg: Az izraeli hadigépezet (Holló és Társa Kiadó, évszám nélkül)
12. Sam Waagenaar: Násim BöJiszráél (Lonnie Kahn & Co., 1961)
13. Ancient Warfare to Modern Battles: Atlas of Military History Maps produced by the U.S. Military Academy: American Revolution, Civil War, World War I and II, Korea, Vietnam, Gulf War, Arab-Israeli Wars (CD-ROM) (Progressive Management, 2002)
14. Four Arab-Israeli Wars and the Peace Process, St. Martin's Press, 1990
15. Howard M. Sachar: A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time, Time Alfred A. Knopf Inc. New York, 2002
16. Ben-Zion: A BILU fiai, Tal-Aviv, 1948
17. Chaim Chissin: A Palestine diary : memoirs of a Bilu pioneer, 1882-1887, New York, 1976
18. Dan Raviv, Yossi Melman, Dan Ravin: Every Spy a Prince: The Complete History of Israel's Intelligence Community, Houghton Mifflin Co. 1990
19. Bergman, Ahron - El-Tahr, Jihan: The Fifty Years of War London 1998
20. Háituk Háiraki-Jiszraeli, szerk.: Saul Sáj, Miszrád Hábitachon, 2002
21. Cháni Ziv-Joáv Gilber: Bné Keset, Miszrád Hábitachon, 1998
22. Uri Bár Jozséf: Hácofe Senirdám, Zmora-Bitan, Ganei Aviv 2001
23. Mátitjáhu Meisel: Hámáaráchá ál háGolán Juni 1967, Miszrád Hábitachon, 2001
24. Záhává Osztfeld: Cává Nolád, Miszrád Hábitachon, 1994
25. Éliáv Sámsi: Száára böOktober, Tel-Aviv, 1986
26. Jicchák Ivri: Milchemet Hásichrur sel Ám Jiszráél, Jeruzsálem, 1951

27. Keren Kájjetmet LeJiszráél: Milchemet Hásichrur Umáárechet Szináj, Háliská Hárásit sel KKL, Jeruzsálem, 1958
 28. Eliezer Kohen: Hásámájim Énám háGvul, Szifrijját Mááriv, Tel-Aviv, 1990
 29. Donald Cameron Watt: Documents on the Suez crisis, 26 July to 6 November, 1956, Royal Institute of International Affairs, London, 1957
 30. William Roger Lewis-Edward Roger- John Owen: Suez 1956 : the crisis and its consequences, Clarendon Pr. Oxford, 1989
 31. Victor Israelian: Inside the Kremlin during the Yom Kippur War, Pennsylvania State University Pr., 1995
 32. Martin L. Van Creveld: Military lessons of the Yom Kippur War : historical perspectives, Sage Publications, Beverly Hills, 1975
 33. Dr. Horváth Csaba: Az 1945 utáni legjelentősebb helyi háborúk és azok tapasztalatai (ZMNE, 1999)
 34. Halász Zoltán: Herzl (Magyar Világ Kiadó, 1995)
 35. Hagit Lavsky: Keren Kájjetmet LeJiszráél, háláchá umáásze bitkufát hámándát hábriti, (Hámáchon löchákér toldot háKeren háKájjetmet LeJiszráél, Jeruzsálem, 1993)
 36. Walter Lacquer - Barry Rubin, The Israel-Arab Reader, (NY: Facts on File, 1984)
 38. Ruth Gruber: Exodus 1947 -- The Ship That Launched a Nation (Crown Publishers, NY 1999)
- Political Violence and Terror; Motifs and Motivations. Ed. by Peter H. Merkl.
Berkeley: University of California Press, 1986

MELLÉKLETEK	153
1. sz.: ENSZ határozat Palesztina felosztásáról 1947	154
2. sz.: Az első arab-izraeli háború 1948	155
3. sz.: A második arab-izraeli háború 1956	156
4.sz.: A harmadik arab-izraeli háború 1967	157
5.sz.: A negyedik arab-izraeli háború az egyiptomi arcvonalon	158
6.sz.: A negyedik arab-izraeli háború a szíriai arcvonalon	159
7.sz.: A Libanon elleni támadás, 1982	160